

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

ARGIA

Orden Erlijiosoel Buruzko Kongresua Arantzazun

BERRITU ALA HIL

Jabier Muguruza:

Ofiziozko lanean sinesten dut, ez egun bakarreko arrakastan"

Euskal Herriko kultur agenda

"Zer egin dezaket asteburuan?"

"Non eskaintzen dituzte antzerki ikastaroak?"

"Non eta noiz jotzen du nire talde gogokoenak?"

gureagenda
2001-11-21 Asteazkena

gure agenda

- ☐ Gure gomendioa
- ☐ Agenda egunez-egun
- ☐ Bilaketak
- ☐ Informazioa bidali
- ☐ Ohar eta iritziak
- ☐ Gure Agenda
- ☐ Kulturaren Aurkibidea

Bilaketa

Bilatu

☐ bilaketa aurreratu ☐

egunero

www.argia.com

INFORMAZIOA JASOTZEKO TRESNA

- Antzerkia, dantza, musika, erakusketak, kontzertuak, lehiaketak, bertsolaritza, hitzaldiak, ikastaroak, literatura, jardunaldiak...
- 6 hilabeteko aurreikuspenak eta artxiboa
- Euskal Herri osoko informazioa

INFORMAZIOA EZAGUTARAZTEKO TRESNA

Zure informazioa "Gure Agendan" automatikoki agertzea oso erraza da:

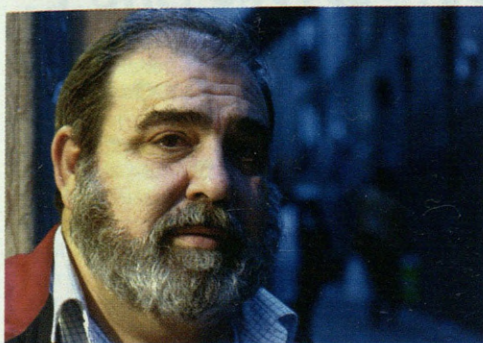
1. "Informazioa bidali" tekla sakatu
2. Sarrera gakoa lortu
3. Informazioa bidali

ARGIA

Argazkia: Alberto Elozegi
Diseinua: antza S.A.L.

DANI BLANCO

■ Kepa Bereziartua: "Orain Batasuna da, baina geroan herri batasuna beharko da" 9

■ Euskal esparruak banatutako sindikalismoa 11

ALBERTO ELOSEGI

■ Langostinoak ala otarrainxkak? 15

JOSEBA OLALDE

■ Armenttiako oreinak Zigoitian jauzika 25

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis	4
Asisko Urmeneta	
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Kepa Bereziartua.	
Mikel Asurmendi	9

EKONOMIA

Euskal esparruak banatutako sindikalismoa.	
Daniel Udalaiz	11

EUSKARA

Langostinoak ala otarrainxkak?	
Nagore Irazustabarrena	15

GIZARTEA

Jainkoaren familiak bizi berri baten bila.	
Izaskun Jauregi	18
Araba Euskaraz: Armenttiako oreinak Zigoitian jauzika. Igor Mujika	25
Elkarrizketa: Jabier Muguruza.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	30

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	36
Kritikaren gaztetasuna euskal literatura modernoan. Mikel Asurmendi	39
Orain dela 30 urte	
Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Politika: Xabier Oleaga	8
Kultura: Ignacio Casado	38
Azkena: Bernardo Atxaga	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

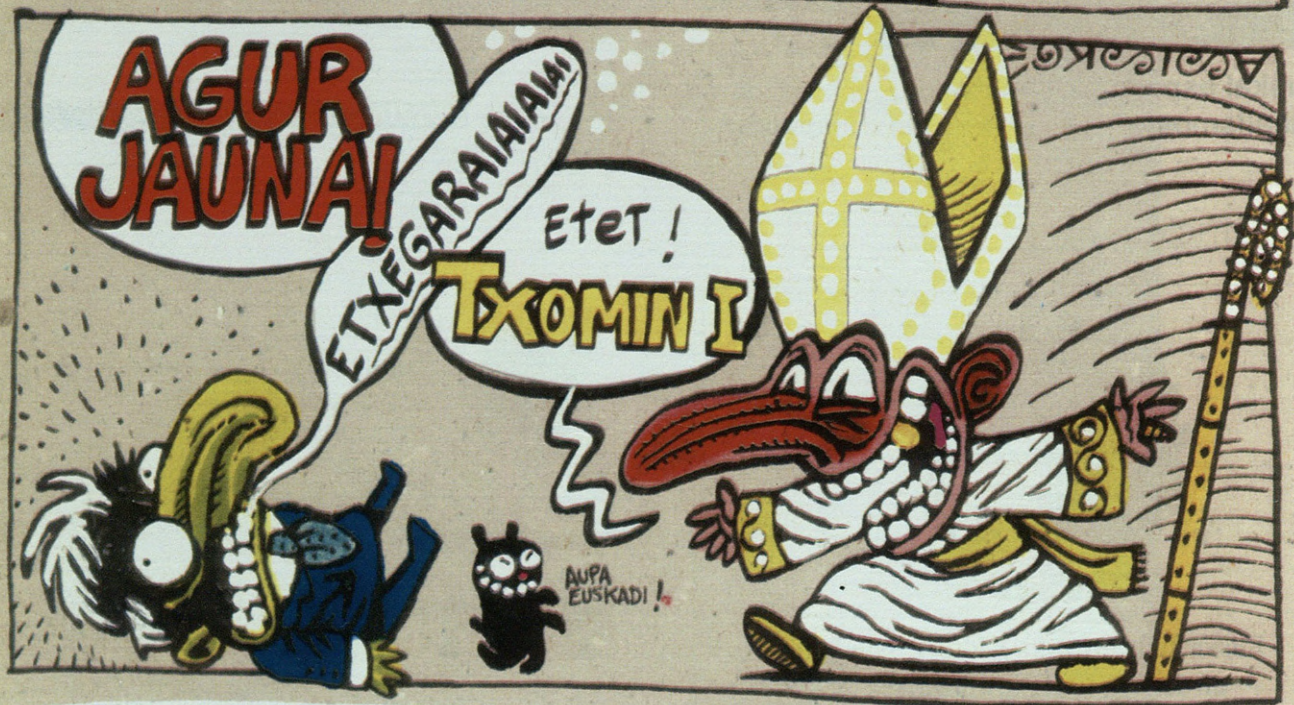
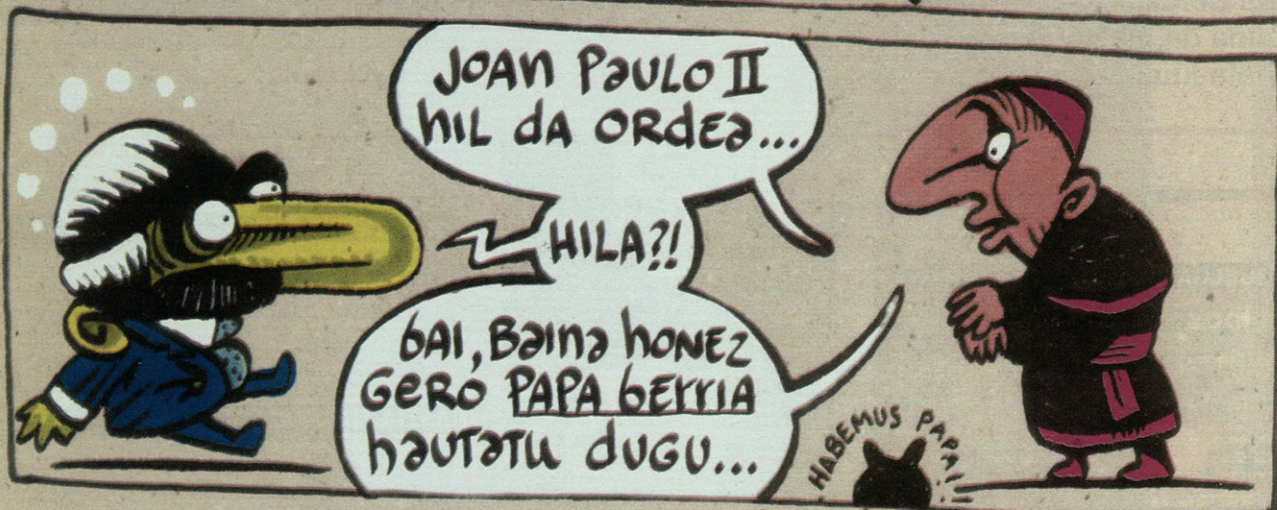
Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta
Zuzendaria: Pello Zubiria.
Zuzendari orde: Xabier Letona.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonarriz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetza: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).
IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00. Faxa: 559 47 60 01.
NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.
POSTA ELEKTRONIKOA:
Erredakzioa: kazeta@argia.com
Komertziala: komertzial@argia.com
INTERNETEN:
www.argia.com
LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
ISSN: 0213-909X.
BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	104 euro
Ipar Euskal Herrian	126 euro
Espainia	104 euro
Beste atzerriak	133 euro
Airez	208 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaina Taldeko partaidea da

Zuzenketa

1857. alean Ihesi atalean Urduñan ekoizten den txakolina labelduna dela adierazi genuen. Bada, herri honetako txakolinak Bizkaiko Txakolinaren jatorrizko izendapena duela esatea da zuzena. Bestalde, mahastiak izoztearen kontrako sistema ez dute Urduñako ekoizleek asmatu, baina beraiek dira lehen aldiz Bizkaian sistema hau erabili dutenak.

■ Hansson, Suediako "Svenska Dagbladet" egunkarian

Hiruko Txikian

MAMO WOLDE

Etiopiarra. Gure gaztaroko krosmanik ikusgarriena. Hirurogeiko hamarkadan neguko urtarrian Aiako Joxemiel Maizekin garaipenak aldizkatu zituen. Hain zuzen, oroitzen dut aiarra gailendu zitzaiona, gure aita zenak izandako haserraldia medio. Lasarteko krosa. Espainiako telebistak zuzenean eman, eta gogoan ez dudan esatariak -Antolin Garciaren bat- lasterketaren erdian bota zuen "Maiz gipuzkoarra atzean geratzen ari da". Azken itzulian gure aiarraren balentriaren aurrean ahotsa mudatu gabe, "gure ordezkari espainol Maizek, Mamo

Wolde gaingitu eta lasterketaren burua hartu du". Eta hara non, orain sei bat hilabete Zubietako Realeko aldagelan ezker abertzalearen satorrak Idiakez eta De Pedro zirela esan, eta haien aurka jesusenak jaurti zituen kazetari bera, Mundialean Espainiako estraineko partidaren De Pedoren jokoaz harriturik, beretartu egin zuen errioxartzat emanez. Eta orain, honi ere, ez zaio ahotsa mudatu, ez du totelarena egin. Errioxan sortu Donostiako Antiguako Jabi, futbolari handitzat hartu dute. Ez da jada inoren sator. Bejondeiela ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

ARRANTZAREN ETORKIZUNA

Ekainaren 11n, europar arrantza sektorearen eta ondorioz euskal arrantza sektorearen inguruko Europar Batzordearen proposamen latzaren ondorioak eza-gutzeko aukera izan dugu. Europako arrantza Ministro Kontseiluak egun horretarako erabakia izango du hasierako proposamena edo mol-datutakoa onartuko duen: 8.600 ontziren murriztapena (1.700 Espainiako Estatu osoan), Europar Batasuneko arrantza edukieraren %40aren murrizketa, 30.000 lanposturen galera, lanpostu alternatiboan bilaketarako laguntzak eta abar. Europako haserako proposamen guztiak oso latzak izaten dira, ondoren Ministro Kontseiluak era ikusgarrian leuntzeko. Ikusi egin beharko dugu. Azken hamarkadan etxeko lanak egin ditu euskal arrantza sektoreak, bere flota modernizatu du, murriztu behar izan diren lanpostu guztiekin, eta orain ez lioke zuzenki eragin beharko, orain arte hainbat herrialdek ezer egin ez badute. Euskal arrantza sektoreak duen beste arazo bat babestuko duen ordezkari-tza propiorik ez izatea da. Horregatik Espainiako Ministro Kontseiluaren erabakiak onartu beharko ditu, nahiz eta interes berak ez eduki. Gure arrantza etorkizuna bermatu nahi badugu berriz ere nazio subiranotasuna aldarrikatu eta errespetatua izan dadila eskatu beharko dugu.

◆ DANIEL UDALAITZ

IPARRALDEAN BERRIZ ESKUINA

ESKUINEKO hautagaiak izan dira bozkatuena Ipar Euskal Herriko 5. eta 6. hautesbarrutietan. 5. barrutian Baionako Jean Grenet (UPM) auzapezak Jean Espilondo diputatu ohia gainditu du. 6. barrutian, berriz, Michelle Alliot-Marie (UMP) diputatu ohiari 500 boto falta izan zaizkio lehen itzulian hautatua izateko. Ustekaberik ezean, 16an biak diputatuak hautatuak izanen dira. 4. barrutian (barruti eusko-biarnesan) Frantxua Maitia sozialista izan da bozkatuena, alta, zentro-eskuinari (UDF-UMP) egin beharko dio aitzi bigarren itzulian. Louis Althape (UMP) eta Jean Lasalle (UDF) hautagaien arteko akordioa espero denez, barruti honetan ere eskuina nagusituko bide da. 1997ko hauteskundeekin alderatuz, boto abertzalea 8.816tik 6.488ra jatsi da.

VENEZUELA ETA ERREFUXIATUAK

VENEZUELA Bittor Galarza errefuxiatua polizia espainiarraren eskuetan jarri izanak, ezusteko eta egoneza handia sortu du Venezuelako euskal errefuxiatuen inguruko giroetan. Geratzen diren errefuxiatuen egoera ere ez da txantxetako, haietako sei bilatze agindupean baitira: Eugenio Barrutiabengoa, Jose Aiestaran, Miguel Angel Aldana, Jose Martin San Sebastian, Josu Urteaga eta Luis Mari Olalde. Horietako batzuek, gainera, Hugo Chavezek gidatutako mugimendu bolibartarraren aldeko jarrera erakutsi dute behin baino gehiagotan, baita liburuetan ere. Euskal Herrian, halaber, entrega honek ahobete hartz utzi du ezker abertzaleko sektore ugari.

PASTORAL BAT, BI IRITZI PUBLIKO

AZKENEAN Vaticanok ere ez zuen Espainiako gobernuak espero bezala erantzun. Espainiako Gobernuan eta elizaren zenbait sektoretan sortutako erreakzio gogorrek ondo finkatu dira Espainiako iritzi publikoan. Euskal Herrian

GAZKA IROZ

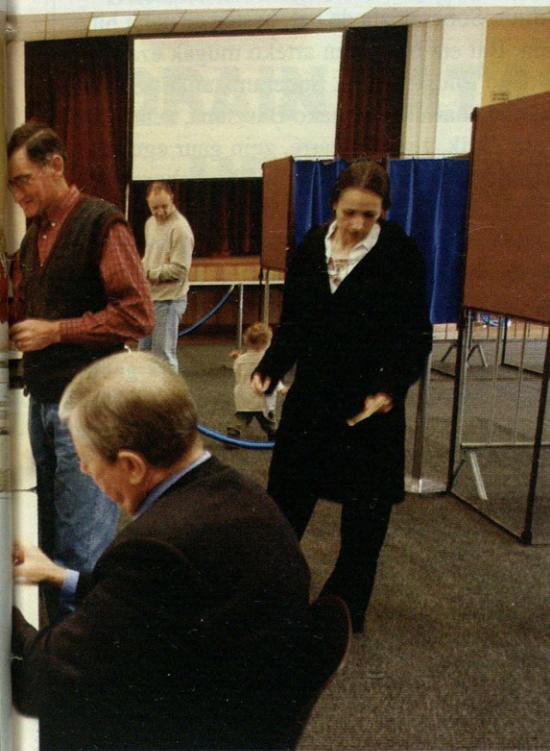
ere erreakzio handia sortu dute, baina, oro har, Espainiako iritzi publikoaren aurkako erantzuna lortuz: euskal gizartean, eskuarki, ondo ulertu da gotzainen mezua. Alderdi politiko abertzaleetan behinik behin, batek baino gehiagok esan du Jose Maria Aznarren gobernuak halako gehiago egin beharko lituzkeela Euskal Herrian Alderdi Popularrak nahi duen mezuaren kontra-koa indartzeko.

PASTORALAREN IDAZKUNTZAZ

EUSKAL gotzainen pastoralari dagokionez, edukiei buruzko zaparradaren artean, idazkialaren egiletza aztertu nahia izan da zenbait komunikabideren ahalegina. Juan Maria Uriarte Donostiako gotzainari egozten zaio orohar, agiriaren idazkuntza. "El Mundo"n, adibidez,

B A H E A

• Iñaki Anasagasti EAJko diputatuak 'Deia'n: "ETAk hiltzeari uzten badio ez da ilegalizaziorik emango. Inork ez du eskatuko. Baina berriz hiltzen badu, alde aurretik berotutako iritzi publiko espainiarrak eskatutako Batasunaren ilegalizazioa geldiaraziko duen gobernu edo oposiziorik ez da izango, baldin eta Batasunak ETArekin apurtzen ez badu. Eta hori argi izan behar du Batasunako jendeak. Arduraduna Aznar da, baina ETA eta beraiek ere badira".

Setien gotzain ohiaren konfiantzazko gizon izandako Jose Maria Pagolaren eskua zegoela eman zuen argitara. Pagolak informazioa ukatu eta halako jokaera informatiboen aurrean bere indefentsioa azpimarratu du.

AGUR GAZTELUKO PLAZAKO LUR AZPIKO MUSEOARI

IRAGAN urrian zortzi iruindarrek Iruñeko Gazteluko Plazako lanetan egindakoengatik salaketa jarri zuten epailearen aurrean. Epaileak dena primeran egin dela esan berri du, norbaitzen azken esperantzetakoa zapuztuz. Epailearen iritziagatik ere, milaka iruindar eta aditu garrantzitsuk jarraitzen du pentsatzen Nafarroak aukera historikoa galdu duela: Gazteluko Plaza oinezkoentzat eta lur azpian Europa

ESKUINA NAGUSI

Abstentzio historikoaz (ia %37) jantzitako legebiltzarrerako hauteskundearen lehen itzulian erabakita utzi du bigarren itzulirako. Eskuinak botuen %43 eskuratu du Frantzia osoan, aurreko gobernu sozialista sostengatu duten ezker askotariko indarrak %36ra iritsi dira eta Fronte Nazionalea %12ra iritsi da. PSk bereari eutsi dio baina komunista eta berdeek danbatekoa hartu dute 1997ko hauteskundeekiko. Igande honetako bigarren itzulian ez da espero halako emaitza ikusgarriarik eta, beraz, Jacques Chiracek gidatutako eskuineko mugimenduak gehiengo osoa lortuko du Asanblea Nazionalean, bost urtetan sozialistekin izan den elkar gobernatzea hautsiz.

osoko museo arkeologiko-historiko garrantzitsuenetakoa izan zitekeena. Ikuspegi ekonomiko hutsetik begiratuta ere ez litzateke makala. Trukean aparkaleku bat geratuko da.

■ Protestaldi bat Gazteluko Plazan.

- Javier Balza Sailburuak Ertzaintzari egindako tortura salaketez: "Galdekettan lan egin duten ertzainak eta funtzionarioak identifikatzeko baino ez dira salaketa horiek".
- Jon Abril kazetariak 'Gara'n: "Egia da prozesu honen abiapuntua desberdina dela, baina nik sartuko nuke, azken batean, euskal kultura, euskara eta Euskal Herriko herri mugimenduen aurka irekitako zigorbide horretan. Auzia, erran bezala, ez da hasten Martxelo, Mertxe edo Peperena bezala, baina bai funtsa eta bai prozesuak hartu duen bidea antzekoak izan dira".

■ Juan Jose Lizarbe.

IZPIAK

Juan Jose Lizarbek Tuteran ospatutako PSNren egunean aipatu zuen: datorren urteko udal hauteskundeetan PSNk kanporatuko du gobernutik UPN. Seguruenik, PSNz gain, beste sektore ugari ere poztuko litzateke Nafarroan. Arazo bakarra da Lizarberen hitz horiek ez dutela ia sinesgarritasunik.

Jon Abril kazetari nafarra epaitu zuten hilaren 11n Entzutegi Nazionalean, duela bi urte toki berean Ttipi-Ttapa Telebistarako kazetari lanak egiten ari zenean, Entzutegira polizien auto bat nola sartzen zen grabatu zuelako.

Jean Marie Le Pen Fronte Nazionaleko buruzagiak, Aljeriako gerran armadako ofiziala zela, ustez egindako torturen testigantza ugari atera da azken garaiotan. Garai haietan torturatuak izandako pertsona ugari eman du bere aurkako testigantza, besteak beste, 'Le Monde' egunkarian.

■ J.M. Le Pen.

Bidegurutzeko hausnarketak

Aurreko asteburu batean hiru elkarrizketa irakurri nituen egunkari desberdinetan, egoerarekiko adierazgarriak iruditu zitzaizkidanak. Batean, Josu Urrutikoetxeak mendiko etapa datorrela eta Ezker Abertzalea forma onean dagoela zioen. Bestean, Aralarrek datozen hauteskundeetan bere indarrak Batasunaren aurka neurtu nahi dituela iragaritzen zuen Iñaki Aldekoak. Hirugarrenean, Mayor Orejak gauza asko zioen, besteak beste Ezker Abertzalea legez kanpo aspaldi jarri behar zutela, baina orain arte ez dela horretarako babes sozialik egon Espainian. Batek daki babes sozial horrekin zertara ausartuko liratekeen horiek, kontuan hartuta Euskal Herriko abertzalegoaren aurka edozertarako babes soziala dagoela gaur egun Espainian.

Baina hiru elkarrizketa aipatu ditut, "Gara"n bat, "Deia"n bestea eta "Correo Español" taldeko egunkarietan hirugarrena. Bidegurutzean, bide askoren gurutzean ordea, omen gaude denok berriro ere. Norbera ondorio horretara berez iritsi ez bada erraz hel zitekeen elkarrizketok, bakoitza eta hirurak, irakurrita.

ALDERDI politikoak, erakunde sindikalak, erakunde sozialak, erakunde sozial eraldatzaileak alegia, mantentze politika hutsa egiten ari dira ETArek suetena hautsi zenetik, 2001.eko maiatzaren 13ko espezismoa barne. Denak mantentze politikan, PP izan ezik.

Une honetan alderdiek abian jarritako mantentze politikarekin irabazten irteten den bakarra

Aznarren alderdia da; bera eta inguru mediatikoa, ia osoz bere aldekoa, Polancoren *holdinga* barne. Esaldi batean adierazteko, PP bere estrategia propioa gizentzen ari da eta beste inork, salbuespenik gabe, ez du gaitasunik adierazten ildo hori geldiarazteko, eta gutxiago hausteko.

Fragaren oinordekoen kasuan argi dago bai proiektua, proiektu soziala eta estatu proiektua, badirela. PSOEn kasuan, 1982ko hauteskundeak irabazi zuen ordurako proiektu sendoa zeukan bezala -garai hartan eskuinaren alderdiei falta zitzaizkien proiektuak- orduan estatua modernizatzeo kudeatzaile sendo, argi eta adoretu agertzen zen bezala, gaur egun identitate arazo sakona du, ez du proiektu alternatiborik.

Euskal alderdi abertzaleei dagokienean, bi proiektu nagusi ikusten ditut. Soberanista da bat, bestea ez dakit hitz batean definitzen. Bat eta bestearen arteko mugak ezartzerako orduan ez dago irudi linealik. Soberanista ikusten dut ezker abertzalea, hala hartuta kasurako Batasuna, zein Aralar, zein AB, zein Zutik, zein Batzarre, zein gaur eguneko EAKo osagai handi bat -agian gehiengoa?-. Soberanista ikusten ditut ELA, LAB eta hemengo gehiengo sindikala.

Gero, hitz batean definitu ezineko proiektu hori dago, autonomista ziurrenik baina beste proposamen batzuk onartzeko ere prest egon daitekeena, segun eta gauzak nola datozen. Hemen legoke EAJ, barne homogeneousotasunik gabe, bertako soberanistak ere tartean.

DANI BLANCO

Xabier Oleaga
Kazetaria

"Euskal soberanismoak egungo bere alderdien esparrua eta esparru soziala berregituratu behar ditu, soberanista sozialdemokratetatik ezker muturrekoetarako tarte zabala biltzeko gaitasuna adierazi behar du"

MANTENTZE egoera hau hautsi dezakeen bakarra euskal soberanismoa dela iruditzen zait, berak daukala *big bang* soziala eta politikoa eragiteko adina energia. Horretarako, soberanismoak gaur egungo bere alderdien esparrua eta esparru soziala berregituratu behar ditu. Soberanista sozialdemokratetatik ezker muturrekoetarako tarte zabala biltzeko gaitasuna adierazi behar du euskal soberanismoak, aurrekaririk gabeko mugimendu batean, -Ezker Abertzalekoei HBren hasierako gomutak ekarriko badizkie ere- baina hauteskundeetan alderdi bozkatuena izateko anbizioarekin. Bitarteko egiturak (Batasuna, EA, AB... agian baita ere ELA eta LAB sindikalgintzan) trantsiziozkoak ikusten ditut, edota instrumentalak.

Soberanismoak, bestalde, gai izan behar du, hitz batean, definitu ezineko horrekin antagonista ez izateko, azken hamarkadetan ezker abertzalea eta nazionalismo historikoarekin gertatu ez bezala, eta elkarrekin zenbait ibilbide batera egiteko. Esate baterako, ETA konbentzi arazteko badagoela armena baino bide egokiagorik gaur egun euskal eskubide demokratikoen alde ekiteko, orain arte egon ez den konpromiso sendo baten bitartez. Konbentzimendu lan hori ere ibilbide bat da, ez pare bat eguneko eszenifikazio efektuazalea, testimoniozalea. Baina, ziur naiz, ETA ez dela indiferentea izango prozesu horrekiko eta bere alde apustu estrategikoa egiteko gai izango dela ●

EAE-ANV-ANB alderdiak bere X. Biltzarra burutu berri du. Haren ostean, bere tokia ezker abertzalean zehaztuago gelditu dela adierazi digu Kepa Bereziartua lehendakariak, baita Batasunarekiko nahiz gainontzeko taldeekiko alderdiaren harremanak eta jarrera ere.

“ORAIN BATASUNA DA, BAINA GEROAN HERRI BATASUNA BEHARKO DA”

Zure alderdiak X. Kongresua burutu du. Lehendakari hautatua izan zara berriz ere. Zernolako balorazioa egiten duzu kongresuaz?

Kongresua une oso delikatueta burutu da. Ezker abertzalea -Batasunatik ANVra bitarte- legez kanpo jartzeko mehatxua gainean dugu. Azkeneko berrien arabera, Batasunaren ilegalizazioa eraginkorra izan dadin ANV ere legez kanpo utzi beharko litzateke. Kongresura premisa honekin iritsi bagara ere, berau oso baikorra izan da. Ni oso pozik nago, non eta norekin gauden, non ez gauden, nortzuk diren gure bidaide lagunak eta norekin ez garen inora joango garbi utzi dugulako. Biltzarra baino lehen Batasuna alderdiarekiko diferentzia batzuk genituen arren -ANV Batasuna prozesutik atera zen moduarengatik-, uneon diferentzia horiek gaudituta daude, akordio batera iritsi gara eta alderdi bezala onartu izan gaituzte ezker abertzalean.

■ **Batasunaren “fronte bertsuan” zaudetela diozue. Non dago ANV zehazki?**

Guk oso garbi daukagu non gauden, independentismoaren frontean gaude, Batasunaren frontean. Guk ezker abertzalearen batasunaren aldeko borroka egin dugu beti. Gure alderdiak 1934tik herri batasunaren alde borrokatu du. Orduan, faxistei aurre egiteko ezkerreko herri batasunaren alde aritu ginen Espainiako Estatuaren ezkerreko alderdiekin batera. Franskismoren ondoren, ilegalitatetik aterata, Herri Batasuna (HB) gauzatzeko lanetan aritu ginen, baita Euskal Herritarrok-en (EH) alde ere, eta uneon, herri batasuna gauzatzeko lanean dihardugu.

■ **Hogeita lau urte joan dira HB sortu zenetik. Ez dirudi ezker abertzalea herriaren batasuna ekimena gauzatzeko ordu onenean dagoenik.**

DANI BLANCO

■ **“Beste erakunde bat sortu beharko dugu, ezin dugu ezker abertzalearen botoaren erreferenterik gabe geratu”.**

Hasieran HB izan zen, gero EH, eta orain Batasuna, baina berriz ere erakunde horrek Herri Batasuna izan beharko du. HB ez zen desegin, izena aldatu izan behar zitzaion ilegalizazioa hurbil geneukalako, EH sortu zen ilegalizazioaren mehatxua gainditzeko. Ez zen ilegalizatu izan, baina Batasuna legez kanpo jarriko dutela dirudi. Beste erakunde bat sortu beharko dugu, ezin dugu ezker abertzalearen botoaren erreferenterik gabe geratu.

□ **“Aralarren ideien aurkakoak gara erabat, bere nazio, herri eta ideien aurka gaude, Aralarrek ezker abertzalea dinamizatu nahi izan du”**

■ **Urte bat joan da Batasuna prozesua sortu zenetik. Nola ikusten duzu Batasuna alderdia eta ezker abertzalea oro har?**

Batasuna, HB eta EHren ondorengoa da, dudarik gabe. Aurreko erakunde haien espazio berean segitzen du, independentismoaren espazioan alegia; gu bezala. Haien ondoan gaude haiek beti izan diren tokian daudelako. Izena aldatu da baina ideiak ez, hori da inportanteena. Batasunak HB eta EHren ideia berak mantentzen ditu.

■ **Batasunan ez dauden ezker abertzalearen beste taldeek ez dituzte mantentzen HBn edo EHn ideiak?**

Lehenik eta behin zera argitu nahiko nuke. ANVrentzat ezker abertzalean bi alderdi daudela bakarrik. Batasuna eta ANV alderdiak, hain zuzen ere. Badaude beste talde batzuek ezker abertzalearen botoak erakargarriegiak suertatzen zaiz-

kiela eta egoera nahasi honetatik etekin elektoralak lortu nahi dituztenak.

Bestalde, guk ez genuen Batasuna prozesuan parte hartu, beste talde batzuk bai, ordea. Batasuna prozesuaren alde apustu egin zuten batzuei ez zitzairen prozesua nahi bezain ondo atera eta gero aldentu ziren. Prozesuan sartu zirenak eta kanpo gelditu ginenok desberdin behar dira. Adibidez, Aralarren kasua eta gurea ezberdinak dira. Aralarrek ez zuen lortu ontzia nahi zuen portura eramatea, eta Batasunatik ateratzea eta alderdi bat sortzea erabaki dute. Hori zerrikeri bat iruditzen zait, benetako zerrikeria.

■ Zein da zure argudioa hori esateko?

Aralarrek ezker abertzalea dinamitatu nahi izan du. Aralar, Batzarre, Zutik eta ABk osaturiko formazioa -Patxi Zabaleta jaunak onartu duenez- Batasunari botoak kentzeko eratu da, hori da bere sortzearen arrazoi bakarra. Oso jarrera eskasa da, Aralarren ideien aurkakoak gara erabat, bere nazio, herri eta ideien aurka gaude. Gure nazioak sei herrialde ditu, ezein herrialde ezin da bereizi naziotik. Nik Aralarren agiriak irakurri ditut, horiek berriak eta amarruak besterik ez dira. Hau da, eskualde bakoitzak bere prozesua segitu behar duela diote, bakoitzak bere erritmoan eta ez dakit zer... Ez, inola ere. Nazioa nazioa da, eta kito. Behin gure baratzea osaturik, berau ezin da inolaz ere zatitu.

■ Aralarreko kide batekin hori mantenduko zenuke eztabaida batean? Haien ideien aurka zaudetela, modu horretara?

Bai. Pertsonalki eta publikoki esan diegu hori. Nahiko bilera izan dugu Aralarrekin, haiek pentsatzen dutena ezagutzen dugu, baita haiek gure iritzia ere. Gure harremanak lagun gisara hautsi ditugu eta haiekin gehiago ez biltzea erabaki dugu. Aralarrek bileretara deitu behar zigunean ez zigun deitu, ez dute zintzotasun apurrik ere erakutsi gurekiko. Patxi Zabaleta jaunak, guri behintzat, ez digu behin ere erakutsi agertu ohi duen bere trebetasun politikoa delakoa, aitzitik. Gainera, esan dizut ez gaudela ezertan ados beraiekin.

■ Ezertan ez?

Ezertan ez!

■ EA, AB, Aralar, Batzarre eta Zutik taldeek sinaturiko "Indarrak uztartzu,

DANI BLANCO

■ "Ez esan niri Zutik eta Batzarre independentistak direla, irriz lehertzen naizelako. Ezkerrekoak izan daitezke, hobe esanda ezkerreko kutsuak dituzte, baina abertzaleak ez".

zubiak eraikiz" agiriarekin kritikoak zarete. Zergatik?

Ez dugu agiri horren funtsarekin bat egiten, alderantziz, guztiz aurkakoak gara. Agiri hori mahaigainean bota ziguten sinatzeko, besterik azaldu gabe. Beraz, ez gaude ez funtsa ez formarekin ados.

■ Zehaztu dezakezu zertan ez zaudeten ados?

■ "ABkoak gu engainatzen aritu dira miserableki, adarra jotzen eta luzamenduetan ibili dira gurekin"

Argi eta garbi mintzatuz, agiri hori ezker abertzalea mintzeko egina da, besterik ez. Guk horrela ikusten dugu, ez dute agiri hori egin arazoa seriozki planteatzeko. Agiri hori botoen bila joateko eta alferren besaulkiak lortzeko baino ez da egin.

■ Nortzuk dira horiek zehazki? AB ere bai?

Guk ABrekin nahikoa harreman

sakona genuen, sarritan solastatzen ginen beraiekin, baina azken ordura arte agiri hori ezkutatu ziguten.

■ Zer balorazio egiten duzu ABk ezker abertzalean hartu duen jarraz?

Ez dizut balorazio bat egingo, oso gogorra delako. ABkoak gu engainatzen aritu dira miserableki, adarra jotzen eta luzamenduetan ibili dira gurekin, eta gero agiri horrekin atera dira... Niretzako politikoki inpresentableak dira. Egia esan, ABrekin genuen harreman gehien, Aralar taldearekin batera. Batzarre eta Zutik eta horiekin guztiekin -gure arau batek dioenez-, alderdi espainolistekin alegia, basamortuan ezta urik ere.

■ Zuk diozun alderdi espainol horiek nola hartu zuten parte EHn orduan? Ezker abertzaleztat jo duzun EHn, alegia?

Talde horiek EHn sartzen utzi zen, baina ANVren borondatearen aurka. ANV horiek gure multzoan sartzearen aurka egon da betidanik.

■ Orduan, zehaztuiezadazu ANVren zatitza ezker abertzalea non hasten eta non bukatzen den?

Lehen esan dizudan antzera, lagun. Niretzat ezker abertzalekoak, abertzaleak, nazionalistak, independentistak eta ezkertiarak dira. Ez esan niri Zutik eta Batzarre independentistak direla, irriz lehertzen naizelako. Ezkerrekoak izan daitezke, hobe esanda ezkerreko kutsuak dituzte, baina abertzaleak ez. Abertzale izatea zure nazioa zein den garbi izatea da, baita independentzia helburu izatea ere, ezkerrekoa nahiz eskuinekoa izanda.

■ Batasunak, ezker abertzalearen aukera politikoak, 80.000 boto galdu zituen azken hauteskundeetan. Nola egin behar dio aurre ezker abertzaleak hurrengo hauteskundeetara?

Nola? Baltasar Garzonek uzten digunaren arabera. Izan ere, une honetan Batasuna legez kanpo gera daiteke, baina ez bakarrik, gu ere bai. Eta ez digute beste alderdi bat osatzen utziko. Ez galdetu nola egingo diogun aurre legez kanpo uzten bagaituzte, ez dakidalako, baina egin beharko dugu, alde edo moldez.

■ MIKEL ASURMENDI

Prestazio sozialak erreformatzeko "dekretukada"ren kontra greba orokorra egiteko bi dei ditugu: ekainaren 20ko deia, CCOO eta UGT sindikatuek egina eta ekainaren 19koa, azken hau Hego Euskal Herrian gehiengoa diren ELA eta LAB sindikatu abertzaleek egindakoa.

EUSKAL ESPARRUAK BANATUTAKO SINDIKALISMOA

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

■ Datorren ekainaren 19 eta 20ko greba deialdiek, PP alderdiaren Espainiako gobernuak ezarri duen prestazio sozialen eta langabeziako laguntzaren erreformaren "dekretukada"ri kontra egitea dute helburu.

Azken orduko akordiorik ezean, eta ez dirudi sindikatuak horretarako direnik, bi greba orokor izango ditugu datorren astean Hego Euskal Herrian. Ekainaren 19an, hemengo gehiengo sindikala osatzen duten ELA eta LAB sindikatu abertzaleen ekimenekoa izango da, eta deialdi horretara bilduko dira, halaber, ESK, ENHE eta HIRU sindikatuak. EILAS

deialdi bateratu bat erdiestearen alde ari zen erreportaje hau bukatzeko mementon. Ekainaren 20an, CCOO eta UGT sindikatu espainolek, Hego Euskal Herria barne hartuta, Espainiako estatu osorako deitutakoa egingo da. Sindikatu guztiak bat datoz grebara deitzeko arrazoi funtsezkoan. Hain zuzen ere, PP alderdiaren Espainiako gobernuak ezarri duen prestazio sozialen eta langabeziako laguntzaren

erreformaren "dekretukada"ri kontra egitea da deialdiaren helburu nagusia. Euskal sindikatuek, ordea, lan harremanetarako euskal esparruaren aldarria erantsi diote oinarritzko arrazoi horri, zein baztertu egiten baitute, hala Espainiako Gobernuak, nola Espainiako sindikatuek. Ondorioz, eskakizun horrexek bereizi ditu sindikatuak Hego Euskal Herrian, greba orokorrera deitzeko garaian.

ALBERTO ELOSEGI

■ Sindikatu abertzaleek bi arrazoi dituzte greba orokorra beren parametroetatik egiteko, lan harremanetarako euskal esparru propioa da horietako bat.

Sindikatu abertzaleek behin eta berriz eskatu diete CCOO eta UGT sindikatuak ekainaren 19ko greba orokorrarekin bat egiteko, baina, artikulua hau idatzi aurretik behinik behin, Espainiako sindikatuak ez zeuden planteamendu abertzale hori onartzeko prest. Haien iritziz, "Aznarren gobernuari mesede egitea" besterik ez da greba orokorra bi egunetan egitea. Bestalde, EA, EAJ eta Batasuna alderdi politiko abertzaleek ontzat jo dute sindikatu abertzaleen greba orokorrerako deia, irizten baitiote oso bidezkoa dela lan harremanetarako euskal esparruaren eskakizuna ere kontuan hartuta egitea. Nolanahi ere, lerro hauek idazten ari ginenean, Batasunak soilik zuen ofizialki adierazia sindikatu abertzaleek ekainaren 19rako deitutako greba orokorrarekiko atxikimendua. Bien bitartean, Eusko Jaur-laritzak alde batera utzia zuen deialdia, nahiz eta Lan Sailak langabeziaren erreforma salatu. Hirutariko gobernutik, artean, IU alderdia bakarrik zen greba orokorrare-

kin bat egindakoa, hain zuzen ere, CCOO eta UGT sindikatuak ekainaren 20rako deitutakora atxikitakoa.

LAN HARREMANETARAKO EUSKAL ESPARRU ERRESPETATU GABEA. Sindikatu abertzaleek funtsezko bi arrazoi dituzte greba orokorra beren parametro eta planteamendu ideologiko propiotik egiteko legezketasuna aldarrikatzeko: lan harremanetarako euskal esparru propioa da bata eta Hego Euskal Herriko ordezkariak sindikalean duten gehiengoa da bestea. Euskal esparru propio horixe da, bestalde, ez orain, ez lehen, Espainiako sindikatuak eta gobernuak errespetatu ez dutena; jakina, oraingo PPren Gobernuak ere ez, eta euskal esparru propio horren eskakizun horixe dela kausa dabilza aurrez aurre aspalditik hona sindikatu abertzaleak eta espainolak.

Lan harremanetarako euskal esparrua ez da huskeria, ez horixe. Funtsezko egi-

tura da Euskal Herriko langileen eskaerari behar bezala erantzuteko. Negoziazio kolektiboak, langileen formazio etengabeak, sindikatuentzako diru laguntzak berak... horiek guztiak ikuskizun handia dute lan harremanetarako euskal esparruarekin, hala Espainiako Gobernuak, nola Espainiako sindikatuak, errespetatzen ez duten eta errespetatu nahi ez duten esparruarekin. Adibidez, milioika euro dago jokoan langileen etengabeko prestakuntzan. Hortxe dugu Hobetuz, arlo horretako EAEko erakunde ofiziala,

□ Greba orokorraren kontrakoak dira Espainian argitaratutako iritzi gehienak

eta, hortxe dugu Forcem, arlo horretako Espainiako erakunde ofiziala. Jakina den bezala, Espainiako administrazioak eskubide guztiak aitortzen dizkio Forcem erakundeari eta ukatu egiten Hobetuzi. Horrela, egungo egunean, milioika euro zor dizkio administrazio horrek Hobetuz erakundeari. Jaso beharrekoa, esan beharrik ere ez dago, langileek eta enpresek pagatutako kuotetatik dirua da, eta, horrenbestez, eman dutenen jabetzakoa. Bada, katramila horretan, sindikatu abertzaleek Hobetuzen eskubideen defentsan ari diren bitartean, ez adituarena egiten duten sindikatu espainolek, hobeto baitatorkie Forcem dagoen-dagonean mantentzea.

"DEKRETUKADA", BESTE ARRAZOI BAT GREBARAKO. Sindikatu abertzaleak eta espainolak greba orokor bikoitzaren gorabehera elkarri leporatuz zebiltzan bitartean, Aznarren gobernuak "gauez eta azpikeriaz" bota zuen mahaian "dekretukada"ren hordagoa. Ministroen Kontseiluak maiatzaren 24an erantzun zien hordagoarekin sindikatuak ekainaren 19 eta 20rako deitutako greba orokorreari: lege dekretuz ezarri zuten prestazio sozialen erreforma, eta indarrean zegoen, jada, joan den maiatzaren 27rako. Eta, hain zuzen ere, erreformaren proiektua erretiraraztea zen greba orokorraren helburu nagusia.

Erabaki hori dela medio, PPren Gobernu bera bihurtu da, agian, sindika-

■ Aznarren "dekretukada"ren klabeak

Kendu egingo zaie langabeziako prestazioa "enplegu eskaintza egokiak" hartzen ez dituztenei.

✓ Langabeak onartu egin beharko ditu bizitokitik 30 km bitartean eskaintzen dizkioten enpleguak.

✓ Kontratu finkoko eskaintzak nahiz aldi batekoak onartu beharko ditu, direla lanaldi osokoak zein partzialekoak.

✓ Sektoreko hitzarmeneko soldata kobratuko du edo, bestela, lanbide arteko gutxienekoa (soldata hori 442,40 euro da hileko 2002n).

✓ Lekualdatzeko eta ostatatzeko laguntzak emango zaizkio langabeak, aldaketa geografikoa errazteko.

✓ Desagertu egingo da pixkanaka Andaluziako eta Extremadurako jornalarietzat indarrean dagoen laguntza (gaur egun, 300.000 bat lagunek kobratzen dituzte 112 euro hileko).

✓ Nekazaritzako langile behin-behinekoentzako kontrabuzio sistema sortuko da.

✓ Betiere epai judizialaren agindura, enpresak berriro hartzen duen kaleratuak bakarrik kobratuko ditu indarrean dauden kaleratze bidegabeak tramitatu bitarteko soldatak. Kalte ordaina jasotzeko epaia dutenek ez dute horrelako saririk izango.

✓ Diru sarrera murrizte hori konpentsatzeko, langabea kaleratutako egunaren biharamunean hasiko da prestazioa kobratzen, baldin hamabi hilabete baino gehiago badauzka kotizaturik.

✓ 52 urtetik gorako langilea kontratatuz gero, enpresaburuak jasoko du langabeziako laguntza (aurten, 331,65 euro hileko), eta hori horretatik hitzarmeneko soldata bitartekoa pagatu beharko dio langileari.

✓ Langabeziako laguntza erabakitzean, errentatzat hartuko da kaleratzeagatik kalte ordaina. Neurri horrek laguntzarako bidea murriztuko du.

✓ Minusbaliatuei, tratu txarra jasandako emakumeei

eta itzulitako etorkinei ere aplikatuko zaie 45 urtetik gorakoentzako gizarteratzeko errenta aktiboa.

✓ Saritu egingo dira urtebetez haurra izan ondorengo 24 hilabeteren buruan lanera itzultzen diren emakumeen kotizazioak.

✓ Arau hausteak. "Eskaintza egokia" baztertzea ez ezik, arau haustetzat edo zigorgaitzat hartuko dira honako

ALBERTO ELOSEGI

hauek ere: enplegu eskabidea ez berritzea; erakunde publiko erantzuleen deiei jaramonik ez egitea; prestakuntzako, orientabideko... jardueri uko egitea; enplegu eskaintzara ez aurkeztea; aldian-aldian enpresak ez bisitatzea, eta enplegua aurkitzeko curriculumak ez bidaltzea.

✓ Zigorrak. Arau hauste larritzat hartuko da lehen ukoa, eta hiru hilabetetan murriztuko da langabeziako prestazioa. Sei hilabetetan gutxituko da, berriz, ukoa bigarrenaren izanez gero. Hirugarren ukoak eskubide osoaren galera izango du berekin. Arau hauste arinen kasuan, hilabeteko prestazioa galduko da lehen ukoaren ondorioz, hiru hilabetekoa bigarrenaren ondorioz, sei hilabetekoa hirugarrenaren ondorioz eta guztia laugarrenaren ondorioz. ●

www.kaixo.com

ALBERTO ELÓSEGI

■ Espainiako eta Hego Euskal Herriko egunkari gehienek grebaren kontrako jarrera agertu dute.

tuen pikete informatibo onena, zeren, azken batean, probokazio izugarria izan baita "dekretukada" eta zeharo ernegatu baititu, hala sindikatuak, nola oposizioko alderdi politikoak. Litekeena da "dekretukada"k greba orokorra egiteko zalan-tzan zebiltzan langileak eta talde herri-koiak grebaren alde jarri izana eta horrelakoak mobilizazio orokorrera bildu izana.

Gobernuak ez du funtsezko aldaketa-rik egin prestazio sozialen erreformaren lege proiektu jatorrizkoan, azkenean lege dekretuz ezarri duen testuan. Ukitutxo batzuk egin dizkio soil-soilik, autonomia erkidego batzuen proposamenak jasotzeko-edo (Kataluniako Erkidegoa, Kanarietako eta PPK gobernatzan dituenak). Aurreko orrialdean azaldu ditugu dekretuan biltzen diren neurri zehatzak.

GREBAREN KONTRA AZALDU DA "FRONTE MEDIATIKOA".

Salbuespenak salbu, Espainiako fronte mediatikoa, hots, prentsa, irrati, telebista eta tertulietako kideak, hasiera-hasieratik azaldu dira greba orokorraren kontra, hau da, lege dekretuarena gauzatu aurretik ere bai. Gobernuaren erabakia baino lehen, hedabideek honelako adjektiboez kalifikatu dituzte deiak: desegokiak, bidegabeak, premia gabeak, gehiegizkoak, burugabekeria izugarriak eta abar. Dekretuarena jakin ondoren, batzuek kritikatu dute, erabateko gehiengo tarteko, PPren lege dekretuz gobernatzeko modua, baina, jeneralean, greba orokorraren kontra segitu dute gero ere.

Hego Euskal Herrian, "Gara" egunkariaren kasuan izan ezik, greba orokorraren kontrako jarrera, jarrera epela edo jarrera antzematen zaila nagusitu dira. Batez beste, Espainiako hedabideen pareko

□ Orain arte, Espainiako gobernuak eta sindikatu espainolek ez dituzte errespetatu lan harremanetarako euskal esparrua eta gehiengo sindikal abertzalea

jarrera ikusi dugu. Dioguna egiaztatzeko, Espainiako iritzi publikoko hedabide

adierazgarrien ideia klabeak jasoko ditugu segidan. "EL País" egunkariak, zeinek PSOEn antzeko iritzia izaten baitu, "Ez buru, ez hanka" titulua jarri zion dekretua onartu aurretik argitaratu zuen lehen editorialari, eta honelaxe amaitu zuen testua: "Grebarako deiari eusten badiote, burugabekeria izugarria egingo dute sindikatuak. Ez da txikiagoa izango, gobernuak baino arrazoi gehiagoren jabe direla argudiatzeko modua izan arren. Hutsaren peskizako burugabekeria izango da". Dekretua onartu ostean atera zuen bigarren editoriala: "Lege dekretuz" ipini zion izenburua. Testu horretan, gobernuaren politika egiteko modu makurra kritikatzeko, baina, hala ere, eutsi egiten zion grebara deitzeko arrazoi ezari. Zenbaiten ustez, aldatu egin da egunkari horren linea, plataforma digitalen fusioaz geroztik.

"El Mundo" egunkariak, PPren Gobernuaren ingurukoak, honela titulatu zuen dekretuaren aurreko editoriala: "Fidalgo eta Méndez zentzua galtzen hasi dira". Eta, honela amaitu zuen iritzia: "Bere gain hartu beharko dituzte sinesgarritasuna galtzeko erantzukizuna eta arriskua, zeren hiritarren babesik gabeko deia eta motibo objektiborik gabekoa egin baitute". Dekretua onartu ondoren go editorialari, berriz, "Langabeziaren erreforma: muina da ardurakoena" izenburua jarri zion. "Gobernuak hartu bidea antipatikoa da" seinalatu eta gero, "neurrien muina da axolakoa, ez neurrien forma" azpimarratu zuen. Horrez gainera, gogoz goratu zuen Gobernuak, dekretuan sindikatuak planteatutako "iradokizun asko" aintzat hartu zituelako ●

◆ DANIEL UDALAITZ

Ahaleginak ahalegin, oraindik jatetxe asko eta asko dira beren karta euskaraz eskaintzen ez dutenak. Eta kezkarria ez da soilik kantitatea, kalitatea baizik. Hots, zein terminologia erabili behar da euskarazko karta denontzat ulergarri gerta dadin?

LANGOSTINOAK ALA OTARRAINXKAK?

Jatetxe bateko karta hartu eta otarrainxkak, zainzuriak, hostorea, azpizuna edo anana eskatu badugu, guztiok garbi al dugu gure plateretan zer ipiniko duten? Batek baino gehiagok pentsatuko du: karta euskaraz bada, gaitzerdi. Eta arrazoi izango du, bezeroari karta euskaraz (edo euskaraz ere) eskaintzeko ohitura ez baitago nahi bezain zabaldua gure jatetxeetan. Baina hori arazo nagusia izanik ere, kezkarria da, halaber, euskarazko karta topatu eta eskaintzen duena garbi ez ulertzea. Erdarazko karta bat euskaratzen hasi eta hiztegi batuak eskaintzen dituen terminoak erabiliz gero, batzuk ulertzen zailak direla ikusiko dugu. Eta horrek karta hauen erabileran du eragina: bezeroak erdarazko karta eskatuko du edo, karta berean testua elebitan izanez gero, erdarazko testu zatira joko du bere urdailean sartuko duena ezagutzeko asmoz.

■ Zuberoa jatetxean betidanik izan dute karta euskaraz.

■ Euskara Merkataritzara kanpainan jatetxeei eman zaien pegatina.

Hainbat jatetxe aukeratu dugu karta euskaraz ba ote duten ikusteko. Eta aukeratzaren hasita, Michelin gidaren aholkuak jarraitzea erabaki dugu; hots, Michelin izar gehien duten jatetxeetara jo dugu: Arzak eta Martin Berasategi, biak hiru izarrekoak, eta bina izar duten Zuberoa eta Akelarre. Bada, orain arte pilatu dituzten izarren ondoan beste xumeago bat ipini beharko diegu, lauek gaur egun euskarazko karta baitaukat.

Baina urtetan, maila honetako jate-

txeen artean, Zuberoa izan da euren eskaintza euskaraz ipinita izan duen bakarra. Lau belaunaldi eman ditu Arbelaitz sendiak Oiartzungo baserrian. Lehenik taberna txiki bat zena gero erretegi bihurtu zen eta azkenik, Hilario, Eusebio eta Joxe Mari anaiek sukalde berriari heldu zioten, beti ere euskal sukalde zaharraren ukitu batzuk mantenduz. Duela 32 bat urte hasi ziren kartarekin eta Hilario Arbelaitzen hitzetan, “gure artean beti euskaraz egin dugu eta karta ere beti euskaraz izan dugu”. Koinatak, Miren Mitxelenak itzultzen ditu Zuberoako kartak. “Bezeroak euskaldunak direnean zuzenean euskarazko karta ematen diegu,” dio Arbelaitzek, “hori bai, gero batzuek, nahiz eta euskaldunak izan, arazoak dituzte karta euskaraz ulertzeko eta orduan gaztelarazkoa eman behar izaten diegu”. Michelineko bi izarrek erantzuki-

Euskara sailaren babeslea:

Zalantzarik gabe: Euskaraz

zun handia direla dio sukaldari oartzuarak. Horregatik karta sarritan aldatzen dute eta berau hiru hizkuntzetan ipini. Euskarazkoa eta gazteleraazkoa gain, ingelesezko karta ere bai baitute bertan. Izarrak erakarrita toki guztietako bezeroak dituzte eta ez nolanahikoak gainera. Adibide gisa, Zuberoatik zazpi Nobel sari pasa direla esan digu Hilariok.

Aipatutako lau jatetxeen artean, karta euskaraz izaten lehena izanik ere, gainerakoek ahaleginen bat egin ote duten inpresioa duela esan digu Arbelaitez. Eta baita asmatu ere. Guztietan eskuratu ahal izan dugu euskarazko karta.

ULERGARRIAK AL DIRA? Karta idazterakoan hiztegiak ematen digun ordaina zuzenean sartu behar al dugu? Ala erdarakadaren arriskua izanda ere, esan ohi dugun bezala ipini? Arbelaitez zalantzak ditu: erdarakadak erabilita “erraztu egiten duzu bezeroek karta ulertzea”; baina “gauzak erraztearren euskarazko hitzak galtzea ere ez dago ondo”. Azkenean, bere esanetan, “ez nuke ulertzen ez dudanez ezer inoiz nire karta batean jarriko”.

Ulertzen ote diren edo ez ikusteko adibide batzuk ipiniko ditugu. Lehenik, Lasartera, Martin Berasategirenera joango gara eta bertan, hasteko, hegazuaren mendreska-otartea, tipuleta eta muskuilu salda epelarekin eskatuko dugu. Ondoren Oartzunera abiatu eta Zuberoan arraina eskatuko dugu: mihi-arrain bizkarralde errea, marinela saltsa eta pinazi txigortuekin.

■ Hilario Arbelaitez, Oartzungo Zuberoa jatetxean.

■ Langostinoa ala otarrainxka? Orion nahiz Deba bailaran lehenaren aldeko hautua egin dute.

Igeldora jo eta Pedro Subijanaarenean haragia eskatuko dugula erabaki dugu: basahatea bere txintxortarekin, berbena limoiusaiaren ura, ziza eta ilarrekin. Azkenik, Arzak postrerako utzi dugu:

□ “Ez nuke ulertzen ez dudanez ezer inoiz nire karta batean jarriko” HILARIO ARBELAITZ

mugurdi-kraskatsua melokotoi lehorra-
ren saltsan.

Irakurle bakoitzak ikusi beharko du aurreko adibideetatik zer ulertu duen eta zer ez. Hala ere, zeozer ulertu ez badugu, karta idatzi duenarekin edo Euskaltzain-

diarekin haserretu baino lehen, beste galdera bat egin beharko diogu geure buruari. Erdarazkoa irakurrita den-dena ulertuko al genuke? Alegia, gehienak horrelakoak dastatzera ohituta ez gaudela onartu beharko dugu, ez euskaraz eta ez beste hizkuntzat.

Errealismo arieta bat eginez eta gure poltsikoak aginduta, Michelin izarrak

ahaztu eta jatetxe “normalxeagoen” bila abiatu gara. Bisigu errearen usainak erakarrita Orion geratzeara erabaki dugu.

18 jatetxe daude Orion, eta horietatik gutxienez 12k karta euskaraz badauka.

Duela 8 urte etorri bagina, ordea, bateren bat kenduta, karta eta menu guztiak erdarazkoak ziren. Datu larria, Orio herri euskalduna dela kontuan hartuta:

%81 euskalduna da, %10 ia euskalduna eta azken kale neurketak dio erabilera %70era iritsi dela. Duela 8 urte Euskara Merkataritzara kanpaina jarri zen abian Orion, Euskal Herriko beste hainbat tokitan bezala. Kanpaina honek herriko dendari guztiei publikoari begira dauzkaten testu guztiak euskaratzeko gonbitea egiten zaie, baita jatetxeei ere. Orioko Euskara Zerbitzuak, itzulpena egiteaz gain, nahi izanez gero kartak diseinatu eta inprimitu ere egiten ditu, Jabier Zabaleta teknikariak esan digunez. Azken Gabonak bitartean 6 jatetxek erabili zuten zerbitzu hau. Euroa zetorrenez jatetxe askok karta berritu beharko zuela eta, orduan ahalegin berezi bat egin eta beste 6 karta euskaratu dituzte txanpon berriaren etorrerarekin.

Itzulpenak egiterakoan zein irizpide erabiltzen dituzten galdetu diogu Zabale-tari. Iristen zaizkien kartak itzultzeko aparteko zailtasunik ez dutela esan digu, Orion ez dagoelako goi-mailako sukaldaritzako jatetxerik. Dena den, “beti uler-

□ “Euskara hutsezko kartan ‘otarrainxkak xaflan’ jartzea, zure buruari harrika egitea da, bezeroak berehala erdarazkoa eskatuko dizulako” JABIER ZABALETA

garritasunari ematen diogu lehentasuna. Ez dugu inoiz ‘hostorea’ erabili, esaterako, ‘hojaldrea’ baizik. Karta elebietan badago, aukera gehiago duzu eta ‘otarrainxkak xaflan’ jar dezakezu, gero azpian ‘langostinos a la plancha’ jarriko duelako. Baina euskara hutsezko kartan ‘otarrainxkak xaflan’ jartzea zure buruari harrika egitea da, bezeroak berehala erdarazkoa eskatuko dizulako”.

Aurten Deba bailarako Debagune elkarteak ere ekimen bat burutu du euskarazko menuak bultzatzeko. Orotara bailarako 100 jatetxek hartu zuten kartak euskaraz ipintzeko konpromisoa eta ordainetan, horien guztien berri jasotzen duen “Deba Bailarako Jatetxe Gida” kaleratu zuen elkarteak. Hemen ere uler garritasuna jarri zuten zuzentasunaren gainetik eta ‘koneju’, ‘entremes’, ‘tortilla’ eta tankerako hitzak topa daitezke bertan.

Oriora itzuliz, pozik ageri da Jabier Zabaleta kanpaina hauen emaitzekin, jatetxeek gero eta gutxiago jotzen baitute euskara zerbitzura. Hots, gero eta gehiago euren bitartekoz ari dira kartak euskaratzen eta “zerbitzuak motore lan hori egin behar du”.

Goi mailako jatetxeetan euskarazko kartak hedatzen ari direla ikusi dugu. Baina oraindik zaila da jatetxeetako menuak eta kartak euskaraz ikustea. Gehienek erraztasunak emanez edo ordainetan goxokiren bat ipiniz jartzen dute euskarazko testua. Gainera, batzutan bezeroak kexu gara euskarazko kartak ulertzea kosta egiten zaigulako. Jatetxeei ahalegin txiki hori egiteko eskatu behar-ko genieke. Bai, baina guk, bezeroak, ahaleginik egiten al dugu? Ez al gara erdarazkoak ikustera ohitu? Gutako zenbatek eskatu du inoiz euskarazko karta jatetxe batean? ●

◆ NAGORE IRAZUSTABARRENA

Arturoren kaiera

LANBIDE HEZIKETA EUSKARAZ

Sortzenek inkesta egin zuen urtarrila eta martxo bitartean Nafarroako batxilergoko bigarren mailako eta DBHko laugarren mailako D ereduko ikasleeren artean Lanbide Heziketan gehien eskatzen dituzten erdi eta goi mailako zikloak zein diren jakiteko. Galdeketaaren emaitzaren arabera, Lanbide Heziketa-ko sei ziklo eskaintzeko adina eskaera dago eta beste hamahirutan beharrezko ikasle kopurutik hurbil dago. Nafarroako Gobernuak 20 ikasleren eskaera eskatzen du LHko zikloak zabaltzeko.

GERNIKAKO EPAITEGIAREKIKO INTSUMISO

Gernikako epaitegian aurkeztutako agiri batean, harekiko intsumiso agertu dute euren burua 1.319 euskaldunek, haien hizkuntza eskubideak urratuta daudela argudiatuta. Lea Artibai, Busturialdea eta Mundialdea hartzen dituen barruti judizialean dauden hiru epaileek ez dakite euskaraz eta bertako langileria %20 bakarrik da euskalduna. Zonalde horretan 64.000 euskaldun bizi dira.

EUSKARAZ ABESTU ETA JOLASTEKO

Haur Jolasen Abestiak III kaleratu du CD eta zinta formatuan “Hik Hasi” aldizkariak. Lanak 24 abesti biltzen ditu eta guztiak jolasean aritzekoak dira. Haur txikientzako batzuk eta taldean jolastekoak besteak. Euskal Herri osoko zortzi ikastetxek hartu dute parte grabaketan, 100 ikasle inguru denera. Abestien arteko loturak eta jolasen aurkezpenak Pirritx eta Porrotx pailazoei, amona Josefina eta Barrabas piratak egin dituzte. Lanak liburuxka bat dakar eta bertan abestien hitzak eta jolasen azalpenak ageri dira.

HEZKUNTZA MATERIALA SORTZEKO LAGUNTZAK

Eusko Jaurlaritzak 750.053 euroko diru laguntza onartu du euskarazko material didaktikoa egiteko. Ikasle eta irakasleei material egokia eskaintzeko asmoz, 321.526 euro ikus-entzuneko materiala egiteko bideratuko dira eta 437.537 euro euskarazko hezkuntza softwarea sortzeko.

Urrea

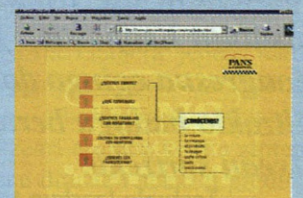

■ Informatika arloan euskararen erabilera sustatzeko duela bi urte hasitako bideari jarraituz, hainbat diru laguntza emango du Beasaingo Udalak. Besteak beste, euskarazko programak aurten erosi dituzten herritarrek, web orriak euskaraz dituzten eta kontabilitate aplikazioen euskarazko bertsioak erosten dituzten enpresa, merkatari eta erakundeak izango dira onuradunak.

Ikatza

■ Ogitartekoak saltzen dituen Pans & Company enpresak hainbat establezimendu ditu Euskal Herrian. Ezin esan ordea nabarmentzen denik; izan ere, bertan dauden kartel eta testuak erdara hutsean baitaude. www.pansandcompany.com helbidearekin gauza bera gertatzen da, ez dago euskararen arrastorik ere.

JAINKOAREN FAMILIAK

JOSEBA OLALDE

ALBERTO FLOEGI

■ Ezkerretik eskubira, beneditarrak otoitzean Estibalitzen, Loiolako santutegian habitoa janzen duen fraile bakarra, frant...

Elizak, gizarte laikoak bezala, baditu bere familiak. Normalean parrokiak eta apaizak dira albiste, eta familia horiek, orden erlijiosoak alegia, ezkutuan egoten dira. Zalantzarik ez dago ordea, frantziskotarrek, jesuitek, beneditarrek edota karitateko alabek leku bat bete dutela gure historian. Ezezagun egiten zaizkigu ordea. Zertaz bizi dira? Zertan lan egiten dute? Zenbat dira? Horiek aztertze-ko hil honetan Arantzazun Institutu Erlijiosoen Igo Kongresua egingo da. Aitzakia badugu beraz, haien etxean sartzeko.

Testuak: Izaskun Jauregi

Gertu dugun arren, urruti gertatzen zaigun mundua da orden erlijiosoena. Izan ere, erabiltzen duten hizkuntza, burutzen dituzten erritoak eta bizi diren lekuak ezezagun egiten zaizkigu sarri. Baina finean, gizartean daude, eta beste askoren moduko familiak osatu dituzte 1.200 urteetako historian zehar. Urte horietan lan ezberdinak egin dituzte, miseriak bizi izan dituzte, euren arteko ezinikusi eta borrokak jasan dituzte. Eta dauden alde guztiekin, fraileak, mojeak eta mojak pertsonak dira. Jan eta lo egiten dute, eta tarteka gaixotu ere egiten dira. Horrez gain, askori ulertezin egiten zaigun bide bat aukeratu dute: "Jainkoaren bidea".

Bide hori ordea, bidegurutzetan aurkitzen da orain. XX. mendearen 60ko hamarkadan puntu gorena ezagutu zuen institutu erlijiosoen fenomeno, berrogei urte geroago, desagertzeaz dago. Euskal Herriko erlijiosoen batez besteko adina, egun, 65-72 urte bitartekoa da. Garai batean, 40-50 lagun zituzten komentu eta monastegietan, egun, 4, 5 eta 6 erlijioso edo erlijiosa bizi dira. Eta hala ere, guztira, 811 dira egun Euskal Herrian erlijio-

soek dituzten etxeak. Izan ere, lehen handiak ziren komunitateak txikiak dira orain, eta horietako asko, pisuetan bizi dira, garai bateko eraikin handiak alde batera utzita. Honek guztiak hausnarketa garai bat ireki du zenbait aldaketa ekartzearekin batera. Lehen modu itxi batean bizi zirenak, gizartean txertatzera behartuak daude orain. Mentalitatea, ekonomi sistema, antolamendua, otoitz egiteko era, gizartearekiko komunikazioa... guztia ari da aldatzen. Eta modu azkarrean.

Egun, guztira, Euskal Herrian 20-25 gizonezko orden erlijioso dago. Eta 115 emakumezkoenak. Orden horietako bakoitzak bere lekua bete du gure historian. Hain zuzen ere, krisi garai honetan, Arantzazun "Familia eta Institutu Erlijiosoen Euskal Herriko Historiaren Igo kongresua" burutuko da ekainaren 24tik 28ra. Bertan, unibertsitateetako ikerlariak biltzeaz gain, hainbat kongregaziotako kideak izango dira, bakoitzaren datuak eta historia azaltzeko asmoarekin. Emiliano Ozaeta izango da horietako bat. Estibalitzeko monastegian bizi den beneditar honen esanetan, "jendeak indarra duenean borrokatu ohi du elkarren kon-

BIZI BERRI BATEN BILA

kotarrak Arantzazun eta Bergarako Mariaren Lagundiaren etxeko moja nagusi bat.

tra; ahultasuna sortzean, elkar lagundu egiten da". Hori da hain zuzen, Kongresu honek ahalbidetuko duena: elkarlana. Elkarlan horretatik oraingo egoeraren eta iraganeko gertakizunen azterketa sortuko da. Eta hortik, agian, hemendik aurrera egin beharreko bidearen azterna.

Modu batean edo bestean, orden erlijiosoek gurearen errealitate paralelo bat bizi izan dute, eta egungo gizarteak hurbil duen arazo batekin topo egin dute dagoeneko: arazo demografikoa. Guztiek pairatzen dute beren kideen zahartzea. Honek euren sistema ekonomikoa, funtzioak eta instituzioen egoeren aldaketa ekarri du. Aldaketa horiek aztertuko ditugu jarraian, oinarri bezala, Euskal Herrian pisu handia izan duten hiru gizonezko orden hartuta (frantziskotarrak, beneditarrak eta jesuitak) eta emakumeen egoera anitza orokorrean jorratuta.

BAKOITZAK, BEREAK. Familia guztietan gertatzen den bezala, elkarte erlijioso hauek ere pentsamolde ezberdinak dituzte. Batzuek modu batera ulertzen dute beren eginbeharra; eta besteek ordea, bestera. Adibidez, beneditarrek

etxe barruan egin izan ohi dute bizia. "Otoitza eta lana da beneditarren bizitza", dio Emiliano Ozaetak. Horrela definitu izan da urteetan zehar. Klausura monastiko batean bizi dira. Etxe barruan eta inguruan egiten dute bizia eta lana, eta behar dutenean ateratzen dira monastegitik, baina ez sistematikoki. Euren

□ Euskal Herrian 20-25 gizonezko orden erlijioso dago. Eta 115 emakumezkoenak. Guztira, 811 etxeen jabe dira egun

eginbeharraz galdetuta, "bat ere ez edo kristautasuna modu konkretu batean bizitzea" dela erantzun zigun Ozaetak. Otoitza, isiltasuna eta harrera da eurentzat eguneroko lana. Eta horrek sortzen du sarri gizartearengan harridura: "Jendeak askotan galdetzen du ea zer egiten dugun hemen aspertuta". Dena den, funtzio horien artean batek, arazo bat baino gehiago ekarri die beneditarrei. Izan ere,

garai batean identifikazio agiririk gabe, edonori uzten zitzaion sartzen monastegietan. Eta hori dela eta, adibidez, Bellokeko nagusiak Auschwitzeko kontzentrazio eremuan bukatu zuen.

Beneditarren monastegiak garrantzitsuak izan dira. Izan ere, bertan bizi behar horrek bultzatuta, lurrak, errotak, baratzeak eta morroiak ere izaten zituzten. Joseba Intxausti Arantzazun egingo den Kongresuaren koordinatzaileak aitortu digunez, "batzuetan kolonizazio eragileak ere izan ziren beneditarrak".

Egun, zahartze eta gutxitze prozesu horrek eraginda, gauzak aldatu egin dira. Adibidez, Estibalitzeko monastegian, santutegiak bultzatuta, egun jendearen harrera da funtzio nagusia. Gero eta handiagoa da hurbiltzen den jende kopurua. Eta horretaz bizi dira. Orain artean, ordea, nekazaritza izan dute bizibide. Baina maila txikian lantzen zutenez, ez zen errentagarria. Gainera, jendea hartu ahal izateko aparkalekua eta harrera eraikin berria egin behar izan zuten, eta beraz, baratzeari eremua kendu zioten. Orain, lantzen dituzten nekazal produktuak etxerako dira soilik. Horrez gain,

■ Goian, Loiolako santutegiko barrena. Pasiloetako bat da ezkerretakoa, eta fraile baten logela eskuinekoa.

liburuak sortzen dituzte. Eurek egin eta eurek zabaltzen dituzte normalean, Zamorako lekameen inprimategiaren laguntzaz. Eta egitea kostatu zaien prezioan saldu ohi dituzte.

Leiren aldiz, goi mailako jendea dago eta jarduera itxiago bat dute. Bertan giro intelektuala bizi da. Bellokekoek euskaltasuna zaintzeaz gain, desplazatupei harre-
ra eskaintzen zieten.

Gutziz ezberdinak ziren funtzioak zituzten beneditarrek eta Jesusen Lagundiko kideek garai batean. Izan ere, bigarren hauek, beti ere San Inazioaren nahia-
ren arabera, munduan zehar ebanjelioa zabaltzeko eginkizuna zuten nagusiki. Gauzak aldatu egin dira, orain elkarte gehienek badutelako funtzio hori. Baina Jesusen Lagundiaren garai zaharrean, *“jesuitak salbuespena ziren beste ordenen artean”*, Isidoro Pinedo Iruñeko jesuiten etxean bizi den fraileak dioenez.

San Inaziok *“ejerzito”* bat sortzeko asmoa zuen, borroka gogorrena zen lekuetara eskoadroiak bidali nahi zituen. Hau da, jendeak gehien behar zuen lekue-
tara jesuitak bidali. Horregatik, leku

□ Zahartze prozesuaren ondorioz, egun komunitate asko erlijiosoek jasotzen dituzten erretiroetatik bizi da

bakoitzeko kleriko zintzoak bezala jantzi zitezela esaten zuen. Egun ia ez dago jesuitik habitoa janzten duenik. Iruñeko etxean batek janzten du, 90 urte dituenak. Eta Loiolan ere bakarra topatu dugu. Beneditarrak ordea, San Benitoren er-
gelaren arabera janzten dira: mahuka

zabaleko jantzi-az. Egun meza eta otoitz garaian bakarrik janzten dute.

Jesuiten ezaugarri garrantzitsuena beraz, mugikortasuna zen. Mundu guz-
titik barreiatu egon dira. Esaterako, euskaldunek Indian, Venezuelan eta Kongon presentzia izugarria dute. Baina egun lan anitzagoak dituzte Jesu-
sen Lagundiako kideek. Batetik, asis-
tentziatzako lanak burutzen dituzte: preso izandakoei lagundu, drogen munduan murgildutakoei arreta eskaini, pertsona nagusiak zaindu... Irakaskuntza izan da historikoki jesuiten esparru nagusietako bat. Besteak beste, euren eskuetan dira Deustuko Unibertsitateko Donostiako eta Deustuko egoitzak. Eta jesuiten etxe gehienetan badago eskola bat. Baina adinaren eraginez, eskola horietan irak-
asle gehienak laikoak dira jada. Eta erlijiosoek lagundu besterik ez dute egi-
ten. Iruñeko etxean dagoen eskolan,

■ Familia erlijiosoen historia propioa

Orden erlijiosoek 1.200 urteko historia dute. Insitutu hauek IX. mendean hasi ziren sortzen Euskal Herrian. Nafarroan agertu ziren lehenengoz monastegiak. Hasiera batean hori besterik ez ziren, monastegiak. Baina gerora, San Benitoren erregelak harturik, monastegien mundua beneditarra izango da. Euskal Herrian, Iratzen agertu zen beneditarren lehen aztarna.

XIII. mendean berriz, eskeko ordenak sortu ziren. Hauen ezaugarri nagusia zera da: esketik bizi direla eta ez dutela ondasun higiezinik. Horien artean, frantziskotarrak dira nabarmenenak. Eskekoak dira baita ere domingotarrak, agustinoak eta karmeldarrak. Gainera, frantziskotarren barnean adar berri bat sortu zen XVI. mendean: kaputxinoak.

Eskeko ordenetako etxeei komentu deitzen zaie eta kideei fraile. Eta San Benitoren erregela jarraitzen dutenei moje esa-

ten zaie eta etxeei monastegi. Bi sistema ekonomiko eta sozial ezberdin dira beraz.

Orden erlijiosoen historian, hirugarren fase bat irekiko du Jesusen Lagundiak XVI. mendean jaio zenean. Jesusen Lagundian, Antzinako Jesusen Lagundia eta Jesusen Lagundi Berria bereizi behar dira. Lehenengoa 1773an Aita Santuak jesuiten desagertzea osoa ezartzean amaitu zen. Eta bigarrena 1814n hasi zen, Pio VII.ak berrezartzean. Azken hau indar izugarriarekin jaio zen Euskal Herrian eta Nafarroan, eta Gerra Karlistetan, karlisten lurraldeetan babesa aurkitu zuten.

1833tik 1840ra gertatu zen Esklaustrazioak zenbait ordenen desagertzea ekarri zuen. Eta horrez gain, elizaren ondasunak Estatuaren esku geratu ziren. Garai hartako geldiuene-
ren ondoren, 1960-65ean ezagutu zuten orden erlijiosoek loraldirik handiena ●

adibidez, laiko bat dago zuzendari.

Eskola alde batera utzirik, jesuitak limosnetatik eta diru bilketatik bizi dira. Izan ere, eskoletan burututako lanak komunitatetik bereizten saiatzea da hauen joera azken aldian. Eta gainera Loiolako eta Donostiako Herri Irratia dituzte euren eskuetan.

Bestalde, euskal kulturari garrantzi handia eman dion ordena izan da beti jesuitena. Eskoletan euskarak pisu handia izan du. Jesuita berrien formazioan ere garrantzia du. Bokazioak hiriburuetatik datozenez, hauei euskara irakatsi izan zaie beti. Eta ez dakitenak barnetegietan egon dira.

Euskararen alorra ere bereziki zaindua izan da frantziskotarren aldetik. Hauek ere irakaskuntzara lotuak egon dira urteetan, baina euren modu berezian. Izan ere, herriarekiko harremanak, predikua edo jende taldeen gidaritza izan da frantziskotarren eginkizun nagusia. Bizi ahal izateko, besteak beste, frantziskotarrak *"eliz lana, kultur lana, esku lana eta limosna"* baliatu dituzte, Joseba Intxaustiren esanetan. Azken hori, limosna eskatzea, da frantziskotarren berezko ezaugarria. Horretarako, herriarekiko harremanak oso garrantzitsuak ziren. Egun badago Arantzazun eske hori nola egin behar den zehazten duen liburu bat, 1750ekoa. Bertan azaltzen da urte osoan non eta zer eskatu behar zen. Une batzuetan artoa, besteetan babarrunak... Eskeari ordea, 1970. urte inguruan utzi behar izan zioten fraileek. Adibidez, Nafarroa Behereko Donapaleuko frantziskotarren etxean 1972an utzi zioten eginkizun horri. Errefuxiatuen aldeko grebaldi batean parte hartu zuten fraileek. Eta ondoren, etxex etxeko eskeetan erantzun onak eta txarrak jaso zituzten.

San Frantzisko Asisen teoria zen frai-

Kongresua

Gure historian presentzia handia izan duten arren, sekula ez da egin Euskal Herriko institutu erlijiosoen ikerketa orokor bat. Ez dakigu zenbat kide dauden etxe bakoitzean, beren historia, nola bizi diren... Arantzazun hilaren 24tik 28ra egingo dena lehenengo kongresua izango da. Bertan 22 orden erlijiosoren berri emango da, 55 ponentzien bidez. Ponentzia horietako bakoitzean, kongregazioen historia, bakoitzaren ikerketak eta artxiboak non dauden eta bibliografia egokiena non topa daitekeen azalduko da. 3.000 orrialdetako materiala bilduko da, orden erlijiosoetako historialarientzat eta gure historia erlijiosoaren ikerlarientzat interesgarria izango dena ●

JOSEBA OLALDE

■ Estibalitzeko nagusia igeltsero lanetan ibiltzen da, buzoa jantzita.

leek ez zutela ondasun higiezinik izan behar. Alegia, ezin zutela salmentarako produkzio sitema ekonomikorik izan. Eta hori da egungo euren ezaugarria. Orokorrean, limosnetatik eta egiten dituzten lanetatik bizi dira. Pello Zabalak berak aitortu zigunez ordea, Arantzazuko frantziskotarren etxean *"lan gutxi egiten da dagoeneko. Zahar asko, eta gazte gutxi gaude hemen. Eta gazteek denetarik egiten dugu"*. Garai bateko inprimategia geldirik dute orain. Sukaldean, sukaldaria dute. Eta lan egiteko, pare bat ordenadore besterik ez daudela dio berak.

ERLIJIOSOEK ERE ERRETIROA.

Zahartze prozesu horren beste ondorioetako bat da fraile, moja eta moje zaharrek erretiroa dutela egun. Joseba Intxaustiren arabera, *"erretiro txiki eta miserableak dira sarri"*. Arantzazun, bakoitzeko 600.000 pezeta (3.606 euro) inguru jasoko dute urtean. Eta dena den, Isidoro Pinedok esan zigunez, fraile guztiak ez daude gizarte segurantzian. Bera erretiratua dago, esaterako. Eta 50.000 pezeta (300,51 euro) inguruko erretiroa jasotzen omen du.

Kontua da, egungo egoerarekin, etxe horietako asko erretiratutako fraile eta mojeek jasotzen dituzten erretiroetatik bizi direla. Mari Jose Arana Jesusen Bihotzeko ordenako kidea Algortan bizi da. Komunitate handia dago bertan, egungo handi guztiak bezala, adineko erlijiosoez osatua. Eta erretirotik bizi dira. Aranak dioenez, *"komunitate normaletan kide batzuek egiten duten lanetik lortzen dugu dirua. Baina zaharregiak gara. Eta berdin gertatzen da klausurako mojetan. Gehienetan jubilatzeetatik bizi dira, eta tarteka egiten dituzten pastel eta joste lanetatik"*.

Zahartzaroari aurre egiteko baita ere, erizaindegiak diren etxeak sortzen ari dira.

ALBERTO ELOSEGI

■ Arantzazuko frantziskotarren koroa eta Gurutzeko Alabak errezatzen Irungo etxe probintzialeko ermitan.

■ Datu gutxi batzuen eskizina

Lerketa orokorrik sekula egin ez den arren, orden bakoitzeko kideek badute euren egoeraren berri. Nahiz eta datu erabat zehatzak ez izan, nolabait, bakoitzak esandakoak balio du ikuspegi orokor bat izateko.

✓ **Jesuitak.** Guztira, 320-350 jesuita daude EAEn eta Nafarroan. Loiolako probintziaren barnean dago sartua Euskal Herriko Hegoalde guztia Jesusen Lagundiako ordenean. Guztira, urtean 1 edo 2 jesuita berri egoten dira bertan. Esaterako, Iruñeko jesuiten etxean 21 lagun daude orain eta euren adina batez beste 75 urtekoa da. Jesuitek beren esku dituzte hurrengo ikastetxeak: Iruñea eta Tuterakoa, Donostiakoa, Bilbo eta Durangokoa eta Gasteizkoa. Parrokiak bestalde, Bilbon, Portugaleten eta Altzan dituzte. Unibertsitateak Deustun eta Donostian. Eta irratia Loiolan eta Donostian.

✓ **Frantziskotarrak.** Garai batean baino askoz pobreakoak omen dira. Bat nabarmentzekotan, Euskal Herrian, Arantzazuko santutegia da frantziskotarren sinbolo esanguratsua. Arantzazuko kideen kopurua beti izan da handia.

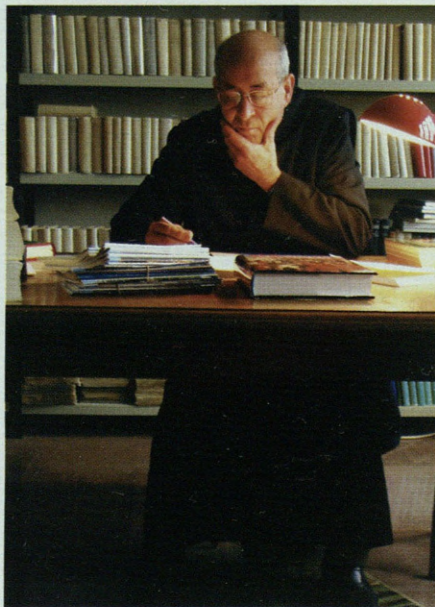
Frantziskotarren artean, herritik kanpo zeuden komentuetan ez baitzen hori gertatzen normalean. Esaterako, 1965ean 173 fraile zeuden bertan. Gaur berriz, krisiak eraginda, 42 daude. Arantzazuz gain, frantziskotarren esku dauden obretatik, ederrerenak honakoak dira: Bermeoko komentua eta bere klaustroa, Tolosako Anbrosio bengotxearen erretaula, Donostiako komentuko Juan Aranoaren pinturak...

✓ **Beneditarrek.** Hauen sendia bikoitza da: batetik, beneditarrek daude; eta bestetik, zistertarrak. Lehenak, 60 gizonetako ditu Euskal Herrian, eta 80-100 bat emakume; bigarrenak, 40 bat gizonetako, eta 60-80 moja. Estibaltzen guztira, 8 beneditar daude, guztiak 60 urtetik gorakoak. Urtean 4 berriedo sartzen omen dira. Baina dena den, beneditarrek komunitate txikiak izaten dituzte, eta egokiena 20-30 lagunekoa izatea da. Etxe garrantzitsuenak, Leire, Bellok eta La Oliba dira. Zistertarrenak bailaratan egoten dira, erreka baten gainean kokatuak, eta ur sistema izugarriak zituzten Erdi Aroan. Beneditarrenak mendi tontorretan egoten ziren aldiz ●

Jesuitek adibidez, Loiolan dute zerbitzu hori EAE eta Nafarroa guztirako. Eta dagoeneko ia ez du lekurik. Gurutzeko Alabek beren aldetik Iruñen hartzen dituzte Espainia guztiko gaixoak.

GUZTIA GUZTIENTZAT. Edozein familiatara bezala, senitate erlijiosoetara garai berriak iritsi dira, eta garai horietara moldatu behar izan dute. Horrek elkarte bakoitzean funtzio ugari barneratzea ekarri du. Garai batean kongregazio bakoitzeko kide guztiek eskola batean edota eritxetxe jakin batean lan egiten zuten. Eta sarri eurak ziren bertako gidariak. Bestalde, garai bateko aurrekontu publikoek ez zuten ematen zenbait gauza egiteko, eta hainbat klinika pribatuak langile merkeak behar izaten zituen. Karitateko mojak adibidez, horrelako zerbitzu sozialetan aritu dira. *“Esku merkea ziren. Eta elizari berrari interesatzen zitzaion horrelako guneetan egotea”*, Intxaustiren aburuz.

Gizarteak ordea, sekularizazio prozesu baterantz eraman ditu horrelako erakundeak. Eskoletan bezala, zentro sozialetan, erlijioso gutxi batzuk egoten dira jada, laiko prestatuek inguratuz. Honela, orden bakoitzeko kide bakoitzak, dituen ikasketen arabera leku batean edo bestean lan egiten du, *“edozeinek kobratzen duen soldata bera eskuratuz”*, Aranaren hitzetan. Eta bakoitzak bere lanpostua izan arren, biltzen den dirua, bai erretiroetatik baita

JOSEBA OLALDE

beste lanetatik, komunitatearentzat da.

BOTEREA ETA ISTILUAK. Boterea eta istiluak sarri batera joaten direla, ez da kontu berria. Elizan eta bereziki, orden erlijiosoetan, horixe gertatu izan da. Indarrik handiena izan zuten unetan gertatu ziren iskanbila gehien. Izan ere, gizartearen bizi zirenez, baliabide mugatuak zituzten, eta *“elementu berri bat espazio eta gizarte mugatu batean sartzen zen orduko, tarta berriz banatu behar zen”*, Intxaustik aitoritu digunez. Egun, ordea, harremana asko estutu da euren artean, eta ez dago inolako

gorabeherik. Aipatu, aipatu dizkigute garai batekoak eta ondorioak.

Esaterako, sarri gertatzen zen orden batek leku jakin batean etxea eraiki nahi bazuen, bertan zeuden besteek hori gerta ez zedin auzitara eramaten zutela. Honela, jesuitak ez ziren inoiz Baionan sartu eta Gasteizen sartu ezinik ibili ziren. Frantziskotarrek Arantzazun eta Zarautzen bazuten etxea, baina Donostiara ezin sarturik egon ziren XVI. mendean.

Jesuitek ere gorabehera ugari izan zituzten ebanjelioa munduan zabaltzeko zuten eragatik. Izan ere, lekuetara joan eta bertako ohiturak errespetatzen saiatzen ziren. Txinan izan zirenean, arbasoei eginko kultoak onartzen zituzten. Beste misio batean gurutzea ez erabiltzea erabaki zuten. Horregatik, beste ordenek zalaparta ugari sortu zuten, Kontzilio Vatikano II.ak arrazioa eman zien arte.

Beneditarren artean, Caramuelek izan zuen liskarra jesuitekin XVII. mendean. Garai haietan bakoitzak zituen ohitura eta ideien inguruan sortu zen iskanbila. Dirudienez, Caramuel irekiagoa zen, eta jesuitak itxiagoak. Handik dator, *“mahuka zabala, mahuka estua”* esapidea.

Emakumeen artean, ordea, ezinikusia gutxiago izan dira. Eta gertatu direnean, eskola honetako neskek edo hangoak hobeak zirelako izan da beti. Arazorik larriena, ezezagupen handia izan da.

Garaian garaiakoa gertatzen dela diote

ALBERTO ELOSEGI

beneditarrek. Eta egun, horrelakoak gertatzen ez diren arren, gizartean ugariak dira orden hauen funtzio eta botereari buruzko zurrumurruak. Dena den, nork duen botere gehien galdetzerakoan, galdera gehiago sortzen dira: *“Zeinek du indar gehiago Opus Deik, Jesuitek edo frantziskotarrek? Nola neurtzen da hori?”*, dio Intxaustik.

Orokorrean, Euskal Herrian bi motatako elkarteak dira indartsuenak: batetik irakaskuntzakoak -Jesusen Lagundia, Deustuko Unibertsitatea edota Nafarroakoa-, eta bestetik, leku konkretu batera lotuak dauden zenbait -Loiola edo Arantzazuko santutegiak, esaterako-. Kontua da ohituak gaudela boterea ekonomikoki neurtzen. Eta alor horretan, zaila da hauek neurtzea.

Esaterako, zenbat balio dezake Arantzazuk merkatuan? Zertarako balio dezake?

Galdera horiek denak pixkana erantzuten ari direla dirudi. Arantzazurekin epe

□ **“Nork du indar gehiago Opus Deik, jesuitek edo frantziskotarrek? Nola neurtzen da hori?”**
JOSEBA INTXAUSTI

labur batean egingo den moduan, beste zenbait erakunderekin ere, ordena erlijiosoan eraikinak “herritartzea”ren prozesua ematen ari dela baitirudi orain.

Nolanahi ere, etorkizuna modu askotara ikus daiteke. Batzuek, beneditarrek esaterako, eurek betetzen duten hutsunea beti izango dela diote, eta beraz, desagertzeko beldurrik ez dutela. Jesuitek, diotenez, *“operazio kirurjiko”* bat egin beharko da: zer egin dezaket eta zer ez erabakitze. Mari Jose Aranek berriz, *“bizitza erlijio-soa gutxi batzuentzat”* dela uste du, baina bokazioak beti egongo direla. Eta horien gutxitzea mehatxu baino, aukera moduan ikusten du. Hausnartzeko aukera baten moduan. Izan ere, *“maitasuna existitzen den bezala, Jainkoarekiko maitasuna existitzen”* dela dio berak. Eta maitemintzearekin konparatzen du. Eta hori behintzat beti gertatu eta gertatuko da gizarte laikoan. Eta erlijiosoan? ●

Bizkaiko Foru Aldundia

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Salla

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Gure ARTEAN euskaraz!

Hezkuntza, osasuna eta marginazioa izan dira urteetan emakume erlijiosoek landu dituzten alorrak. Lan horiek ordea, isilean egin dituzte. Eta isilpean igaro dira. Nork garbitzen ditu parroketako mantelak? Nork ematen du katekesia? Galdera horiek ozenki egiten hasi dira orain emakumeak, baita elizan ere

GIZALDI ETA GIZALDIETAN EMAKUMEAK ISILPEAN

Enpresetan sarri gertatzen den fenomeno jazo da orden erlijiosoetan ere. Gizonezkoak gutxiago dira, baina instituzioen arduradute. Aurrez esan bezala, gizonezkoen kongregazioen kopurua 20-25 bitartekoa da; eta emakumezkoena 115ekoa. Emakumeak, honetan ere, "konplikatuagoak" direla diote gizonezkoek, Joseba Intxaustik hain zuzen. Emakumezkoek berriz, Mari Jose Aranaren hitzetan, zera uste dute: "Gizonezkoek beti dituzte gauza garrantzitsuak egiteko. Emakumezkoek ez hainbeste". Eta orduan, zergatik daude emakumezkoen elkarte gehiago? "Elizan

Herrian emakumezkoen ordenak hainbeste izateko. Trentoko Kontzilioan erabaki zen emakume erlijiosoek itxian bizi behar zutela, eta horrela izan zen Frantziako Iraultza eta Esklaustrazioaren

ALBERTO ELOSEGI

■ **Goian, Bergarako Mariaren Lagundiaren kide bat eskolak ematen. Ezkerrean, Irungo Gurutzetako Alaben etxea. Eskuinean, Karitateko Alaba bat Oñatin nagusiak zaintzen.**

ondoren, Eliza emakumea klausuran sartzea Jainkoaren legearen eta lege natural guztien aurkakoa zela konturatu zen arte. Orduan, emakume erlijiosoak kalera irten ziren eta, gizartean zeuden hainbat premiarri erantzunez, komunitate txiki ugari sortu zen. 1903an ordea, Kongregazioaren Legearen ondorioz, aurrez sortutako etxeak itxi egin ziren. Horregatik, emakumezkoak erbestera joan ziren. Aukeratutako lekuetako bat Espainia izan zen. Iparraldetik sartzean, askok Euskal Herrian bertan jarri zuten euren etxea.

ISILEKO LANA. Historikoki emakumezko orden erlijiosoek hezkuntza, osasuna eta behartsuak zaintzea izan dute eginkizun nagusi. Kontzilio II.aren ondoren, parroketako laguntza eta marginazioa bezalako alorrak lantzen hasi ziren. Orokorrean, emakumezkoen elkarrekin ez da parrokiarik izaten, gizonezkoenetan gertatzen den moduan. Eta parroketako euren eginbeharra laguntzera mugatzen da: katekesia prestatzetik hasi eta mantelak garbitzeraino. Izan ere, isileko lana da emakumeena orden erlijiosoetan, eta ez dute parroketan kanpora begirako lanik egin. Bai

ALBERTO ELOSEGI

emakume gehiago daude meza entzuten, katekesian, formazioa eskaintzen, hitzaldietan... Batetik erlijiosoarekiko sentsibiltate handiagoa dutelako. Eta bestetik, egonezinagatik. Baina elizaren egitura gizonezkoa da", erantzun digu Aranak.

Arrazoi historikoak ere badira Euskal

ALBERTO ELOSEGI

ordea, komunitate txikien bidez, hirietako auzo behartsuenetan.

Dena den, gero eta kontzienteagoak dira emakumeak euren lan isilaz. Gero eta garbiago dute emakumearen askapenarengatik lan egin behar dutela, baina ez bakarrik gizartean, baita ere elizan ●

■ Emakumeen etxeetako inkestak

Arantzazun egingo den kongresurako, emakumezko ordenen datu bilketan jardun du Mari Jose Aranak. Etxe bakoitzera inkestak igorri dituzte, ondoren, bueltan, datuak jasotzeko. Guztiak egin gabe zeudenean, datu batzuk bazituzten. Esaterako, EAEn 86 elkarte aktibo daude (misio bat dutenak, ez komentu barruan daudenak), Nafarroan 23 eta Iparraldean, 16. Hauen adina batez beste 60 urtekoa

da. Eta etxe bakoitzean 5-10 erlijiosa bizi dira normalean.

Elkarte zaharrena Mariaren Lagundiarena da. VII. mendean etorri zen Hegoaldera. Iparraldean, zaharrena Ursuline-na da. Karitateko Alabak dira berriz Hegoaldean etxe kopuru gehien dutenak (48 bat) eta ugarienak era bai. Bestalde, Gurutzetako alabek eta Servantes de Maria elkartekoek Iparralde eta Hegoaldearen arteko apustu garbia egin dute ●

ARMENTIAKO OREINAK ZIGOITIAN JAUZIKA

1992an sortu zen Armentia ikastola. Orduz geroztik bi aldiz antolatu du Araba Euskaraz. 1995ean "Aterako dugu" lelopean burutu zen eta 1998an "Orain dugu garaia" aldarrikatuz egin zen Araba Euskaraz Araian. Aurten "Gurea da erronka" lelopean Gasteizetik 12 kilometrorra dagoen Zigoitia herrian egingo da jaia.

Testuak: Igor Mujika

JOSEBA OLALDE

JOSEBA OLALDE

Milaka herritar elkartuko da ekainaren 16an Zigoitian egingo den Araba Euskaraz jaian. Ikastolen aldeko jaia antolatzeko, urte osoan jo eta su ibili dira lanean Arabako Ikastolen Federazioa, Armentia ikastolako arduradunak eta Zigoitiako Udala.

Armentia ikastolako arduradunek datozen urtetan hiru egitasmo handi bultzatu nahi dituzte. Batetik, 2003-2004 ikasturterako 0 eta urtebete arteko haurrak hezten hasteko gunea ireki nahi dute.

Bestetik, DBH ondorengo batxilergoak eskaini nahi dituzte. Horretarako, ikastolako (eraikina Jasokundeko emakume oblatuena zen lehen) txoko bat egokitzen ari dira Armentia arduradunak. Azkenik, Gasteizen ikastola berri bat eraiki nahi dute. Hain justu, bigarren hezkuntzako klaseak emango diren gelak egokitzeko erabiliko da Araba Euskaraz lortuko den irabazien zati bat. Horregatik da "Gure erronka" aurtengo edizioko leloa. "Gure erronka" Araba Euskaraz antolakuntza lanetan ibili den Armentia ikas-

■ Armentia ikastolan 420 haur eta gazte ari dira ikasten.

tolaren garapenaren adierazle ere bada. Izan ere, igandekoarekin, hiru urtetan antolatu du Armentia ikastolak Araba Euskaraz. "Aterako dugu" eta "Orain dugu garaia" leloak erabili zituzten, hurrenez hurren, 1995eko eta 1998ko Arabako Euskaraz.

Hiru helburu hauek aurrera atera ahal izateko, herritarren babesa ezinbestekoa dute Armentia ikastolako arduradunek. Horretarako, Zigoitian egingo den Araba Euskaraz ahalik eta euskaltzale gehien erakarri nahi dute. Horren adierazle da iganderako prestatu duten egitarau erakargarria. Hiru gunetan banatua egingo da Araba Euskaraz: Angelu izeneko gunea musika animazioek alaituta irekiko da. Goizean zehar, rokodromoan, globo aerostatikoan ibiltzeko eta goma saltoa egiteko aukera izango da bertan. Gainera, rappelean aritu eta arkuekin tiro egin ahal izango da. Eguerdia partean, berriz, Manex Agirre, Sustrai Colina, Oihane Perea, Ruben Santxex eta Iñaki Viñasprek bertso saioa eskainiko dute. Arratsaldean, rock taldeek hartuko dute protagonismoa gune honetan. Izan ere, 4 Itzal, Ken 7 eta Ene Bada taldeek zuzenean joko dute.

MONIKA DEL VALLE

■ Hormako marrazkiak "Baietz atera!" dio. Hala gertatu zen, 1995eko Araba Euskaraz antolatu zuten, 1998koa ere bai eta aurtengo hirugarrena.

Bengolarra izeneko gunean, antzezlan bat ikusi, ipuin kontalarien istorioez gozatu eta herri kirolak -batetik, urrezko aizkorako errebantxa eta bestetik, Zigoitiako herri kirol taldearen parte hartzea- ikusteko aukera izango da goizean. Pilotari profesionalen partidek eta disko festak osatuko dute, berriz, arratsaldeko egitaraua.

Sarragoa izeneko hirugarren gunean, musika animazioa, Oketa Alai dantza taldearen emankizuna, pailazoen emanaldia eta Andoni Egaña, Igor Elortza, Unai Iturriaga eta Sebastian Lizaso bertsolariek eskainiko duten bertso saioaz gozatzeko parada izango da goiz partean. Arratsaldean, berriz, antzerkia, pailazoak, musika animazioa Larraín eta Txatunga Benbe taldeen eskutik eta Alaitz eta Maiderren zuzeneko emanaldia izango dira.

Aurtengo, Iñaki Oregi, Jon Kortabarria eta Koldo Larrañaga omenduko dituzte, besteak beste, Araba Euskarazeko antolatzaileek 70eko hamarkadan eliza barruan eta Araban euskara zabaltzen egin zuten lanagatik.

Igandean lan eta lan ariko diren 800 lagunengatik konpromisoari esker egingo dira ekitaldi hauek guztiak. Urte osoan zehar berrogeita hamar pertsonen osaturiko lan taldea arduratu da Araba Euskaraz egunaren aurreko ekitaldiak antolatzeaz. Ekainaren 16a aurretik egin diren ekin-tzen artean, Amurrioko futbol taldeak eta 23 urtez azpiko jokalariez osatutako Euskal Herriko selekzioak maiatzaren 24an

jokatu zuten partida nabarmen daiteke. Gainera, iazko azarotik ekainera arte, hilero-hilero ekitaldiren bat egin da Araba Euskaraz egitarauaren barruan: 2001eko azaroan Errekamariren emanaldia egin zen, abenduan Txan Magoaren ikuskizuna, urtarilean Takolo, Pirritx eta Porrotxen zuzeneko emanaldia, otsailen Taupada antzerki taldearen ikuskizuna, martxoan Azika txotxongilo taldearen emanaldia, martxoan bigarren aldiz Txan Magoaren magia, apirilean Oskorri eta Kukubiltxoren "Ekidazu, lehoiek ez daki-te biolina jotzen" ikuskizuna Mendizorrotzan -1.300 lagun bildu ziren bertan-, maiatzean Kukubiltxoren emanaldi arrakastatsua, maiatzean ere Mikel Urdangarinek "Bar Puerto" lana aurkeztu zuen, eta, azkenik, ekainean Karidadeko Bentaren "Morgan Pirata" obraz gozatzeko aukera izan da.

OREINEN ERRONKA. Araba Euskarazeko mezua eta irudia lau haizeetara zabaltzeko, Gorbeia inguruko oreinen irudia erabili dute 2002ko Araba Euskaraz bultzatzaileek. Oreinak gailurrerako bidean gora, pausoak sendo emanaz ageri dira Araba Euskaraz iragartzen duten iragarki, kartel eta abarretan. Antolatzaileek zera irudikatu nahi izan dute: "Ikastolok, geure inguruan ondo sustraiturik, euskal irakaskuntzaren sendotze bidean etengabe daramagun gora-ko bidea".

Aurtengo edizioak leloa "Gure erron-

ka" da eta esanahi sakona du. Zera adierazi nahi izan dute antolatzaileek: "Egunero-egunero erronka berriei heltzen diegu euskarazko irakaskuntzaren zabaltze eta sendotze bidean". Hari beretik tira eginez, Armentia ikastolak orain arte egin duen bidean euskara eta euskal kultura beti presente egon dira, "horretarako dauden traben gainetik pasatuz eta gure bidea eginez". Antolatzaileen ustez, "garbi daukagu ikastola bere osotasunean eratu behar dugula, hau da, ezartzeko falta zaigun etapa -DBH- ahal den modu egokienean martxan ipini behar dugula euskal irakaskuntzari gure ekarpena egiteko".

AURTEN ZIGOITIAN. Aurtengo Araba Euskaraz Zigoitiako udalerrian egingo da, hain justu, Gasteiztik 12 kilometrorra. Arabako iparraldean dagoen udalerri honek 800 biztanle inguru ditu eta mendiez inguratuta dago. Akosta, Apodaka, Berrikano, Buruaga, Zestafe, Etxabarri-Viña, Etxaguen, Eribe, Gopegi -herri gunea- Larrinoa, Letona, Marga, Mendarozketa, Murua, Olano, Ondategi eta Zaitegi herri guztiak osatzen dute Zigoitia udalerria. Nekazaritza eta industria dira bertako jarduerak ekonomiko garrantzitsuenak. Zigoitian gaztelania da nagusi, euskara XX. mendean galdu bai-

JOSEBA OLAIDE

■ 1993-1994an lortu zituen ikastolak beharrezko baimenak.

NIK BETI IZAN DUT
ZER ESANIK

J'AI TOUJOURS
BEAUCOUP A
RACONTER

SIEMPRE HE TENIDO
MUCHO QUE
CONTAR

ETA INBURUKOAK
HOBETO EZAGUTZEKO

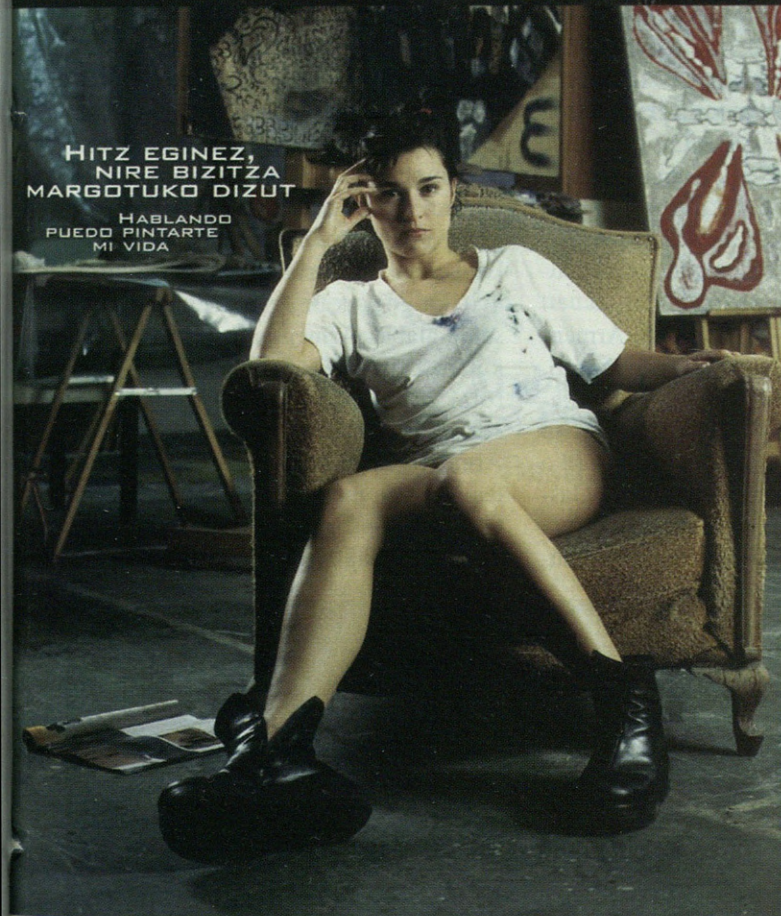
TO KNOW
MYSELF AND
THE OTHERS

PARA CONOCERME
A MI MISMA
Y A LOS DEMAS

HITZ EGINEZ,
NIRE BIZITZA
MARGOTUKO DIZUT

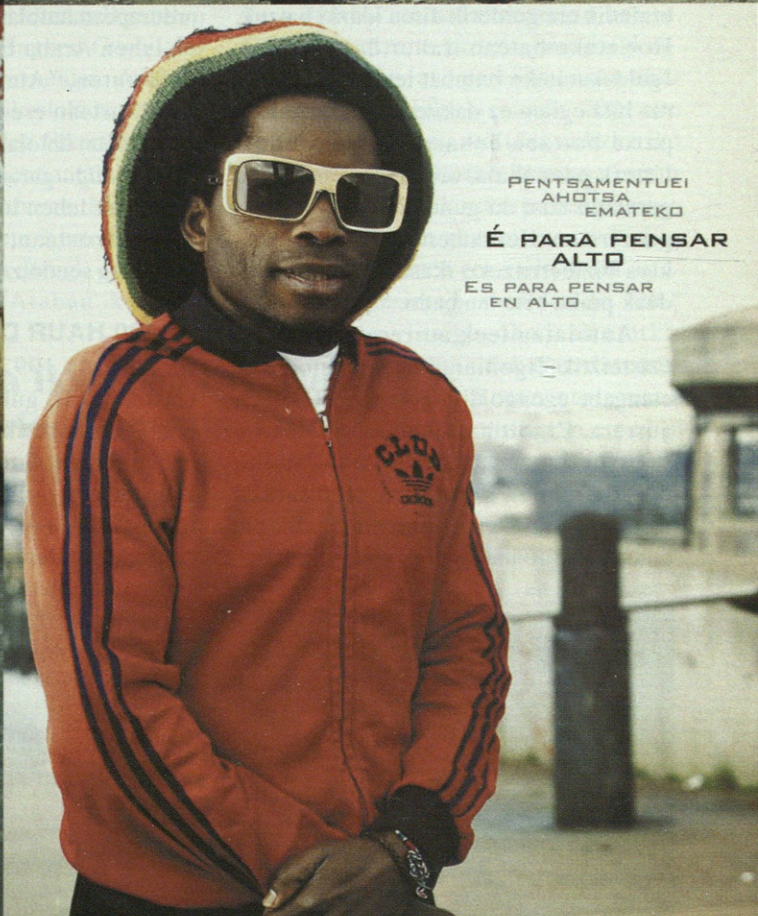
HABLANDO
PUEDO PINTARTE
MI VIDA

PENTSAMENTUEI
AHOTSA
EMATEKO

É PARA PENSAR
ALTO

ES PARA PENSAR
EN ALTO

2001 HIZKUNTZEN URTE EUOPARRA. ESANAK ESAN, EUSKARA
2001 AÑO EUROPEO DE LAS LENGUAS. DIGAS LO QUE DIGAS, EUSKARA

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística

HADE

■ Armentia ikastolaz gain Arabako beste ikastolak ere izan dira jaiaren antolatzaile. Ezkerretik eskuinera, Amurrio 1986an

tzen. Izan ere, 1590. urtean Zigoitian euskaraz hitz egiten zela adierazten duten idazkiak dira. Urteetan gorde diren idatzi hauen arabera, Zigoitiako biztanle askok gaztelaniaz mintzatzeko arazoak zituen XVI. mendean. Horren erakusle dira, oraindik ere gordetik diren idazki batzuk. Horietako batean irakur daitekeenez, "galdekatutako hainbat lekukok gaztelez hitz egiten ez dakitenez, itzultzaileen parte hartzea beharrezkoa izan da". Urteak pasa ahala, ordea, euskarak leku gutxiago izan du gune honetan, ia desagertzeraino. Horrenbestez, Zigoitian euskara biziberritzeko ikastolen mugimen-
duak praka bete lan badu.

Antolatzaileek aurreratu dutenez, Gasteiztik Zigoitiara joateko autobusak etengabe egongo dira goizeko 9:00etatik aurrera. Zigoitiara doan autobidearen inguruetan ere aparkalekuak jarriko dituzte udalerrri honetara gerturatuko direnei gauzak errazteko eta ahalik eta auto ilara gutxien sortzeko.

1995, 1998 ETA 2002AN ARMENTIA IKASTOLA.

Armentia ikastolako arduradunentzat ez da esperientzia berria izan Araba Euskaraz antolatzea. Beste bi urtetan ere ikastola honen ardurapean antolatu da jaiak. Armentia-ko lehene Araba Euskaraz 1995. urtean egin zuten, "Aterako dugu" lelopean. 1998. urtean ere Armentia ikastolaren ardurapean antolatu zen Araba Euskaraz, "Orain dugu garaia" lelopean. Armentia ikastolak lehene urteetako traba guztiak gainditu ostean, lehene hezkuntzarako eskaintza sendotzea lortu zuen.

420 HAUR D EREDUAN. Armentia ikastola 1992. urtean sortu zuten. Gasteizko 16 gurasok euren seme-alabak D ereduko ikastetxe batera eraman nahi zituzten. Guraso hauen nahia aseko zuten eskaintzarik ez zegoen ordea Gasteizen. Halaber, D ereduko eskaintza eskasia zegoen orduan Arabako hiribu-

ruan. Bere garaian Jasokundeko oblatuen mojek erabili zuten eta orduan hutsik zegoen eraikina erosi zuten ordu-rako Euskal Herrian indartsu ziren beste ikastola batzuen laguntzarekin. Lan eta buruhauste askoren ostean, 1992-1993 ikasturtean 43 ikaslek ikasi zuten oraindik lizentzia eta baimenik ez zuen ikastola honetan. Lehene urte hauetan, oztopo ugari gainditu behar izan zituzten Armentia ikastolako arduradunek eta bertan ikasten zuten ikasleek gurasoek. Izan ere, arazo ekonomikoez gain, orduan Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza sailburu zen Fernando Buesak kritika gogorak egin zizkien euren seme-alabak Armentia ikastolan matriculatu zituztenei. Arazoak arazo, ikastolak hazten jarraitu zuen eta 1993-1994 ikasturtean 88 ikaslek ikasi zuten Armentia ikastolan. Zorioneko ikasturtea izan zen hura Armentia ikastolarentzat, orduan lortu baitzituen klaseak emateko beharrezkoak zituen baimen

JOSEBA OLALDE

JOSEBA OLALDE

■ 1997an Oionen egin zen Araba Euskaraz eta 1999an La Puebla de Labarcan.

Izarra (Urkabustaiz) 1988an, hurrengo urtean Bastidan eta 1990ean Abetxukon (Gasteiz).

eta lizentzia guztiak. Hurrengo urtean, berriz, instituzioek banatutako diru laguntzak jaso zituen lehenbizikoz.

Urtetik urtera ikasle gehiagok eman du izena Armentia ikastolan. Esaterako, 1994-95 ikasturtean 152 ikaslek ikasi zuten, 245ek 1998-99 ikasturtean, 372k 2001-2002an eta 420k 2002-2003an. Hainbat urtetan izaniko eskari handiaren ondorioz, izena emanda zeuden zenbait ikasle matrikula egin gabe geratu da.

Arazo ekonomikoak ere noiz edo noiz egon dira Armentia ikastolako arduradunen buruetan. Esaterako, moja oblatuen eraikuntza erostean, ikastolen mugimenduaren laguntza jaso behar izan zuten.

Nabarmentzekoa den beste gorabehera bat, 1995ean gertatu zen. Araba Euskararen hirugarren edizioaren ostean, lehen hezkuntzako eta BBBko ikasleen gurasoen artean eztabaida piztu zen. Halaber, BBBko ikasketak ez zeuden hitzartuta eta ondorioz, ez zuten inongo laguntzarik jasotzen. Horrenbestez, ikastolak arazo ekonomikoak izan zituen. Azkenean, 1994-1995 ikasturtean, BBB desagertu egin zen. 1998-1999 ikasturtean, berriz, Lehen Hezkuntzako klaseak ematen ziren gelak berritu egin zituzten, horrela, zerbitzu eskaintza orduan zegoen eskarira egokituz.

Egun, bi urtetik gorako ikasleentzat kalitatezko hezkuntza egitasmo integral eta euskalduna eskaintzen du Armentia ikastolak. Gai akademikoez gain, kirol eta gaitasun artistikoetarako formazioa bultzatzen dituzte. Aipagarria da ere,

Armentia ikastolak ingeleza erakusteko erabiltzen duen metodoak Europako Batzordeak Hezkuntza Berrikuntzari eta Atzerriko Hizkuntzen Ikasketari emandako zigilu europarra jaso zuela 1998. urtean.

Oraindik, Euskal Herriko Ikastolen Elkartearen Partaiden dagoen Gasteizko ikastola bakarra da Armentia. Araban, berriz, herri hauetako ikastola hauek dira Euskal Herriko Ikastolen Elkarteko kide: Laudio, Amurrio, Armentia, Oion, Bastida eta Lapuebla de Labarca. Matrikulazioari dagokionez, 0 eta 3 urte bitarteko ikasleen matrikulazio datuak esanguratsuak dira. Izan ere, Araban ikastetxe

tu zen "Geu Gasteiz" (hasiera batean "Geu Gasteiz" zen aldizkariaren izena. 2000ko urtarillaz geroztik, ordea, "Geu" da hilabetekari honen izena) aldizkari lehen alea. Bertan jakinarazten zenez, "argi utzi nahi dugu, euskara indartu eta zabaltzearekin batera, Gasteizko gizarte-bizitza, bertako gorabeherak, arazoak, gertaerak, eta abar jasotzea dela gure asmoa". 2001eko apirilean inprimatu zen Geu aldizkari 100. alea. Kasu hartan honakoa irakur zitekeen: "Eskerrik asko proiektuarekin bat egiten duzuen guztioi, eta urte askotarako! Bide luzea eta zaila orain artekoa, baina hasiera besterik ez da, ezta?

Eta gogoan izan etorkizuna euskaraz datorrela!... Beraz, ateraiozue zukua euskarari eta bere freskotasunetik edan!!!". Ikus daitekeenez, abenduan 10 urte beteko

dituen "Geu Gasteiz" aldizkaria pixkana-pixkana indartuz joan da. "Geu" aldizkaria hiriburutik kanpo ere, Araban geroz eta ezagunagoa da. Bestelako komunikabideei dagokienez, euskarak toki gutxi du Gasteizen. Hala Bedi irratiaren entzun daiteke irratsaioren bat euskaraz.

Arabari dagokionez, hainbat dira euskara zabaltzeko helburuarekin lanean ari diren elkarte, talde eta erakundeak. Besteak beste, honakoak aipa daitezke: Amurrioko Apaltza, Gasteizko "Geu Gasteiz" aldizkaria, Gasteizko Bagare eta Bertan taldeak, Laudioko Euskaltzaileen Biltzarra, Euskal Herriko Euskaraz eta Lapuebla de Labarcako Tiki-Ttaka kultur elkartea ●

Araban, hauek dira Ikastolen Elkarteko kide: Laudio, Amurrio, Armentia, Oion, Bastida eta Lapuebla de Labarca

publikoetan izena eman duten ikasleen %9,72k A eredia hautatu du, %31,44k B eredia eta %58,83k D eredia. Ikastetxe pribatuetan izena eman dutenetatik, berriz, %20,07k A eredian egin du, %67,68k B eredian eta %12,25ek D eredian. Horrenbestez, 0 eta 3 urte bitarteko haurren %14,89 A eredian matrikulatu da, %49,56 B eredian eta %35,54 D eredian.

EUSKARA TALDEAK GASTEIZEN. Bestalde, Armentia ikastolak egiten duen lanaz gain, Gasteizen euskarari loturiko egitasmo sendoenetarikoa Bagare euskal kultur elkarte da. "Geu" izeneko herri aldizkaria ere aipagarria da. Hain justu, 1992ko uztailaren kalera-

P E R F I L A

Tabernako pertsiana igo dute eta barrura sartu gara, kafea eta elkarrizketa batera zerbitzen baita beti. "Ez dakit hemen hizketarako musika egokia jarriko duten..."

Jabierrek. Barra ertzean denok, adi, lehenengo abestia zein izango. Tabernariak baleki disko artetik hautatzen duenak zer traszendentzia duen... Jabierrek inertiaren norabidea aldatu duten zenbat erabaki hartu dituen bizitzan! Egun erdaldunei hain arrotza zaien euskal mundura eman zuen pausoa, bere egi txikiei ahotsa jarri zien gero, eta marketingaren eskapariateak manikiak nahi dituen honetan, autore izatea da sekula saldu ez duen erabakia.

Testuak:

Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre

Argazkiak:

Alberto Elozegi

**J a b i e r
M u g u r u z a**

**“Ofiziozko
lanean sinesten
dut, ez egun
bakarreko
arrakastan”**

BIZITZAREN PASARTEA

Zorionekoa sentitzen naiz bizitza bete didan giza-inguruarekin. Ezagutu ditudan pertsonen balio handia dute niretzat, bai lagunek, emazteak eta baita euskal kulturaren ingurukoek ere. Euskaldundu baino lehen jada niretzat oso erreferente garrantzitsuak ziren. Euskaldundu eta zortea izan nuen horiek ezagutzeko, kulturalki sekulako maila dutenak, eta euskaldunak direnak. Sarri ez diegu euren benetako maila onartzen, geuk gutxiesten dugulako geure burua. Pertsona horiek hain gertu eduki ahal izatea luxu bat da.

Bost urterekin hasi zinen eskusoinua jotzen. Nolakoa izan da eskusoinuarekiko harremana?

Adin horretan hasiz gero, musikak gauza ederrak eskaintzen dizkizu: sentimenduak adierazteko bide ematen dizu, agian beste ume batek ez duena, bereziki mutilok hainbeste arazo ditugunean barneko kontuak adierazteko. Gainera kantuen bidez mundu batzuk deskubritzeko aukera ere ematen dizu. Pentsa, ni 7 urterekin Holandara joan nintzen txapelketara, 8 urterekin Frantziara, 10 urterekin Alemaniara... zirkuitu horretan sartuta duzun presioa izugarria da. Ikasi egin behar da, nerbioak jasan... Eta denbora ere kentzen dizu. Baina tira, jolasean ere aritzen ginen, ez dut oroitzen ume bakartia izan naizenik, auzoan kale giroa bizi genuen.

Urte askoan amodio eta gorroto harremana izan dut eskusoinuarekin, baina adinarekin gauzak beste modu batera ulertzen joaten zara. Nire buruari askoz ere presio gutxiago ezartzen joan naiz, eta azken urteetan oso gustuko instrumentua dut, oso soinu berezia zait. Ume denek aholkatuko nieke instrumenturen bat jotzeko, baina presiorik gabe, gustuz.

■ **Gazteagotan, euskaldundu aurretik euskal taldeen zalea zinen...**

Bai, eta gainera buelta asko ematen dizkiot oraindik horri. Harrigarria zait gaur egun Euskal Herrian zer ezberdinak diren erdal mundua eta euskal mundua, eta egia da erdal munduak oraindik ez duela gure berri. Muga handia dago, gai-

"Muga handi bat dago Euskal Herriko erdal munduaren eta euskal munduaren artean. Gainera, egun sendotu egin da"

"Kontziente izan behar dugu, ez dela gauza bera euskarazko disko bat pirateatu, edo hizkuntza hedatueta egin pirateatzea"

nera sendotu egin dena. Guk naturaltasun handiz entzuten genuen Itoitz edo beste edozein talde, eta dirudienek gaur egun zaila da euskal mundutik kanpo euskal kantaririk ezagutzea. Lehengo batean, erdalduna den lagun batek esaten zidan: "Jakina, guk gauza horiek ez ditugu ezagutzen, eta ezagutzen dugun bakarra da borroka armatua...". Beste kontu batzuk ezagutzera eman behar genituzke, baina hori egiteko traba dezente dugu. Eta ez

dut ondo ulertzen zein den klabea, baina, adibidez, ikusten dut Katalunian lortu dudala euskara ulertzen ez duen jendea kontzertuetara gustura etortzea, eta pixkanaka publiko bat izatea.

■ **Hitza ulertzen ez zenue-nean, zerk erakartzen zintuen?**

Itzulpenak irakurri egiten nituen. Baina, hala ere, hitzak ulertzen ez dizkiozun kantu batek bere xarma badu. Batetik musika duelako, eta bestetik, hizkuntzek ere badutelako bere musikalitatea. Oso ederra da munduko beste hizkuntzetan diskoak entzutea. Jorge Drexler abeslari uruguaitarrak aipatu zidan hitzen hautaketan asko zaintzen dudala musikalitatea, eta baita ahoskera ere. Espai-

nia mailan, kantari batzuek ez dute zaintzen hitzek belarrira nola jotzen duten. Aldiz, Mikel Laboari entzuten badiogu: "Bihotz, buztinezko bihotz", ez da bakarrik erdaldun batek itzulpenean "corazón" irakurritar zer esanahi hartuko duen, askoz gehiago ere bada: nola ahoskatzen duen, eta zer fonetika duen, horrek badu magia bat. Baina jakina, horretarako pixka bat irekia behar duzu izan, eta

alde z aurretik euskararen kontra bazau-
de, gorroto baduzu, akabo. Katalunian
jendea belarri-begiak zabal-zabalik jar-
tzen da. Jarrera irekia dute.

■ Desberdina da publikoa Katalunian eta hemen?

Batetik ikusten dut Katalunian autore musikarekiko zaletasun handiagoa dago-
ela. Esaterako, Manresan "El club de la
canción de autor" sortu dute, bazkideen
bidez funtzionatzen duena. Diskoteka bat
alokatu eta hilero kontzertu bat antola-
tzen dute, xehetasunik txikiena ere zain-
duta. Bazkide bakoitzari gutuna bidal-

tzen diote emanaldia iragarritz, eta jarrai-
tzaile baten testu labur bat banatzen zaio
jendeari, kantautore hori zergatik gusta-
tzen zaion azaltzen duena. Kontzertu
bukaeran, pastak eta cava atera, eta jen-
deak kantautorearekin hitz egiten du. Zer
dago horren atzean? Sekulako zaletasu-
na. Memento honetan Euskal Herrian ez
dut hori sumatzen. Gainera jendea irekia-
goa ere bada. Han kontzertu batean den-
etik entzuten duzu, lotsarik gabe oihuka-
tzen dute edozer, saltsa hori badago.
Hemen, irribarre bat egitea ere oso zaila
da.

**"Aberasgarria da
idazleekin lan egitea.
Hitza eta musika
norberak eginez gero,
arriskua dago
errepikakorra izateko"**

Bestalde, Katalunian ikusi dut gizarte bat badagoela. Eta hemen kontzertu bate-
ra joaterako, zure lehen zalantza izango
da: "Ez dakit bada, ez ote dabilen nahiko
hurbil ez dakit zein partidutik...", eta
orduan besteak esango dizu: "Bai, baina
gogoratzen naiz ez zuela sinatu ez dakit
zer...", eta besteak: "Baina dena euska-
raz egiten du, puto vasco!". Memento
honetan gizarte mailan zatiketa ikaraga-
rria dago, eta horrek ere badu eragina
musikan. Gizartea osatu egin beharko
dugu, sendotu. Jakina, euskaldunok gure
identitate asmoak izaten jarraitu beharko
dugu, baina uste dut gizarte zatiketak ez
digula batere mesederik egiten. Katalu-
niako herri batean kontzertua ematen
dudanean, han biltzen dira herriko
umeak, zaharrak, gazteak, eta beraientzat
kontzertua jai bat da. Han puntu batean
daude ados: hizkuntzan. Baina gainera-
koan, ziur nago kontzertuetan oso jende
ezberdina biltzen denaz, eta hori niretzat
oso aberatsa da. Bestela, lau bizilagune-
kin elkartzat bukatuko dugu.

■ Manresako bazkideak aipatu ditu- zu... Ez zaizu iruditzen hemen ez dugula kulturen inbertitzeko kultura- rik? Pirateoaren kasua ere hor dago...

Pirateoari buruz hipokrisia handia ere
badago. Esaterako, "Espainiako Musika
Saria" jasotzera joan ginenean, gala har-
tan oso diskurtso paternalistak entzun
genituen, "pirateoa ilegal da" eta hala-
koak esanez. Ilegala dena da zuek mugi-
tzen ari zareten industria hori! Horiek
15,03 eta 18,03 eurotan jartzen dituzte
diskoak, eta gero egileak 0,48 euro jaso-
tzen ditu. Demagogia handia egiten ari
da. Egia da pirateoak, batez ere kultura
gutxiagotuetan, kalte handia egin deza-

**"Oso gogorra da
medioak euskal
kulturen zer egiten ari
diren ikustea"**

- **Jaio:** Irunen, 1960. urtean.
- **Musikaria.**
- Bost urterekin hasi zen eskusoinua jotzen. Urteetan akordeoi kontzertulari aritu ostean, rock talde eta bakarlariekin kolaborazio lanetan hasi zen: Kortatu, Zarama, Delirium Tremens, Imanol, Antton Valverde, Xabier Lete...
- **Taldeak:** Les Mecaniciens taldea sortu zuen, eta hiru disko atera ere bai: "Erabakia" (1990), "la xoragarria" (1992) eta "Euskadi jende gutxi" (1993). Joxe Ripiau taldea etorri zen gero, eta honekin beste lau disko: "Karpe Diem" (1996), "Positive Bomb" (1997), "Paradisú Zinema" (1998) eta "Bizitza Triste Eta Ederra" (2000).
- **Kantautore:** Bere bakarkako ibilbidean 5 disko atera ditu: "Boza Barruan" (1994), "Kitarra bat nintzen" (1996), "Aise" (1997), "Fiordoan" (1999) eta "Hain guapa zaude" (2001).
- Jackson Brownen omenez egindako "Cantame mis canciones" lanean parte hartu zuen.
- Bernardo Atxagarekin batera, "Itzultzaile bat Parisen" eta "Groenlandiako Lezioan" errezitaldiak eskaini ditu herriz-herri.
- **Zirkuitua:** Euskal Herriatik kanpo bere zirkuitua zabalduz joan da Madril, Zaragoza, Andaluzia, Asturiasera, eta Katalunian bereziki oso harrera ona du bere musikak. Jaialdiei dagokienez, besteak beste Vic-eko Mercat de la Música Viva jaialdian euskal kantautoreak ordezkatu izan ditu (1996, 1998, 2000 eta 2002 urteetan), baita Bartzelonako Sepharad jaialdian ere. Europa mailan erreferentzia diren jazz klubetara jotzera ere gonbidatu izan dute: Bartzelonako La cova del drack eta Jamboreera, hain zuzen.
- **Saria:** Espainiako Musika Sarietan euskarazko albumik onenaren saria jaso berri du "Hain guapa zaude" diskoak.
- **Literatura:** Haurrentzat argitaratuak ditu "Sei lagun, sei sekretu" (1994), "Gabon Guanito" (1995), "Sebas leihotik begira" (2001) eta "Zubi misteriosuan" (2001). Helduei zuzendutako narrazioak dira, berriaz, "Bizitza pusketak" (1996) eta "Laura kanpoan da" (1999).

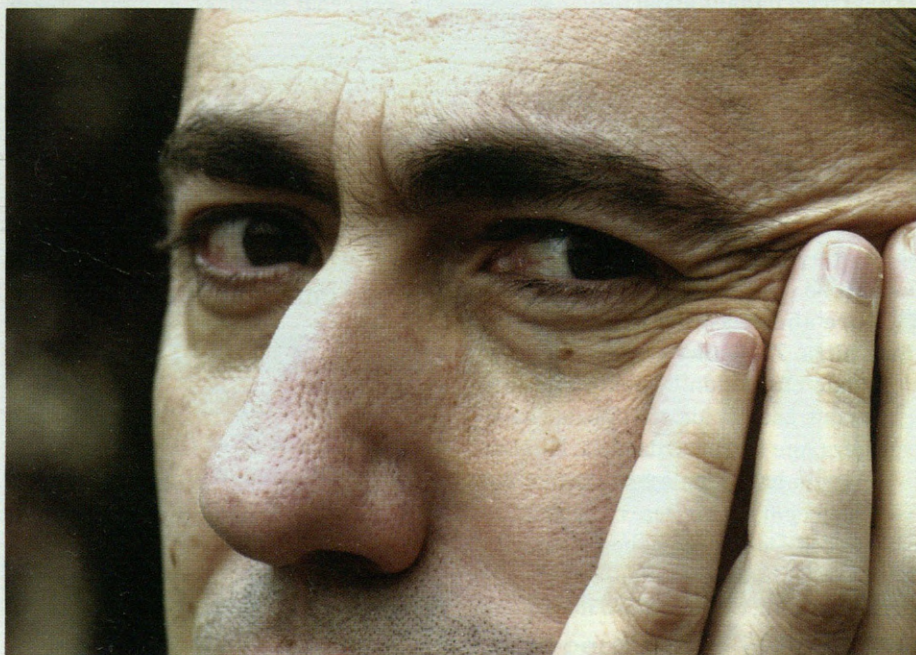
egia ofizialen aurrean zure egia esan nahiak bultza zintzela abestera. Zein dira egia ofizial horiek, eta zein zureak?

Garai hartan, "egia ofizialarena" aipatu nuenean, ziur aski mezuari buruz ariko nintzen. Bi bando egotearenak-eta ez nau batere konbentzitzen, "nirekin edo bestearekin" egon beharra ez zait buruan sartzen. Kontua ez da paso egitea, baina bai gauzak beste modu batean egitea.

Baina musikan "egia ofizialak" ez ditut mezura bakarrik mugatuta ikusten: marketingak sortutako plastikozko izar horiek dute gaur egun indarririk handiena. Eta hitzez bakarrik ez, jarreraz ere esan behar da: "Nik musika mota honetan sinesten dut, bide honetan, eta ez egun bakarreko balizko arrakastan". Madrilen euskarazko albumik onenaren saria jasotzeko diskurtsoan esan nuen bezala, nik ofiziozko lanean sinesten dut. Kiko Venenok oso modu ederrean bota zuen, telebista katalanean geundela aurkezleak galdetu zionean: "Orduan, zu ez zara izar bat?". Eta Kikok "Ez, izatekotan flamenkoa naiz, edo kantautorea". Aurkezleak harrituta galdetu zion: "Zer ezberdintasun dago, bada?". Eta Kikok elegante: "Kantautore eta pop izar baten arteko ezberdintasuna da, izarrak itzali egiten direla. Eta kantautorea edo flamenkoa da ohean hiltzorian dagoela, iloba 'aitona, kantaidazu azkena!' esanez hankatik tiraka daukana". Ofizioa hori da, bizitza osoan zehar lantzea. Baina dirudienez

keela. Jakina, Alejandro Sanzi pirateoa dela-eta salmenta 800.000 diskotatik 500.000ra jaistea, ez da arazoa. Baina hemen, 5.000 diskotatik 2.000ra jaistea sekulako arazoa da, hurrengo diskoa ez ateratzea ekar dezakeelako. Euskal Herrian kontzientzia eduki behar genuke, ez dela gauza bera euskaraz egindako disko bat pirateatu, edo hizkuntza hedatu batean egin pirateatzea. Ez dakit inori axolako zaion, baina nik badaezpada azken diskoan horixe jarri dut: "Hizkuntza gutxiagotu batean grabaturik dago. Ez egin kopia piratarik". Kontuz, gazte jendearen egoera ere ulertzen dut, badaikit ez dabiltzala dirua sobera dutela. Baina gutxienez jakin nola dauden gauzak, eta gero bakoitzak egin dezala nahi duena.

■ Talde askotan arituagatik, berandu hasi zinen abesten. Entzuna dizugu

■ Espainiako Musika Sarietan euskarazko albumik onenaren saria jasotzen, "Hain guapa zaude" diskoan egindako lanagatik. Zu ere hain dotore zaude...

egia "ofiziala" edo orokorra, indar handiena duena oso beste bat da, eta horrexegatik dugu gure egia txiki hori esateko beharra: "Nik honetan sinesten dut, nire lanbidea hau da".

■ **Hain gustuko duzun satira, bada akuilatzeko baliabide bat...**

Urte askoan oso gustuko izan dut satira. Joera gaizto xamar hori izan nuen, beti komentarioak botatzekoa... ustez oso umoretsuak ziren, baina geroz eta grazia gutxiago egiten didate. Umorea mingarri bada bestearentzat, ez da oso gomendagarria. Goazen umore sanoago bat egitera. Biok barre egitea posible bada, hobe.

■ **Zure abesti askori idazleek jarri diote hitza. Zergatik?**

Idazle euskaldun horiekin afinitate handia dut, badakit idazten dituzten hainbat gauza nire sintonian daudela. Niretzat luxu bat da hain idazle onak direnekin talde lana egin ahal izatea. Eta aberasgarria ere bada, den-dena egiten duen kantautoreak errepikakorra bihurtzeko arrisku handia baitu, estilo oso-oso markatuan kateatu daiteke.

■ **Kantautoreen zirkuituak zer osasun dauka?**

Nahiko jota ikusten dut. Egunkaria hartu eta agendari begiratu bat ematea nahikoa da, zenbat kontzertu dauden ikusteko: katxetarekin, ekipo majo batekin, eta behar bezalako promozioarekin

B E R T S O A

Doinua: Mutil koxkor bat

**Autore baten kezka badoa
sormena baino harago,
beste gauzetaz kezkatuko da
sortzeaz baino gehiago.
Medioek hartu duten jarreraz
sortze bideak akabo,
nahiz eta lana baloratzea
genukeen guk nahiago
hutsalkeria arte den hontan
sormena krisian dago.**

Aitor Mendiluze

oso kontzertu gutxi daude. Harrigarria da panorama, harrigarria edo penagarria. Batetik, egia da jendea gero eta gutxiago joaten dela kontzertuetara. Baina programatzaileek ere euren eragina izango dute. Kataluniako programatzaileek bilerak egiten dituzte eta bilatu egiten dute zer kantautore ezberdin dauden. Hemen ez da mugimendurik ikusten.

Egoera ikusita, kantautoreak promozionatu egin beharko dira. Horretarako, telebistaren eragina ukaezina da. Oraintxe ikusi dugu zer gertatu den "Operación Trueno" edo "Operación Tiburtzio" rekin, nahi duzun bezala deitu. Guk ez badugu presentzia minimorik oso zaila dugu jendea erakartzen, jendeak ezagutzen ez bazaitu nekez joango baita zure kontzertura. Eta presentzia minimo hori lortzeko ere sekulako arazoak ditugu. Disko berria atera eta aurkezpen "ofiziala"

eskaini nuen, orkestra eta guzti. Bulegoak ETBri eskaini zion kontzertua, eta ezezkoa jaso! Oso lanpetuak omen zeuden, gauza asko omen zeuden emititzeko. Aldiz, Bartzelonako "Cova del Drac" en kontzertua eman, eta hilabete lehenago telebista katalana bera ari zitzaidan deika.

Ez da promozio kontua bakarrik, gainera. Erdal mundua euskal mundura erakarri nahi badugu, muga hori hautsi nahi badugu, medio erdaldunetan ere presentzia lortu beharko dugu. Eta horretatik ere oso hurrin gaude. Madrilen saria jaso, eta bi lagunek telefonoz deitu zidaten, sutan. ETB2an, "Premios de la música" erreportajea ematen ari omen ziren, eta euskaldun bakarraren izena, irabazlearena, ezta aipatu ere! Hori bai, Rosari-loren sujetadorea gora eta sujetadorea behera aritu ziren! Oso gogorra da ikustea zer egiten ari diren medioak euskal kulturari. ETB2ren bitartez ez bagara erdal jendearengana iristen, nork lagunduko digu? Talde mediatiko anti-euskaldun indartsuek?

■ **Eta prentsa idatzian?**

A R G A Z K I Z A H A R R A

Lau urterekin etxe aurreko traktorean.

Musika saria irabazi, eta biharamunean egunkari guztiak miatu nituen, baina jakina, nola "Españako" saria den, orrialde bateko izkina galdu batean, ahalik eta zutabe txikiena eskaintzen zaio. "El Correo"k alderantziz, noski, orrialde osoa eman zion albisteari, baina euskal kantautore irabazleari bi lerro eman zizkioten testu osoan, bi lerro. Saria prentsan izan duen oihartzuna ia oso txikia izan da; askoz hobeia izan da Iparraldean, harritu ere egin nau.

Bestetik, nik ikusten dut oso tratamendu uniforme ematen zaiela prentsan autore guztiei, eta agian hori ere aldatu behar litzateke. Badakit exageratu egiten dudala, baina hemen berdin da Mikel Laboak diskoa atera edo nire bizilagun Josetxok ateratzea, presentzia antzekoa izango dute, antzeko orrialdea edo artikuluxka aterako da. Badakit oso herri txikia dela, baina hori bakarrik ez da arrazoi. Kritika ere gutxi ateratzen da hemen.

■ Garai batean kantautoreek entzule-ria handia erakartzen zuten. Jende gutxiago doa orain emanaldietara. Zergatik?

Arrazoi orokorren artean, globaltasuna da nagusia. Kultura txiki guztiek

elkarren berri izango dutela eta guk aukera gehiago izango ditugula-eta saldu nahi zaigu, baina hor sekulako tranpa dago. Jendeak ez du ezagutzen beste kultura gutxiagotueta kantautore bakar bat ere. Bestetik indarra hartzen ari da "iupi-iupi, iuju-iuju" ikuskizuna, dena da

su artifiziala. Hori Yankilandiatik inportatzen ari gara, eta niri ez zait askorik gustatzen. Giro intimoagoa, sakonekoagoa galtzen ari da. Zuzeneko ere galtzen ari da, eta kultura domestikoa indartzen. Gero eta telebista handiagoak eta musika aparailu sofistikatuagoak ditugu etxean, eta gero eta nagikeria gehiago dugu kontzertuetara joateko, nahiz eta zuzenekoak magia zoragarria duen.

Arrazoi zehatzagoak ere badaude, euskal kantautoreei zuzenean dagozkienak. Elkarrizketan zehar aipatu ditugu, eta bada beste bat gehiago ere: oraindik konplexuak ditugula. Jackson Brownerekin diskoa grabatu nuenean, oraindik oso ondo akordatzeko naiz euskal irrati ezagun batean galdetu zidatenaz: "Nolatan deitu dizu Jackson Brownnek?". Jackson Browne berak esan zuen disko horretan Kiko Veneno eta Jabier Muguruza zirela gustukoena zituenak. Eta horrekin nor harrituko, eta euskaldun bat harritzen zaizu gainera! Herri txikia izatea ez da txarra, konplexua izateak egiten digu mina. Harrokeria oso txarra den bezala, konplexuak ere kaltegarriak dira norberarentzat ●

ARGIA ren eskutik

Laguntzaile:

euskalirratia

euskaligaztea

radioeuskadi

radiovitoria

"Herri txikia izatea ez da txarra, konplexuak izateak egiten digu guri mina"

E Z P A

PRINTZA

EUSKAL HIRI
BIHURTU

Bernado Atxagak hitzaldia eskaini zuen lehengo astean Labayru Ikastegiaren XXV. urteurrena zela-eta. Bertan, Euskal Herriaren lekuaz mintzo zen. Hona hemen "Gara"k bertatik jasotako adierazpenak:

"(...) Euskaldunok egon gara munduan leku batean eta leku hori dagoeneko ez zaigu eroso, ez zaigu kome-ni, ez digu onik egiten eta ziur asko aldatu egin behar-ko genuke. (...) Munduko bolan balio handikoak handi adierazi izan dira eta balio gutxikoak txiki. (...) Ez bazaituzte inolako balioen barruan ikusten, ez zaituzte onartzen, ez zaituzte ikusten eta ez zara azaltzen, ez daukazu lekurik. (...)

Besteak ikusten ez zaitue-nean ondorio zuzena da zuk zerorrek ere zeure burua aintzatzat ez hartzea. Herri batek bere buruaz daukan iritzia oso lotuta dago kanpokoek ematen dioten irudiarekin. (...) Euskalduna nekazari giroarekin lotu izan da. Balioaren lotura hori Euskal Herria nekazari gizarte batekin parekatuz egin zen. Preso gelditu ginen gure leku horretan. (...) Toki txikia egokitu zitzaigun, deserosoa idazlearentzat (...).

Aldatu egin behar dugu geure burua ikusteko modua, geure burua azaltzeko modua eta eskerrak eman eredu zaharrari eta beste eredu bat aurkitu. Euskal Herria utzi eta Euskal Hiri bihurtu behar dugu".

FILM LABURRENTZAKO DIRUA

SORMENA bai, baina dirurik ez. Ohiko arazo honi irtenbidea eman nahian Nafarroako Errealizadore Gazteen Elkartea sortu berri da. Elkartea honek oraingoz ez du diru laguntzarik jasotzen, baina Nafarroako Gobernuari eta Iruñeko Udalari antolatu berri den elkartea aurkezteko asmoa dute. Taldeak kameralariak, aktoreak, argitzaileak eta zuzendariak biltzen ditu, besteak beste. Bertan, gazteek prestatuko film laburren gidoiak irakurriko dituzte eta gero, baliabide teknikoak zein giza baliabideak beren esku jarriko dituzte.

AMARICAREN ALDEKO EKIMENAK

EKAINAREN 7an Gasteizko Zuloa aretoan Arabako hainbat artisten lanez osaturiko erakusketa bat inauguratu zen. Asmoa Amarica aretoaren itxieraren aurkako jarrera agertzea zen. Baina ekimen honi lagunduz, Amarica Plataformak lehiaketa bitxi bat ere antolatu du, "Zergaitik naiz artista?" galderari erantzutera ausartzen

den edonori zuzendua. Honen bidez, aurtien Arabako Foru Aldundiak "Anual Amarica" lehiaketaren deialdirik egin ez izana salatu nahi izan dute. Gainera, aretoaren ixtea saihestea helburu duen Herri Ekimen Legegilea martxan jartzeko beharrezkoak diren 4.800 sinadurak lortzeko 200 besterik ez direla falta iragarri dute arduradunek.

ESKOLARTEKO BERTSO LEHIA

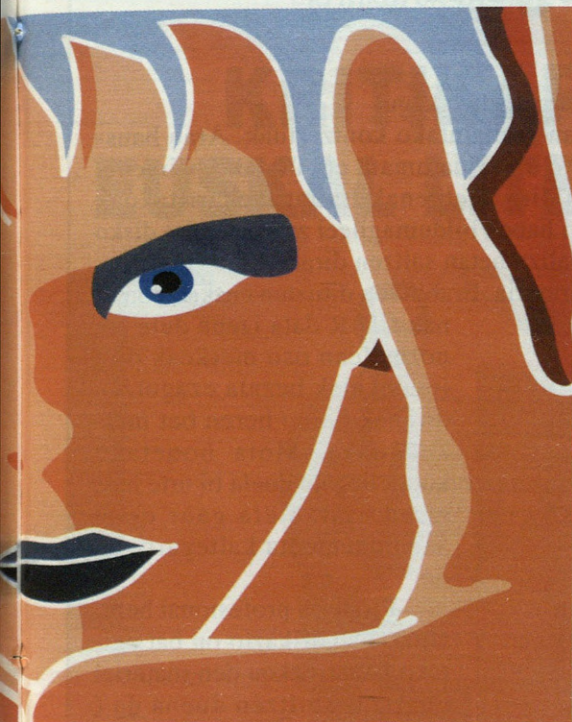
HAUR eta gazteen Euskal Herriko finala ekainaren 23an egingo da Mungian. Nafarroa, Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabako irabazleak izendatuta daude jada. Ipar Euskal Herriko bertso saioa falta da, hilaren 14an burutuko baita Aieran Bertsolari Txiki Egunean. Bestalde, Eskoletako bertsolaritza ikastaroek bide ona badaramate datorren urtean zuberotar bertsolari gazteak izango dira txapelketan.

JOSEBA OLALDE

H I T Z B I T A N

- Marea taldeko Kutxi Romerok honako adierazpenok egin zituen "Diario de Navarra"n: "Diskoetxeak eta gu ezin gara barku berdinean joan, nahiz eta leku berdinerara joan".
- Espido Freireren hitzak dira hauek "Deia"n jasoak: "Gaur egun, argitalpenen merkatua emakumeek mantentzen dute, irakurtzen dutenak emakumeak dira. Institutuetan, neskek dituzte kezka literarioak, eta mutilak beste zerbaitetan pasatzen dute denbora. Orduan, egun idazten den gehiena emakumeentzat da".

L A K

MARTIN UGALDE KULTUR PARKEA

LEHENENGO harria paratu zutenetik, bi urte igaro denean, prest da dagoeneko Andoainen izango den Martin Ugalde Kultur Parkea. "Euskaldunon Egunkaria", Gráficas Lizarra eta Zabal-tzen-Euskal Kulturgintzak sustaturik, 20.000 metro koadroko orubeak euskal kulturaren inguruko hainbat enpresa hartuko ditu. Inaugurazio ekitaldia hilaren 27an izango da.

SIROPE TALDEAREN AGURRA

SIROPE Sound System taldeak agur esango digu ekainaren 22an Lasarteko Zulo aretoan eta 23an Urguleko Guarda Etxean emango dituen kontzertuekin. 1993an Jon Izeta, Xabi Zirikain eta Javi Pezek musika elektronikoan pisu handia izango zuen talde hau sortu zuten. Siroperen eraginez, Novophonic diskoetxea sortu zen eta baita,

ARTE ETA KULTURAREN DENBORA

Udan gauza asko ikas daiteke, mila aukera egoteaz gain, denbora dagoelako. Bilbok hiru urte daramatza Arte eta Kulturaren Topaketak antolatzen, alor honetako profesionalak urtaro hau formatzen jarraitzeko balia dezaten. Aurten hilaren 24n hasi eta uztailaren 19a arte luzatuko da eta 17 aukera eskainiko ditu tailer eta ikastaroetan. Besteak beste, artea eta teknologia, Teresa Berganza kantariak eta Ygor Yebra koreografoak eskainitako musika eta dantza ikastaroak, Fernando Arrabal antzerkigilearen azterketa, Bilboko idazle handi izan diren Unamuno, Aresti eta Oteroren lanen hausnarketa...Guztia, pixkanaka Bilbo artearen eta kulturaren hiri bihur dadin.

hain famatu egin den Elektronikaldia jaialdia ere. Aurten ordea, San Juan eguneko suekin bat egingez, taldea desagertu egingo da, jarraitzaileei errautsen oroimena utziz.

ALBERTO ELOSEGI

- Kepa Murua Bassarai argitaletxeko sortzailearen aburuz, "Literaturan modak daude eta best seller-ari lotuak daude. Halabeharrezkoak dira baina egia esan, iragankorrak dira eta ez dute inolako garrantzirik. Irakurleak moda bilatzen badu betiko irakurle ezjakina izaten jarraituko du". Hitzok "Deia"n esan zituen.

- Khuruts Begoña artistak honakoa zioen "Gara"n: "Labur bat egiteko gogoia izanez gero, inoiz baino erraztasun handiagoak daude. (...) Arazoak diru laguntzak lortzeko orduan sortzen dira, Euskal Herrian film laburrak egiten dituen jende geroz eta gehiago baita".

EUSKONEWS & MEDIA

■ Karmelo Bernaola.

IZENAK

Karmelo Bernaola konpositorea lehengo astean zendu zen gibleko minbiziak jota, 72 urte zituela. Otxandion jaio zen konpositoreak, guztira 300dik gora obra eta 80 soinu banda inguru utzi ditu.

Bernardo Atxagak Eusko Ikaskuntza-Euskadiko Kutxa Humanitate eta Gizarte Zientzia Saria 2002 jaso du. Euskara batuak hizkera literario gisa kualifikazioa izan dezan egin duen lanagatik eskuratu du saria.

EH Sukarra taldeak "Gal-tzailearen egunak" izeneko lana plazaratu du Metak diskoetxearen eskutik. Hamar kantu biltzen dituen lana taldearen seigarrena da.

Patxi Irurzunek "Ciudad retrete" izeneko liburua argitaratu du Txalapartaren eskutik.

Markeliñek euskal muntaia hoberenaren saria jaso du Leioako umorezko Kale Antzerki Jaialdian estreinatuta

■ Markeliñe taldea.

Pirateriaren eragina euskal egileengan

Pirateriak, euskal kultur industriako beste eragile batzuen artean, gogor erasaten ditu egileen interesak, interpreteak, ekoizleak, diskoetxeak, grabaketa estudioak, zuzeneko salmenta guneak eta kontsumitzaileak.

Baina gainera, musika pirateria Ogasun Publikoa osatzen duen zergapeko guztiei iruzur egitea da.

Horren ondorioz, enpresa askoren itxiera dela-eta lanpostu asko galtzen dira eta enpresa inbertsioak moteldu egiten dira. Pirateriak epe ertainera herriaren kultura maila jaistea eragiten du. Sormen intelektualaren babes faltak kultur ekoizpena ez du sustatzen eta balore eta artista berrien loratzea zailtzen du.

Ez dugu ahaztu behar antolatutako talde kriminalek burututako pirateriak gizartean bestelako kalteak ere so ditzakeela. Honelako taldeekin ezkutuko ekintzak eta bestelako delitu motak ugaltzen dira, gure herrian mafia sare arriskutsuak ezartzen lagunduz.

KOPIA ILEGALAK kalitatearen arabera, hiru motatako "disco pirateria" bereiz dezakegu:

Pirateria pribatua. Pirateria mota honetan marka ezagunetako CD birjinetan babestutako musika lanak grabatzen dira. CDak jatorrizko lanaren azalaren zuri-beltzeko edo koloretako fotokopia dauka. Era honetako kopia ilegalak gertuko inguruneetan saltzen dira (lagunak, senideak, lankideak...). Erabilitako materiala ez da espezializatua eta urria da.

Pirateria arrunta. Kopia hauek erdi mailako kalitatea dute. Aurrekoekin gertatzen den bezala, kopia hauek ere oso erraz bereiz daitezke jatorrizkoengandik. Era honetako pirateriak legez kanpoko salmenten % 80 osatzen du. Pirateria mota honen adibide bezala

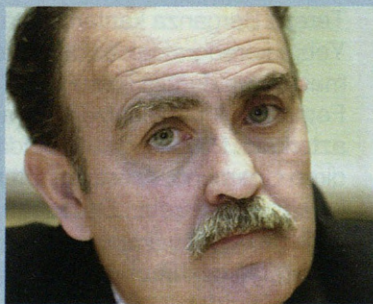
hauek azpimarratu ditzakegu:

- Zuzenean grabatutako kontzertuak. Arau hauleak sortutako azala daramate eta inolako baimenik gabe saltzen dira. Gehienak Italiatik ekarritakoak dira. Euskarri hauek bildumagileei zuzendutako disko denda espezializatueta saltzen dira.

- CDen pirateria. Erabiltzen dituzten euskarri birji-

nak CD-R data izena dute eta normalean oso merkeak dira (musikalak bezala ezagutzen direnak baino heren bat merkeagoak). Mota honetako kopia ilegala duela bi urte hasi ziren egiten eta gaur egun zabalduea eta kaltegarriena da.

- Pirateria profesional berezitua. Faltsifikazio on bat egiteko beharrezkoa den material guztia erabiltzen duena da (kopiak egiteko tresnak, tanpoiak, klitxeak, inprimatzaileak, fotolitoak, inprimategia). Mota honetako pirateriarekin lortutako faltsifikazioen kalitate ona dela-eta, zaila da jatorrizko kopiatik bereiztea.

Ignacio Casado
SGAeko ordezkaria

"Euskal Herrian pirateria %15 eta %30 bitartekoa da. Urtean Euskal Herrian saltzen diren bost milioi diskoetatik milioi bat piratak dira"

EUSKAL HERRIAN pirateria %15 eta % 30 bitartekoa da. Urtean Euskal Herrian saltzen diren bost milioi diskoetatik milioi bat piratak dira.

Euskaraz eginiko musikari pirateriak kalte gehiago egiten

dio, honek disko askoren produkzioa baldintzatzen baitu. Disco bakoitzaren produkzioa 6.000 kopia ingurukoa denez, pirateria portzentaje altu bat bada, aurreikusitakoa baino askoz gutxiago saltzen da azkenean eta berau produzitzea ez da errentagarria.

Oso arazo latza da, izan ere, euskarazko diskoekin merkatuaren %12a lortzeko ahalegin garrantzitsua egin da eta baliteke disko horien salmenta gutxitzea produkzio faltagatik eta pirateria bezalako kompetentzia ez leialak dakarren errentagarritasun eskasagatik ●

L I T E R A T U R A

Literatur kritika gai gisara harturik gonbidatu ditugu Felipe Juaristi idazlea, Mari Jose Olaziregi eta Jon Kortazar irakasle, kritikari eta idazlea. Literaturaren gazi-gozoak, kritikaren itzalak eta argiak bildu ditugu mahainguru honetan.

KRITIKAREN GAZTETASUNA EUSKAL LITERATURA MODERNOAN

■ Ezkerretik eskuinera, Jon Kortazar, Felipe Juaristi eta Mari Jose Olaziregi.

Euskal literatura modernoa ekimen aski berria da, ondorioz kritika ere gutxi landu da. Kritikaren zirkuituak eta generoak daude, kritika lekune ezberdinetan egiten da, unibertsitatean eta hedabideetan, kasu. Idazlea, editorea, irakurlea eta kritikariak osatzen dute kritikaren zirkulua. Euskal literaturaren kritikaren egoera zehatza ezagutzea zaila izanagatik, solasaldi honek bere egoera amiñi bat gehiago ezagutzen lagunduko dizulakoan gaude.

■ **Solasaldia abiatzeko, literatur kritika motak azaltzea proposatzen dizuet. Ba al dago berauek sailkatzea?**

FELIPE JUARISTI: Jakina baietz. Unibertsitatean lantzen dena, batetik. Bertako irakasleek landutako kritika modua dago, honen barruan kritika asko izaki.

Kritika hori -Espainian egiten dena- oso formala da, nahiko barroko eta aspergarria (unibertsitateko irakasleak diren Jon eta Mari Joserren irribarre eta begirada zolien artean). Espainian egiten dena, esan dut. Bestalde, badago beste kritika modu bat, idazleak egindakoa; idazleak bere irakurketatik eta sentsibilitatetik egiten duena. Kritika hori batzutan argitaratzen da eta beste batzutan ez. Gero, iritzi-emaileena -kritikariak- eta irakurlearena dago.

JON KORTAZAR: Oro har, ados. Unibertsitatean kritika mota asko dago, baina banaketa horrekin guztiz apurtzeko beharra dagoela esango nuke. Halaber, kritika askoz gehiago da. Idazle bat idazten hasten den mementotik bere buruari buruzko kritika egiten hasten da. Bestalde, editoreek edo saileko zuzendariek ere -gauzak

ezberdinak baitira- kritika egiten dute, beharbada kritika garrantzitsuena: esaldiak aldatzen dituzte, euskara zuzentzen dute... Badago ere lagunen arteko kritika. Idazle batek badu inguru babesle bat, lagungarria, inguru horrek ere kritika egiten du.

Bestalde, egunkarietako kritikak edo aipamenak dira, orrialde batekoak. Artean, aldizkarietakoak gutxitu egin dira, ziur asko, literatur aldizkariak ere desagertu direlako. Kritika mota asko dago, kritika irakurzaletasunaren ariketa bat da, irakurle zale asko dago eta ezberdinak. Nik, adibidez, kritika egiten dudanean irakurketa publiko bat egiten dut, baina, irakurzaletasunik ez badago ez dago kritikarik.

F. JUARISTI: Nik hori ez daukat oso garbi.

MARI JOSE OLAZIREGI: Nik ere ez.

DANI BLANCO

■ “Ahoz ahoko kritika bat dago, horrek funtzionatzen du gure artean, baina politikan ere horrela funtzionatzen du herri honek”.

Hasteko kritikaz zer ulertzen dugun galde-tu beharko genuke. Nik hainbat kritika bereiziko nuke. Esaterako, zuen planteamenduak oso oinarrizkoak izan dira: irakurtzen duen orok kritika egiten du hausnartu egiten duelako hori, alegia. Jakina, irakurleak testu hori bere egiten du eta nolabait, sortu egiten du. Kritika horri helburu sortzailea egotzen badiozu (Joni zuzendua), noski badagoela beti kritika bat. Editoreek ere kritika egiten dute, baina kaleratu baino lehenagoko kritika da.

F. JUARISTI: Hori kritika ere ez da.

M.J. OLAZIREGI: Beno ez da kritika. Aukeratzea, moztea, egokitzea, zuzentzea edota zentsuratzea da. Kritika aztertzeo modu asko dago. Askotan azterketa horrek duen helburua hartzen da kontuan. Epaike-ta bat baldin badago, kritika batek epaitu egin behar duela esaten da. Hori da jendeak kritikaz ulertzen duena eta “kritika publikoa” deitu izan zaio, hau da, dibulgazio edo orientazioa helburu duen kritika. Bestalde, kritika akademikoa delakoa ere

izango genuke: helburuz testu batzuen baliabide literarioak eta eurek baldintzatzen dituzten irakurketak aztertzen dituen. Zuek esandakoari jarraituz, kritika irakurketa-ariketa sinpleena bezala ulertzen bada, ariketa hermeneutiko gisara, hartara, edozer izan daiteke kritika.

F. JUARISTI: Normalean, aldizkarietan agertzen dena jotzen da kritikatzat. Eta kontua ez da liburu bat gustatzea, baizik eta liburu bat elementu arrazionalekin edo literarioekin aztertzea. Kritikatzat jotzen dugu liburu bat ona edo txarra den esatea, balorazioa egitea, alegia. Hori da egunkarietako edo aldizkarietako iruzkinetan egiten dena, baina, zuek badakizue beste kritika bat dagoela, eta hori gabe ez dago literaturarik. Badago kritika bat oso inportantea, unibertsitatean egiten dena.

M.J. OLAZIREGI: Ados. Unibertsitatean kritika egiten dugu, “Literatur kritika” izeneko irakasgaia ere badugu. Estrategia batzuk deskribatzen ditugu, baliabide literarioak aztertu, analisia landu, eta hori ere kritika da, noski. Unibertsitateko kritikaren helburua ez da epaitzea, ez didaktikoa izatea ere. Ez du esan behar zer den ona, zer den txarra. Aztertu egiten du. Bestalde, prentsan kalera-tzen diren kritikak, nahiz eta orrialde batekoak izan, badaude ia-ia helburu akademikoaz egindakoak, deskribapen hutsa egiten baitute. Beraz, hor nahaste-borraste bat dago. Kritika egiteko darabilgun metodologiak eta helburuek desberdintzen dituzte kritika desberdinak. Zirkuitu desberdinak daudela ere esan genezake.

F. JUARISTI: Edo literatur generoak.

J. KORTAZAR: Nik aspaldi galdu nuen juzkatzearen kontu hori. Ez dut uste kritika batek idazle bati hemendik edo handik joateko esan behar dionik.

M. J. OLAZIREGI: Baina kritika oro irakurketa den heinean, argibiderik eman diezaioke idazleari. Edonola ere, gauza jakina da kritikaz gain, lagunek ere eman diezaioketela iritzi eta iradokizunik idazleari, baita okerreko bidetik eraman ere.

F. JUARISTI: Egia da zuk esaten duzuna Jon. Izan ere, zer esan behar da?

Liburu hau ona da edo txarra da. Hori azkenean irakurleak esan behar du. Zuk irakurleari pista batzuk eman behar dizkiozu.

J. KORTAZAR: Badira erreferentzia bi, oso inportanteak: bat, informatiboa. Hau da, liburuaren ezaugarriak agertzen dituen...

■ ... horiek erreseinak al dira?

...ez bakarrik, batzutan gehiago ere agertzen du. Eta beste bat da, diskurtso kultural bat sortzen duena. Neurri batean, idazleari lagungarri gertatzen zaion kritika ere bada hori. Lehen (Mari Joseri zuzendurik) zirkuituak daudela aipatu duzu: liburuak publikatu, irakurri eta elkarri komentatzean osatzen den zirkulua. Memento honetan ibilbide handiko idazleak ditugu Euskal Herrian, ez da lehenagoko kontua. Hau da, lehenabiziko liburuak argitaratzen zuen, kritikak oso txarto jartzen zuen eta idazlea desanimatzen zen. Gaur egun gauzek ez dute horrela funtzionatzen, zorionez.

M. J. OLAZIREGI: Hori da. Beraz, kritikak ez du eraginkortasunik. Orduan, zertaz ari gara hitz egiten? Salmenta kontuez...? Liburuaren oihartzunaz...?

F. JUARISTI: Hori beste kontu bat da. Hedabideen funtzioa dago, kontu mediatikoa. Kritikaz aparte funtzionatzen duena.

M. J. OLAZIREGI: Hori da. Irakurzaileek, literaturaren instituzioarekin harremana dutenek (idazleak, irakasleak, argita-

ratzaileak...) irakurtzen dituzte kritikak. Kritika gutxiengana iristen da, berez.

Honek kritika egokia edo ona zein den galdetzeraz garmatza. Zuek esan duzue, oso ondo esan ere, ez direla bakarrik erreseinak egiten, hau da, beste informazioak ere ematen direla. Bada, kritika on batek, edozein mailatakoa izanda ere, akademikoa izan edo ez, funtsezko gauza bati erantzun behar dio: ez du itzali behar testu horrek eragin dizun emozio estetikoak. Kritika bat ona bada, liburuak irakurtzeko gogoak piztu behar ditu. Hori da kritika on bat, ez du emozioa zapuztu behar. Kritika on batek liburuarengana hurbildu behar zaitu, irakurtzeko desioa piztu, horrek ez

□ **“Kritikaren lekua argi dago zeinek hartu duen. Hemen benetako epaileak kazetariak dira. Beraiek dira liburuak gehien saltzen dituztenak; elkarrizketen bidez, argazkien bidez”**
M. JOSE OLAZIREGI

du esan nahi liburua saldu behar duzunik.

■ Ba al dago kritikari hori?

M. J. OLAZIREGI: Bai. Ez dago ondo esatea baina, nik Felipek poesia liburu bati buruz argitaraturiko kritika laburtxo bat erabili dut klasean. Berau irakurrita "*liburu honetan zerbait badago*", esaten diozu zure buruari. Hori da kritika on bat. Nahiz eta Felipek aspergarri adjektiboa erabili duen unibertsitatean egiten den kritikaz.

F. JUARISTI: Aspergarria erabili badut, unibertsitatean ere generoak eta eskolak daudelako da. Eta bada eskola bat oso pedantea. Esaldi bakoitzean hamabost aipamen ezartzen ez badira ez da kritika ona, liburu bat juzkatzeko erabiltzen dituen elementu batzuk nik ez nituzke harrapatuko. Aspergarri hitza testuinguru horretan hartu behar da. Aspergarria da "*Barthesek esaten zuen bezala...*" kritika idazten hastea. Eskola hori oso zabalduta da. Nik mania pixka bat diot. Badira beste eskola batzuk, zorionez. Edonola ere, unibertsitatean egiten den kritika hor dago, eta ziur aski hori da irakurleak gutxien ezagutzen duen kritika mota. Unibertsitateak gauza on bat dauka: medioa ezagututa, literaturaren baliabideak ezagututa, batzutan behintzat, bertan egiten den kritika askoz aseptikoagoa da idazle batek egin dezakeena baino. Idazle batek bere praktikatik egiten du, bere sentimendu eta intuizioetatik batez ere, eta nik kritika hori ere eskertzen dut. Baina, unibertsitateko kritikan ere -irakasleak eta idazleak tartekoak izanik- kritika hori ematen da.

M. J. OLAZIREGI: Unibertsitatean, behiala terminologian erabiltzen zen gehiegikeria ari da gaingitzen azken urteotan; aipuen gehiegikeria, alegia. Horrek ikaslea eta irakurlea aldendu egin baititu.

■ Aldizkarietan egiten den kritika horrela juzkatzen al da?

J. KORTAZAR: Literatur aldizkariak desagertzen joan dira.

F. JUARISTI: Euskarazkoak batez ere, erdarazkoak badaude.

J. KORTAZAR: Aldizkari horietan agertu beharko litzatekeen kritika ez du Barthesen eskolakoena izan behar, noski. Nahiz nik Barthesena oraindik ere defendituko nukeen, Felipe ez baita inoiz lehen orrialdetik pasatzen...

F. JUARISTI: "...*Con Barthes ni te cases ni te embarques*" hor dago (irriak).

J. KORTAZAR: Ez da esaldi bat, zorionez poema bat da (irriak). Badago aipatu ez dugun kontu inportante bat:

DANI BALNCO

■ "Kritika bat ona bada, liburua irakurtzeko gogoia piztu behar dizu. Niretzako hori da kritika on bat, ez du emozioa zapaztu behar".

hausnarketarena. Badago informazio bat, analisi bat, badaude baliabideak, baina ez dago hausnarketa. Hau da, testua hausnartzen duzu edo ez. Batzutan gogotsu zaude eta beste batzutan ez. Liburua ez zait asko gustatu, baina aipamena egin behar dut, aipamena esan dut. Baina beste puntu bat dago, zuk esan behar duzu zuri zer iruditu zaizun liburua. Eta horretarako espazio bat behar da, batzutan orri bat edo bizpahiru

□ "Gure gizartea behar-bada ez da modernoa, ez du euskal literaturarik behar. Agian, hizkuntzarekin nahikoa du bere identitatea markatzeko"

JON KORTAZAR

nahikoak dira, beste batzutan ez. Batzutan, 9-10 orri inguru behar dira. Atletismoan ere, adibidez, neurriak eta probak badaude: 100, 200, 400, 800 edo 1.500 metro.

F. JUARISTI: Hori egia da.

J. KORTAZAR: Bada, hori gurean desagertu da. Gure artean, kritika luzeak daude edo orritxoak, tartekorik ez dago.

M. J. OLAZIREGI: Erabat ados. Argi utz dezagun, kritikaren luzerak zenbait lekutan -komunikabideetan, kasu- duen garrantzi funtsezkoa. Gauza bat dago argi: kritikek eragin kortasunik izango badute

hartzten duten espazioaren arabera ere izango dutela. Alegia, gehigarrietako orri osoak betetzen dituzten kritika horiek saltzen dutela frogatuta dago.

■ "Egan" aldizkarian literatur kritika zabal eta sakonak eskaintzen dira...

... (Hiruek aho batez) baina nork irakurtzen du "Egan"? Inor gutxi.

J. KORTAZAR: Hori ukaezina da. Aldizkariak liburutegi publikoei oparitu egiten zaizkie.

■ Orduan, liburua liburutegi publiko eta eskolari esker bizi da...

... (Hiruek aho batez) ez dago dudarik.

M. J. OLAZIREGI: Ez dago literatura-enganako pasiorik. Euskal literatura ez dago euskal gizartean errotuta. Zenbat jende entzuten duzu eleberri edo poema bati buruz hitz egiten autobus batean?

F. JUARISTI: Nik joan den batean emakume bat ikusi nuen Kirmen Uriberen "Bitartean heldu eskutik" poesia liburua autobusean irakurtzen. Beste behin, Iruñeko autobus geltokian, hamar liburu kontatu nituen, baina bakar bat zen euskarazkoa. Eta irakurleak euskaldunak ziren.

■ Egunkarietako orri bateko kritikek ba al dute segimendurik?

JUARISTI eta OLAZIREGI: oso gutxi.

J. KORTAZAR: Idazleek segitzen dute.

M. J. OLAZIREGI: Idazleak nahi du bere lanaz hitz egitea. Bera da hori eskertzen lehena, nahiz eta publikoki ez duen -ez aurka ez alde- ezer esaten. Baina, kriti-

ka irakurtzen du, bera da interesatuena. Baina, prentsa eta hedabideetako kritikak, benetan, ez du segimendu handirik.

J. KORTAZAR: Eraginez hitz egin beharko genuke, baina ez dut uste eragiten duenik.

F. JUARISTI: Egunkarietako kritikak idazleengan eragiten du, irakurleengan eragina izatea zailagoa da. Herri honetan bitartekari asko dago eta horiek eragin gehiago dute. Batzutan, harrigarria egiten zait liburu batek sekulako arrakasta izatea eta beste batek, batere ez. Ahoz ahoko kritika bat dago, horrek funtzionatzen du gure artean, baina politikan ere horrela funtzionatzen du herri honek, pasilloetan funtzionatzen du politikak, horren eragina ager-

aztertzen badugu euskal hedabideetan zer espazio daukan kritikak, bada, apurra da, xumea. Ez da serio hartzen kritikaren atala, marjinala da erabat. Salbuespenak salbuespen, ez zaio garrantzirik eman nahi. Felipek esan du, euskal literaturaren kritikak ahoz aho funtzionatzen duela. Bada, zein gaizki gauden!... Nik dakidala, gutxi irakurtzen baita, ahoz ahoko kontu hori oso jende gutxiren arteko kontua da.

J. KORTAZAR: Presa puntu bat dagoela uste dut. Berritasunarena. Gure kulturaren "gazte" izatea plus bat da, mendebaldeko kulturaren, alegia. Egunkari bateko iruzkin batek ematen duena presazko flash txiki bat da. Baina zer geratzen da liburu dendatan? Nobedadeak berehala joaten dira. Orain gutxi nire herriko (Mungia) liburudenda bateko erakusleihoan erreparatu nuen eta ehun liburuetatik bost ziren euskaraz. Jabea laguna denez: "Zergatik bost bakarrik euskaraz?", esan nion. Erantzuna: "Jendeak ez du euskaraz irakurtzen". Ez dakit liburuaren industriak goia jo duen edo ez, baina, memoria falta duen kulturaren batean ari

nire herriko (Mungia) liburudenda bateko erakusleihoan erreparatu nuen eta ehun liburuetatik bost ziren euskaraz. Jabea laguna denez: "Zergatik bost bakarrik euskaraz?", esan nion. Erantzuna: "Jendeak ez du euskaraz irakurtzen". Ez dakit liburuaren industriak goia jo duen edo ez, baina, memoria falta duen kulturaren batean ari

DANI BLANCO

■ "Aspaldi galdu nuen juzkatzearen kontu hori. Kritika batek ez dio idazle bati hemendik edo handik joateko esan behar".

tzen da parlamentuan. Literaturan ere, batek esaten dio beste bati: "Irakur ezak liburu hau eta ez zaik damutuko". Eta ziur aski ez da kritikari literarioa, baina gustatu zaio eta bultzatu nahi du liburu. Nahiz egunkarietako kritika sailean agertu izan diren, liburu oso on batzuk pena gehiagorekin pasa dira gloriarekin baino, hori da tristeena.

M. J. OLAZIREGI: Izan ere, egunkarietako kritika batek irakurle arruntengan eraginkortasuna eduki dezan interes handia dago. Jonek aipatu duenez, espazioa da inportantea: orri oso bat, argazki batekin. Gainera, jakina eta neurtua da horrek irakurleengan eraginkortasun zuzena duela, nahiz eta irakurlea literatura gutxi irakurtzen duen pertsona izan. Orduan,

garela iruditzen zait. Nahiz eta kritikak onak izan, liburu desagertu egin da eskaparatik, ez da aipatzen, ez da berriz irakurtzen. Hori beste irizpide bat da, berriz irakurtzen den edo ez jakitea. Argitaratzeko erritmoa handia da, baina...

M. J. OLAZIREGI: Kritikaren lekua argi dago zeinek hartu duen, hemen benetakako epaileak kazetariak dira. Beraiek dira liburuak gehien saltzen dituztenak: elkarriketen eta argazkien bidez. Horregatik pasatzen dira gauzak hain arin. Adibidez, urteko azokan, Durangon, zenbat izenburu bultzatzen dira eta zenbat liburu on pasatzen dira oharkabean? Berdin dio kritikarik izan ala ez. Jendea hedabideen oihartzuna iristen zaio. Egunkariak dena berdindu egiten dute.

F. JUARISTI: Argialetxeek liburu ateratzea nahi dute, argazki eta guzti, eta azalean bada hobe. Azalean agertzen bada, pozik daude. Esaterako, idazle hasi berri bati leku gehiago ematen zaio, hasi berria delako batez ere. Baina, normalki, idazleak beste gauza bat eskatzen du.

M. J. OLAZIREGI: Horretan erortzen ari dira egunkariak. Izugarria da. Azkenaldion hainbat idazle berri ezagutu ditut, eta elkarriketa luze eta argazki pare batekin konformatu egiten dira. Eta kito!

■ **Prentsan ez al dago literaturaren kritikarako lekune berezirik sortzea?**

M. J. OLAZIREGI: Egunkari batean behin galdetu zidaten ea nola egingo nukeen kritika gehigarri bat. Argi eta garbi azaldu nien: hainbat orri, hainbat jende inplikatu eta abar. "Uf! Hori gehiegi da", erantzun zidaten.

■ **Bestalde, EHUn orain hogei urte hasi zen euskal filologia erakusten. Euskarari -hizkuntza gisara- literaturari baino leku gehiago eman zaio, apika?**

F. JUARISTI: Baietz uste dut. Gehiago saiatu gara hizkuntza -euskara- aztertzen literatura baino. Unibertsitateko tesi gehienak, ez dakit nongo bailarako erगतiboaztertzeke dira, baina literaturari buruz gutxi egin da, beharbada, egiten zailagoa delako. Haran bateko euskara aztertzea errazagoa da. Literatura ordea, gauza aldatkorra da, eta gainera euskal literatura berria da, ez dezagun hori ahaztu. Zenbat urte dauka euskal literatura modernoak? 40 urte? Ez gehiago. Alcalako Unibertsitate XVI. mendean hasi zen sortzen filologoak eta literatur espezialistak. EHUK nola sortuko ditu ez badago oraindik corpus literario bat aztertzeke? Hori da arazoa.

J. KORTAZAR: Bada ere beste kontu bat. Gizarte batek legitimitatea behar duenean literatura "erosi" egiten du. Gurean ez du zertan erosi, hizkuntzak ematen dio legitimitatea. Guk erdaraz esan dezakegu "euskaldunak gara eta hizkuntza berezi bat hitz egiten dugu". Gizartearen legitimitatea, nolabait, hizkuntzatik sortzen da. Ez da corpus problema bakarrik.

JUARISTI eta OLAZIREGI: Bada ere.

J. KORTAZAR: Bada, baina askoz sakonagoa da legitimitatearena. Literatura ez da ezertarako behar.

F. JUARISTI: Hori da. Baina zergatik xahutzen da horrenbeste indar bailareetako euskararen berezitasunak aztertzen?

OLAZIREGI eta KORTAZAR: Hori botere kontua da!

M. J. OLAZIREGI: Gauzak erabakitzeko aukera eta boterea duzunean, irakaskuntzarako programak nahi bezala antolatu ditzakezu eta nahi duzunari lehentasuna eman. Gurean, ikerketa filologikoei eta linguistikoei lehentasuna izan dute eta literatur ikerketek leku marginala izan dute irakaskuntzan. Hori da gure errealitatea eta etorkizuneko erronka: euskal literatur ikerketak berriro eta bultzatzea.

F. JUARISTI: Kontua da indar gehiago xahutu dugula euskararen eta bere berezitasunen inguruan egitura paraleloak sortzen bestelakoetan baino. Baina, adi, hizkuntza batek ez du ezer balio literatura bat ez baldin badauka.

J. KORTAZAR: Hizkuntza batek bai.

F. JUARISTI: Hizkuntza moderno batek, ez.

J. KORTAZAR: Konforme. Baina, gure gizartea beharbada ez da modernoa, gure gizarteak ez du euskal literaturarik behar. Hizkuntzarekin nahikoa du bere identitatea eta legitimitatea markatzeko.

M. J. OLAZIREGI: Felipe, arrazoia duzu esaten duzunarekin. Kontu hauek guztiak euskal literatur ikerketek izan duten gutxiespenarekin lotuta daude. Jonek eta nik oso argi daukagu irakasten dugunaren garrantzia zein den, zein lan garrantzitsua egin dezakegun klaseetan. Guk, oraindik ere, unibertsitatean, ikasleei testuak "irakurtzen" edota "aztertzen" erakusten diegu, testuetan barneratzen. Gure lana oinarritzokoa da oraindik. Aukera urria duzunean ahal duzuna egiten duzu. Dena den, egoera aldatzen hasia da.

■ Euskal literaturaren plaza txikia da, denek ezagutzen dute elkar. Prest al dago euskal idazlea kritika jasotzeko, haserretu gabe?

F. JUARISTI: Jaso beharko haserretu gabe!

J. KORTAZAR: Baina ez du egiten.

F. JUARISTI: Hitzez ari gara hitz egiten. Kritikari batek hitzekin jokatzeko du eta idazle bati gustatuko zaio esaten duena edo ez, baina ez du zertan haserretu behar. Kritikari batek eskubidea du liburu bat gustagarria ez izateko. Idazle batek idazten duen guztia zoragarria dela pentsa dezake, idatzi den onena dela, baina kritikari batek ez. Eta eskubidea du hori esateko.

■ Batzutan, liburua kritikatu baino egilea kritikatzeko omen da.

F. JUARISTI: Gertatzen da hori ere.

□ "Unibertsitatean eskolak daude, bada bat oso pedantea. Esaldi bakoitzean hamabost aipamen ezartzen ez badira ez da kritika ona" FELIPE JUARISTI

M. J. OLAZIREGI: Batez ere, idazlea emakumezkoa denean. Horren adibide batzuk badira. Hala ere, ez dut uste gurean haserraldi itzelak izaten direnik, kritika txarrak ere ez baitira ugariak. Bestalde, batzuetan idazle-kritikarien arteko *feedback*-a ez da ematen. Alegia, kritikarien lanak, idazleen lanak bezala, oharkabean pasatzen dira gehiegitan.

J. KORTAZAR: Galdera inportantea da. Pare bat gauza: batetik, gurean, ez da sexu arazoa bakarrik, baizik eta txikiak izatea ere bai, biak dira inportanteak. Eta, ondorioz-edo, inportanteak dira ere lotura

afektiboak eta ideologikoak. Zaila da distantzia neurtzea. Esaterako, Iratxe Gutierrezek 1990eko hamarkadan ipuina eta narratibari buruzko sail bat burutu zuen, bada, hamar urte haietan ez zen kritika bat agertu. Hau benetan kezagarria da.

F. JUARISTI: Ez zuen ondo begiratu.

J. KORTAZAR: Ondo begiratu zuen.

M. J. OLAZIREGI: Gauza bat ez duzu esan. Ibilbide berriko idazleen testuak aztertu zituen -idazle gazteenak, alegia- ez ibilbide luzeko testuak.

J. KORTAZAR: Baina kritikarik ez. Ez da Iratxeren kontu bat. Ni urrutitik nator literaturaren ibilbidean. Une batez, pixka bat urruntzea erabaki nuen, lasai bizitzea. Zeren eta niri eztabaida gogorrak tokatu zaizkit pasilloetan barrena.

Bestalde, sariak jasotzen dituzten liburuak daude. Sariak liburua laguntzen edo zapuzten al dute?

F. JUARISTI: Laguntzen dute.

J. KORTAZAR: Bai? Zuk uste?

M. J. OLAZIREGI: Lehen liburu sarietuek gehiago saltzen zuten, orain ere, ezta?

J. KORTAZAR: Uste dut laguntzen dutela argitaratzen. Baina saltzen ere bai?

JUARISTI eta OLAZIREGI: Bai. Saltzen ere bai.

F. JUARISTI: Editorea izan nintzen garai batean. Nire nagusiak bere liburuen arrakasta egunkarian hartzen zuen espazioaren arabera neurtzen zuen: "*Orrialde laurdena hartu du, orrialde laurden hori nik ordaindu izan banu...*", honenbeste diru kalkulatzeko zuen. Horrela neurtzen zuen, ez zuen beste ezertan erreparatzen. Berdin zitzaion liburuaz esaten zena.

J. KORTAZAR: Eta nahikoa ote da horrekin?

F. JUARISTI: Jakina ezetz ●

◆ MIKEL ASURMENDI

URDUÑAN BADUZU ZER BISITATU

URDUÑAKO UDALA

FORU PLAZA 1 - Tel: 945 383003 • FAX: 945 383445

Maiatzaren 7tik - Irailaren 1ra

hiria eta memoria

la ciudad y la memoria

ERAKUSKETA

Andra Mari Parrokia (Urduña)
Tel: 658 741488 (talde adostuak)
e-mail: expo@ciudaddeorduna.com

Ordutegia:

-Astelehenetik Larunbata arte: 10etatik - 19ak arte
-Igandeetan: 14etatik - 20ak arte

Hernaniko Miserikordiararen eraman nahi zituzten baztangarekin gaixotutako denak, honen aurrean guztiak atera ziren kalera haiek gelditzeko asmoarekin.

Kutsa daitezela behe mailakoak

■ Kalera irten ziren herritarretako batzuk elizako dorreko balkoira igo ziren sartzeaz zeuden gaixoak nondik zetozen ohartarazteko besteei.

Heriotzak berdintzen omen du gizateria guztia. Hala diote batzuk behintzat, baina nahikoa garbi dago jaiotzetik hartarainoko bidean, izan, badirela klase bereizketak eta larritasun frankori aurre egin beharrean izan dela beti jende xehea. Eta horren adibide bitxi samarra zekarren kontura I. Zubeldiak ZERUKO ARGIAN, "Baztanga" izenburu bakartzat zuen idazlan luze eta mamitsuan. XX. mende haseran Hernaniko herriari bizitzea egokitu zitzaizkion gertakizun latz batzuen inguruan ziharduen.

TIFUSAREN ERASOA JASAN ZUTENEOKA

I. Zubeldiak zioenez, bitan azaldu zen tifus gaitza Hernanin, 1913an bietatik batean. "Gaur hainbateko antibiotikorik ez zala garai haietan badakizue -azaltzen zuen gizonak- eta berebiziko beldurra sortzen omen zan jendearen artean horrelako gaitzak zirela medio. Hori dala-ta, esne eta barazkiak Donostiara eramatea galerazi omen zieten ernaniarrei. Neurri hori zela-ta kalte handiak izan ziren herrirako". Beste neurri bat ere hartua izan omen zen, gainera. "Herrira zetozen urak moztu eta aundi gisako ontzietan Donostiatik ekartzen omen zuten ura".

Nola edo hala pasako zuten hernaniarrek egoera latz hura, baina ustekoa da ez zitzaizela berehala ahaztuko. Eta hara non, handik urte batzuetara, 1918ko udan edo Lasarteko hipodromoa zabaltzeko asmatan zirenean, baztanga Lasarten sortzen den. Eta zein izango agintarien erabakia? Bada, Donostiara eraman beharrean, baztanga zuten gaixoak Hernaniko Miserikordira ekartzea!

HERRI OSO BAT BORROKARAKO PREST

Goxoak jarri ziren hernaniarrak, noski. Horrela kontatzen zituen I. Zubeldiak agintarien erabakiak izan zituen ondorioak: "Gipuzkoako Gobernadore izandako Conde de Pinofiel gure herriko Miserikordia ikusten izana omen zan bezperan. Biharamunean (...) gure herrian gertatutakoa gogoangarria benetan. Egun berean jakin zuen jendeak erabakiaren berri, baiñan hala ere ez ziran lo egon. Herria guzia kalera erten omen zan, baztanga zutenei herrian sartzen ez uzteko, lantokietako langilleak ere kalera erten ziran, nagusiak berak aginduta gaiñera, eta herriko sarrera guzietan barrikadak ipiñi, egur, enbor, koltxoia eta arrapatzen zan tresna guziekin. Agustinetako komentu aurrean jarri omen zan oztoporik haundiena eta Zinko-eneko tellatu gaiñetan gizonak prest, olio ira-kiten zutela behera ixuritzeko. Indar haundiko hariak ere gertu omen zeuden gaixoei laguntzen zetozenak kixkaltzeko. Eleiz Nagusiko torrearen duen balkoian, beste gizon batzuek Galarretako gaiñera begira, eta gaixoak herrian sartzeko bide bat aukeratzaren zutenean, Kanpana buelta jendeari alderdi hartara joateko esanaz. Kolore eta pentsamolde guzietakoak elkarturik ikusten omen ziran. Goiko eta beheko, ezker eta eskuiko, zutik ibiltzeko gauza zan guzia indarraren bidez ipiñitako gertakizunaren aurka jaikita".

Bien bitartean, herriko alkatea, Jose Mari Ubarretxena, Espainiako Gobernu-

Felix Aizpurua udaletxe bateko festa - arduradunarekin

Muebles UrretaVizcaya

Iragarkia, 1972-VI-18

Muebles URRETAVIZCAYA. 1920'an sortutako etxea. Erredizak- Edergailuak. Egin - Gaiak eta Aurre-Kontuak. Postas, 46. GASTEIZ (Vitoria) ●

■ Euskal enda (II)

Marzelino Aizpurua, Aranzadi taldean, 1972-VI-18

Burua. Buruaren tankera oso garrantzizkoa da. Atzez-aurre luzatua bada: dolicocefaloa deritzaio. Buru motza baina zeharka zabaldua bada: braquicefaloa. Bien tartekoei: mesocefaloa. Iru hoi en artean zein eratako den jakiteko neurketa jakin batzuk egin behar dira. Euskal Endan: Beren burua mesocefalo da, nahiz eta baldokiak (sienes) irtenak edukitzeagatik braquicefalo itxura artu. Euskaldunen buruak Lehen-Kondairan izan duen aldaketaz mintzatzean, baldoki (sien) irten hoi en sorreraz itzegingo dut. Ortzak. Ortzak direla-ta, ortz-onekoak eta ortz-txarrekoak bereizten dira. Nor da batekoa eta nor bestekoa? Ortz-onekoa: sasoi aroan iru ortz baino guttiago falta dituanari deritza. Ortz-txarrekoa: sasoi aroan sei ortz edo gehiago falta dituanari. Iberika Penintsulan %-dik 10 baino gehiago ortz-txarrekoak eta %-dik 70 baino guttiago ortz-onekoak dituztenak amabi probintzia dira. Haien artean Euskal-Erri guzia; Castilla la Vieja eta Leon ere bai. Euskaldunak ortz-txarrekoak dira, beraz ●

guztia? Xaloki azaltzen zuen I. Zubeldiak zeraren gakoa: "Lasarteko inguruan txabola batzuk jaso zituzten gaixiak zaintzeko, Madritik eta beste tokietatik zetozen haundi jendeak kutsa ez zitezen". Hernaniarrek, beren aldetik, "pentsamolde eta giza mailla guztietakoak elkarturik jokatu zuten, hau da, erdiko burgesia, burgesia txikia eta jende soilla, burgesi haundiak hartutako erabakiaren aurka jeiki ziran, eta nerezat hontan datza gertakizunaren mamia. Baztangak hartuta zeudenak Donostiara eramango zituzten bestela, baiñan garbi dago zergatik ez zituzten eraman, nahiz eta Donostiak Lasarten duen lur muturrekoak gaixiak izan" ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

buru zen Antonio Maurarekin harremanetan jarri omen zen, arazoari irtenbidea aurkitu nahian. Baina hobe dugu I. Zubeldiari berea kontatzen uztea: "Larritasun hartan emakumeak erakutsi zuten ederki asko borrokatzeko garra. Batez ere Mikela Garmendiak (Mikela Pruttu) ta Asuntxion Errazkinek (Asuntxion Añarri). Ez zan gutxiagotako, zibillei fusillak kentzen omen zizkieten eskuetatik eta zaldiak Lasartera begira jarri. Hoi en adibidea ikusita, beste emakumeek ere agertu omen zituzten bereak eta bi.

Beste emakume bat ere aipatu beharra dugu, oso gurean dugun sail batean, hau da, bertolaritzan. Egia esan ez nuen uste iñor bere amaz lotsatzen zenik, baiña Josefa Zubeldiaren (Josefa Barbax) ondorengoak lotsaz dira honek bertsoak jarri zituelako eta ez nolanahikoak gainerra. Beroien aginduz ezingo ditugu bertso honeik argitaratu, nahiz eta benetan tamala bada ere".

Dena den, I. Zubeldiak agertzen zue-nagatik, badirudi buru pixka bat zeukan agintariren bat ere bazela Gipuzkoan orduan. "Eguerdi aldera Gobernadorea etorri omen zan zibillei eta beste indarrei erretiratzeko esanaz, gaixiak Ernanin ez zirala sartuko agindu ondoren". Zentzuz jokatu zuela, alegia. Baina begira zer gertatu zitzaion: "Gobernadore hau biharamonean bere agintaritzatik kendua izan omen zan".

ARAZOAREN BENETAKO GAKOA

Zergatik egin zuten agintariek hura

■ Martzelino Aizpurua hartz oneko en eta txarreko en arteko banaketa egiten zuen, datuen arabera euskaldunak hartz txarrekoak zirela esanaz.

■ Eliza euskalduna

Editoriala, 1972-VI-18

Lehen ere aipatu izan dugu au, baiña berriro, lo dauden goikoak eztenkatze-ko, bide ematen digu Frantzian ontaz egin dan batzarrak. (...) Elizak bat, baiña ezberdiña izan behar duela esan dute. Ondorio au Batikano Bigarrenaren erakutsietatik atera dute. Lurralde bakoitzeko Elizak bere buruaren jabe izan behar du eta ez Erromaren "ordezkari" soilla.

Gure Eliza, zoritxarrez, Erromara begira dago denerako itsu-itsuan. Eta politika-diplomatziaz lotutako Erromari, ain zuzen ere. (...) Esan al diteke Euskal Erriko Eliza euskalduna denik? Eta euskalduna ez bada, Euskal Erriari Elizarik dagoenik? Eman al diezaioke onelako Elizak erri arazoari eta langille arazoari tajuzko erantzunik? Ez diola ematen denok dakigu. Or daude urtetan galdera berdiñak edo antzekoak erantzunaren zai. Sua sortzen den bakoitzean erantzuna agintzen zaie, baiña erantzunik ez da behin ere izaten. Beti gerorako luzatzen da, gizaldietan eta gizaldietan. Ez da erantzunik ematen. Eman al dezake? Ez, noski. Bai al du Elizak, gaur, emen, bertakoa izateko gogorik, indarrik eta asmorik? ●

A S T E K O L I B U R U A

BIZITZAREN ALDE EDERRAK OSPATZEN DITUEN POESIA

INOIZ IZAN EZ GARENOTAN

Karlos
Linazasoro
EREIN
61 orrialde
7,90 euro

Poesia liburu alai batekin datorkigu oraingoan Karlos Linazasoro. Bere narratibaren ohiz ukitzen dituen gai gordinei bizkarra emanez, bizitzaren alde ederrak ospatzea helburu duen "Inoiz izan ez garenotan" poema bilduma plazaratu du, Erein argitaletxearen bidez. Azkenengo hiru-lau urte hauetan osatua du, jasan behar izan zuen gaixotasun serio baten ondoren, eta denboraz eta gizakiaz jarduteaz gainera, bizitzaren eta honen arrazoï nagusitzat jotzen duen maitasunaren erabateko aldarrika egiten du bertan. Orduak ez dutelako denboraren berri deus ere esaten, denbora

dutelako altxor eta sekretu eta ezin dezaketelako esan gure urteek zenbat irauten duten, ez eta maitatzeko, txoriei euria oparitzeko, zenbat denbora gelditzen zaigun. Horrexegatik dio poetak ospatu behar dugula jaio-tzetik heriotzaraino doakigun tarte, maitasunez blai dauden bere olerki hauetan. Eta horrexegatik errebindikatuko du naturarekiko errespetua. Lurra ukitzeko zeruaren amildegira jo beharra dagoela, dio berak. "Ez zaitut maite zarenagatik, zarelako baizik", adieraziko du halaber, eta heriotzarekin soilik sosegatzen diren ordu horiek atezu dauzkagula gogoratu.

▼ Egileari Galdezka

"Esango nuke poesiak gizarteratu egiten nauela"

Karlos Linazasoro

■ **Zein da zure poema bilduma honen ezaugarriarik nagusia?**
Iñaki Aldekoak zioen hemen azaltzen diren poemak nahiko Heideggerianoak direla, denboraz eta gizakiaz hitz egiten delako asko, eta beno, nik arrazoia ematen diot. Heidegger asko maite dut. Uste dut filosofo bakarra dela esan zuena gizakiaren arazoak eta galderak hobeto ulertzen dituela poetak filosofoak baino, poesiak duela benetako ahalmena gizartearen edo pertsonaren galderrei erantzunak emateko. Gainera, errespetua eskatzen zuen naturarekiko, xumeak izan behar genuela zioen, eta nolabaiteko serenidadea eskatzen zion gizarteari. Bada, horrelako zer edo zer aurki daiteke nire liburu honetan. Heideggerrek esaten zuen ere heriotzerako jaio garela, eta horrela izango da noski. Beraz, bitartean, bizirik gaudela ospatzea dugu onena, gauza asko baitaude ederrak eta ez ditugunak behar bezala miresten, gauza handitan galduak gabiltzalako eta ez daukagulako batere serenidaderik.

■ **"Inoiz izan ez garenotan" idaztean zein asmo izan duzu?**

Bizitzak merezi duela esan, eta maitasuna ospatu nahi izan dut.

■ **Alde handia, zure narratibaren azaldu ohi duzun joerarekin...**

Beno, argi daukat jende askok esango duela liburu honek nire narratibarekin ez daukala zer ikusi handirik. Baina nire barruan jende asko bizi gara, hiru edo lau ni bai, behintzat: badago idazten ez duen ni bat, familian bizi den beste bat, prosa idazten duen ni bat, eta poesia idazten duen ni bat ere. Denak oso ezberdinak dira, eta nik ere ikusten dut ezberdintasun izugarri bat poesia eta prosaren artean. Esango nuke poesiak oreka ematen didala niri, osasun mentalean oreka. Poesiak gizarteratu egiten nauela. Nire prosan gauzak askoz ere gordinagoak dira.

**KOMUNIKABI-
DEAK HEMEN.
EGITURA
MEDIATIKOA
HEGO EUSKAL
HERRIAN**

Batzuen artean
ZERBERRI
68 orrialde
7,50 euro

KOMUNIKABIDEEN ERAGINA GURE ARTEAN

Ramon Zallo EHuko Informazio Zientzietan katedraduna, unibertsitate bereko irakasle eta komunikazio-enpresen arteko kontzentrazio prozesuetan aditua den Patxi Azpillaga, eta EHuko irakasle eta ikus-entzunezko industrian espezializatua den Juan Karlos De Miguel izan dira Zerberri argitaletxeak eskaintzen duen "Komunikabideak hemen. Egitura mediatikoa Hego Euskal Herrian" liburu txiki bezain adierazkorra osatu dutenak. Bestek beste, euskal komunikazio sistemak Espainia eta Europakoan aldean dauzkan ezaugarri bereziak jarri dituzte agerian. Adibidez, EAEko prentsa idatziaren %75 eta telebista-irratien %70 Lizarrako Itunaren aurka agertu baziren ere, biztanleriaren %60k itun horrekin loturiko alderdiei eman ziela bere botoa.

**LA MUJER
PERFECTA**

Edgardo González
Amer
KUTXA
143 orrialde
4,75 euro

IRUN HIRIA GAZTELERAZKO NOBELA SARIA

Edgardo González Amer argentinarrak idatzitako "La mujer perfecta" k irabazi zuen 2000ko Irun Hiria Lehiaketako gaztelera-zko nobela saria. Mutiko bat narratzailetzat duen giro beltzeko inimizazio idazlan hau, Buenos Aires hiriko Villa Progreson dago lekutua. Pobreziatik miseria gorria doan putzuan daude murgildurik bertako gehienak, eta patu horri ihes egin nahirik, auzoko tren geltokiko kioskoa erosiko du mutikoaren aitak, baina geltokia desagertarazi egingo dute, eta berarekin kioskotik bizitzeko familiak zeukan itxaropena. Gauzak horrela, lanean hasi beharko du mutikoak, kamioilari baten laguntzazale bezala, eta bere lagunik minenaren ama aurkituko du hilik kamioi barruan.

**ZORIONAREN
ITURRIA
GIZONAK NON
DU?**

Maria Etxabe
OLERTI ETXEA
14 orrialde

EMAKUMEAREN ALDEKO HITZALDIA, 1927AN

Zarauzko Olerti Etxeak plazaratu duen altxor bitxi hau José Luis Padrónek transkribatua izan da. Maria Etxabe (1903-1993) zaraiztarrek Euskal Esnaleak gonbidaturik 1927an Donostian eman zuen hitzaldi gogoangarri baterako idatzi zituen gidoia eta oharrek dira. Hitzaldi horrek "Zorionaren iturria gizonak non du?" zeukan izenburutzat, eta hartan, Maria Etxabe gazte batek garaiko gizonek beraiei ama ez bestelako emakumeari buruz egin ohi zuten juzku txarra salatzen zuen. "Emakumearekin etzeok atarramendu onik, jekerrak geronek daramazkigunari prakak, bestela... zeñek burutu!" bezalakoeak, hain zuzen ere. Orain edonork ezagutu dezakeen Maria Etxaberen gidoi hori Koldo Mitxelena Kulturunearen Urkijo Fondoan zegoen gordea.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarek handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzulako

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

TENE LEHIAKETA 2002

Batzuen artean
ELKAR/ DEBAKO
UDALA
123 orrialde
10 euro

TENE LEHIAKETAKO AZKEN IPUIN SARITUAK

Debako Tene Mujika ipuin lehiaketak 2002an utzitako sari-uzta dakar Elkar argitaletxeak eta Debako Udalak batera plazaratutako liburu honek. Lehen saria, Laida Martinezen "Gaua" k jaso zuen, klubetako prostituzio giroaz diharduen narrazioak. Bigarrena, kontakizun fantastiko batek, Alberto Ladron Aranaren "Betiereko itzulera" k. Hirugarrena, umorea eta surrealismo ukituak dauzkan ipuin batek, Mikel Zubeldiaren "Zokaloak margotzeko eskailerak". Horiez gain, Debako lehen saritua, Nagore Dorronsororen "Otordu goxoaren osteko bihotzerrea" eta Tene Mujika lehiaketak gazteen mailan aurtien banaturiko bi sariak ere ageri dira liburuan: Begoña Merinoren "Aitorpen hitzak" eta Goiatz Labandibarren "Kateak" ipuinak.

MIKELA OIHANEAN

Mercè Arànega
IBAIZABAL
29 orrialde
4,75 euro

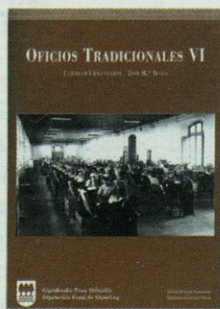

IGELTXOAK OIHANEAN IKASITAKOAK

Irakurle nimiño horiei bereziki atsegin egingo zaizen ipuina dugu Mercè Arànegak idatzi eta marraztu, eta Patxi Zubizarretak euskaratutako "Mikela oihanean". Oraingoan, zelaian jolasten ari dela, maleta batekin egingo du topo igeltxoak. Norena ote, eta batik bat, zer ote dago haren barruan? Kuxkuxeriak bultzata, maleta ireki eta barrura sartuko da Mikela. Horrela jakingo du Pinpilipoza irakaslea tximeleta jakitunarena dela. Baina hark maletan gordetako lupa, mapa eta bestelako tramankuluei begira ari dela, maleta hori itxi egingo zaio igeltxoari. Gero, norbaitek lurretik jaso eta bilinboloka eramango ditu maleta eta Mikela, auskalo nora. Erabat ikaraturik dago igelatxo, baina izuaren izuz lo hartuko du, eta hara non esnatzen den oihanean!

OFICIOS TRADICIONALES VI

Carmelo
Urdangarin/
Jose Mª Izaga
GIPUZKOAKO
FORU ALDUNDIA
213 orrialde
6 euro

GURE ARBASOEN LANBIDE HAIEK

Makina bat saio burutuak dituzte Carmelo Urdangarin eta Jose Mª Izaga debarrek gure arbasoek egiten zituzten lanbideen inguruan. Haien guztien historia osatzeko, jende frankorengana jo behar izan dute, eta beraien idazlanak argazkiz edo marrazkiz irudikatu ahal izateko, fototeka eta artxibetan arakatu. "Oficios Tradicionales VI" honetan agertzen direnak, adibidez, Kutxako fototekari eta Eibarko Udal Artxiboari esker lortu zituzten, eta besteak beste, Donostiako zigarro-egileak; sardeak, igitaiak eta segak egiten zituztenak, piroteknikoak, bizikleta muntatzaile eibartarrak, alabastroa lantzen zutenak, zeluloideko langileak, meatzetan lan egiten zuten emakumeak eta kanpai-egileak ezagutzeko aukera eskaintzen digute.

DISKOA

EMAZTEAK KANTUZ IV

Batzuen artean
GARAZIKUS/
KULTULAN
11 kanta

HIRU EMAKUME GAZTEREN KANTUAK

Urteak daramatza jadanik Donibane Garaziko Garazikus Elkar-teak Emazteak Kantuz proiektua bultzatzen. Aurtengoan, urrats bat gehiago ematea erabakirik, ohiz eskaintzen duten kontzertuaz gainera Kultulan Diskak-en laguntzaz "Emazteak Kantuz IV" izenburua duen CDa grabatu dute, non Amaia Riouspeyrous, Kattalin Indaburu eta Zeline Mounole "Munoa" abeslari

gazteen kantuak entzun daitezkeen. "Iparlatze lepotik", "Amildegian galdu hitzak", "Jabaldia ezintasunean" eta "Tamarindo ostoa" Amaia Riouspeyrousen ahotsean. "Hegorat", "Ixtripuxaz" eta "Goiz madarikatuak", Kattalin Indaburunean. Eta "Gau bat", "Ordo ttiki", "Nor da nor" eta "Holakoa naiz ni" Zeline Mounole "Munoa" abeslariak kantaturik.

BILBO uztailaren 7a arte
Erakusketa

Museoko lehenengo solairuan dagoen 105. aretoa "Artea ikasbide" hezkuntza programaren bosgarren edizioan parte hartu duten ikasleek egin dituzten lanak ikus daitezke. Guztira sei eta hamaika urte bitarteko 166 artisten lanak biltzen dira.

Guggenheim museoa

ONDARROA ekainak 14
Bertso afaria

Sebastian Lizaso eta Unai Iturriaga gonbidatu izango dituen bertso afari bat antolatuta du Ondarroako Kafe Antzokiak. Sarrerak 15 euro balio ditu.

22:00 Kafe Antzokia

DONOSTIA ekainak 15

Dantza

Madrileko Balletak emanaldia eskainiko du Kursaallean. Ballet honen zuzendaria Victor Ullate da. Emanaldi hau ikusteko sarrerarik merkeenak 9 euro balio du eta garestienak 25,25 euro.

20:00

Kursaal

MIARRITZE, ekainaren 30a arte
Erakusketa

Fanny Ferre zizelkariaren buztinez landutako 30 pertsonaia biltzen dituen erakusketa paratu dute. Fanny Ferrek lehen erakusketa hamalau urterekin egin zuen eta geroztik galeria eta museo anitzetan ibilia da. Santa Eugenia Elizako kriptat

AMOREBIETA, ekainak 14
Antzerkia

Amorebietako Udalak ekainean eskainiko dituen formatu txikiko hiru ikuskizunetako bat izanar Lazkanok taularatuko duen "Dulce puta" da. Bertan Lazkanok emagaldutako baten papera antzeztzen du.

22:00

Zomotza aretoa

MAULE, irailaren 8a arte
Lehiaketa

"Arkitektura arloko sekretuak Maule" leiopean, Mauleko Udaleko Kultura sailak argazki lehiaketa antolatuta du. Parte hartzaileek herriko ondarearen zati diren eraikuntza eta eremuak aterata beharko dizkiete argazkiak. Udaleko Kultura saila

ZIBURU, ekainak 14
Kontzertua

Bost taldek joko dute Ziburuko frontoian ekainaren 14an: Mahamundra, Beirut Ouest, Skunk, Flitter eta Txapelpunk. Sarrerak 7 euro balio dute.

19:00
Frontoia

GASTEIZ urriaren 31 arte
Lehiaketa

Osasungoa Euskalduntzeko Erakundeak III. Jose Antonio Agote saria antolatu du osasun munduarekin zerikusia duten euskarazko ikasketetan dagoen testu hutsunea arintzeko helburuarekin. Lan osoaren aurrerapena 2002ko urriaren 31 baino lehen aurkeztu beharko da.

Informazio gehiago

<http://www.ehu.es/euskalosasuna/agote02.htm> tml. helbidean.

ZARAUTZ ekainaren 30a arte
Erakusketa

Jose Maria Diaz Marotok hamar urtez Kuba uhartean zehar egindako bidaia argazkitan jasotzen duen "Kuban eginga" bilduma dago ikusgai: hogeitabi bidaia baino gehiago ehun bat iruditzen laburbiltzen dira.

10:00-13:00 eta 16:00-20:00 (astelehena itxita)
Photomuseum

IRUÑEA ekainaren 28a arte
Kontzertuak

Iruñeko Udalak "Jazz en la calle" zikloa antolatu du. Ziklo honen helburua jazz mundua eta musika jendearekin elkarlanean da. Urte honetako programako musikari gehienak Euskal Herrikoak izango dira. Emanaldiak ekain osoan zehar izatuko dira, ostiraletan.

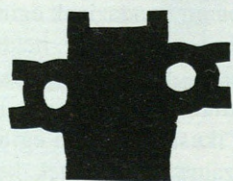
19:30
Media Luna

Agendarako deialdiak hogeitabi egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitarapen honen edizioako laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

k u t x a

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Aramaioko Oleta herritik abiatuta paraje ederrak ditugu ikusgai. Euskal Herriko bi isurbide, atlantikoa eta mediterranea, bereizten direneko toki garaiak oso aberatsak dira landaretan.

MIRUGAINAREN BUELTAN

Aramaioko Oleta herri bitxitik abiatuta Olaeta erreka, Mirugain mendia, Albina urtegia, Mariseka lautadaxoa, Otxandio eta Aramaio arteko eskubide berezietako Limitadoa deituriko saila, Kondebaso... paraje ederrak ezagutzeko parada izan dut. Euskal Herriko bi isurialde atlantikoa eta mediterranea bereizten diren toki garaioak aberatsetan oparoak dira landarez. Garai bateko ikazkintzaren lekuko muarrotutako pagadi eta haritzaga zaurituak, Douglas izei mastagai haga ikusgarriak, ahabidi zabalak, orkideoen erakusketa, norteko edo haritz amerikanoen gaixotasunaren garapen osoa, mailukixa heldu berriek

bizitutako alimaleko tentazioa, astigar bakanak eta kukupraka eta kuku-bela-

rraren paisaia minimalista ubelek baino arrosazeoen familia emankorreko kideen iraun nahiak harrapatu ninduen. Ia galdua dugun hostazuria, basolizar pinpirina, makatza edo udare-makatza basatien puja indartsuak, elorri beltz hostaila bakanak, fruitu mermeladagai preziatuak emango dituzten arkakarats edo asta-arrosa dotoreen loreen usain fina, elorri zurien loraldi berantiarra... Ikara nabarmena zen ordea familian, sugorriak jotakoan arrastoak ugariak ziren nonahi. Zingiretako inoizko apo-orfeoi galantenaren requiema eta mirubuztanen itzalak ziren nagusi ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

AEBetan eginiko azterketa baten aburuz bazkalondoko siesta egitea osasungarria da. Datuen arabera lo kuluxka egiten duen langile batek gehiago aprobetxatzen ditu lanorduak.

LO-KULUXKAREN ONURAK

Bazkalosteko lo-kuluxka edo siestak dakartzan eragin mesegarrietan oinarrituz, zientzialari batzuek siesta egitea proposatzen dute astronautek espaziora egindako espedizioetan jasaten duten logale-galera kronikoari aurre egiteko eta arazo horren ondorioak arintzeko modurik egokiena bezala. Baina ikerketa hain espezializatuak ere ematen dituzte ondorioak bestelako sektoreetarako, eta horrela industriako hainbat arlotan (garraioan eta asistentzia medikoan esaterako, batzuk soilik aipatzearren) interes eta arreta handiarekin begiratzen diote Houston-eko Ikerketa Biomediko Espazialerako Institutuan aurrera daramatzaten ikerketek.

ALBERTO ELOSEGI

Siesta edo biao oso komenigarria da AEBetako biztanleria arruntarentzat ere, bertan pertsona heldu batek sei ordu eta 57 minutu egiten baititu lotan, batez beste, gaueko, adituek zortzi ordu jotzen dituzten arren beharrezkotzat. Sleep Foundation izenekoaren arabera, AEBetan apenas % 32 dira astegunetan sei

ordu lo egiten dituztenak, eta % 64 gomendatutako zortzi orduetatik azpitik dabilta. Hortik abiatuta, zortzi orduko loaldi bakarraren ordeztasun seira ordu guztira lo egiteko modua emango luketen bi loaldik zer-nolako eraginak edukiko lituzketen ikertu nahi dute adituek.

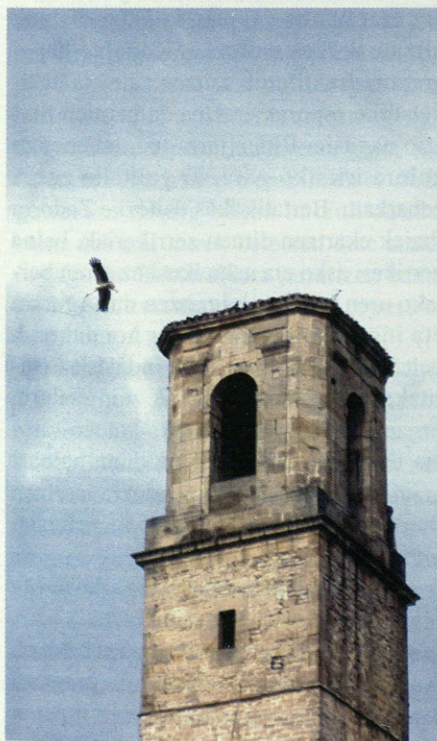
Izan ere, Loaren Fundazioak egindako inkestak adierazten duenez, helduen % 33k lo-kuluxka bat egingo lukete lanaldiaren erdian, utziko baliote (eta inkesta berean ikusi zen siesta egiteko aukera ematen zaion langile batek, behin ohitu ondoren, nabarmen igotzen duela bere laneko aprobetxamendua, inolako kuluxkarik egiten ez duenarekin konparatuz) ●

◆ JABIER AGIRRE

Uribarri-Ganboa urtegiko biztanle eta etorkin hegalariai

Gasteizetik 15 bat kilometrora dagoen urtegia, Uribarri-Ganboa, duela mende erdia eraiki zen eta urteen poderioz natur aberastasun handia pilatu du. Fauna eta flora oparoa da eta bertan bizi direnetaz gain maki-na bat hegazti negu gogorrean Europako iparraldetik Gasteiz inguruko zonalde "epel" honetara etortzen da.

Hegaztien etxe kutuna izanik bi parke ornitologiko daude bertan, bata Garaion eta bestea Mendixurren. Enbarazu handirik egin gabe, prismatikoak hartu eta hegaldi ederrak eta murgiltze azkarak beha ditzakegu. Ura da protagonista Uribarri-Ganboan eta gizakiaren erabilerarako egina denez, uraren kalitatea oso gertu-tik kontrolatzen dute. Horretarako uraren inguruak ere ondo zaindu behar dira eta horri eskerrak faunak eta florak babesleku bikaina dute. Urtegiko natur balioen etsairik handiena "domingeroa" omen da eta arrisku hori saihesti nahian gizakiarentzako guneak prestatuta daude.

LIERNI ARRIETA

LIERNI ARRIETA

■ Uribarri-Ganboako urtegia bi parke ornitologiko daude. Ezkerrean Azuako kanpandorrean zikoina hegaka.

zirrara gure bihotzean eta oraindik ere hala sorrazten digute hegazti handi eta eder hauek. Bertatik bidea jarraitu eta hegaztiak izutu barik, ur ertzeko landareetan jarriko dugu arreta. Malda handiko ertzetan ez dago apenas landararik eta urtegiaren ertzak higatu egiten dira, bertako harria azalduz, arbel geruzak, hain zuzen ere. Baina ertzak hain maldatsuak ez diren lekuetan sortzen dira landararik interesgarrienak. Interesgarrienak zergatik? Bada, egitura desberdinak sortzen dituztelako ihidi zein lezkadiak eta egitura ezberdin hauetan izaten dute babesak hegazti lotsatienei. Babes egitura hauek ugalketa garaian ezinbesteko bihurtzen dira kumeak gordetzeko. Bidea jarraitu eta Urizarrera heldu gara. Etxe multzo honen inguruan gain batean behatokia dago. Bertatik lakuaren zati bat ikus daiteke eta baita bertan igerian dabiltzan kopetatxuri, murgil, basahate, ahate eta antxetak ere. Uretatik ateratzen diren enbor muturretan ikusten diren hegazti beltzak ubarroiak ditugu. Hegazti hauek ez dute beste zenbait hegaztiren moduan uretatik babesten dituzten luma geruza iragazgaitzak. Uretara murgiltzean hezurretaraino bustitzen dira. Hala ere, ezaguri hau uretan ondo barneratu eta azpian igeri eginez arrainak harrapatzeko erabiltzen dute. Horregatik ikusten ditugu neguan hegala esekirik enborretan lehortzen. Umatzera Europako iparraldera joaten dira, han izaten dira uda partean.

Urizar atzean utzi eta urtegia bitan banatzen duen dikean aurrera egingo dugu. Beste aldean landaretza gutxitzen da eta nekazaritzarako erabiltzen ez diren guneeetan sahas bakan batzuk daude, baina nekazal lurrik betetzen dute azalera nagusia. Ezkerraldera jarraitzen badugu Mendixurreko behatokia topatuko dugu.

Behatoki hau guztiz babestua dago. Txangoan zehar ohartuko zineten moduan hegaztiei berehala ikusten gaituzte. Guk ahate bat ikusi aurretik beraiek 100 metro urrundu dira. Etengabe gungandik ihesi ibil ez daitezen behatokiaren inguru guztia hesitu egin da. Hainbat panel informatibo jarri dute urtegi inguruan dauden bizidunak irudikatuz, hegazti, landare zein intsektuak, besteak beste. Behatoki barruan ere hegazti gehiagoren irudiak daude eta atearen atzeko arbelean hilabete horretan behatu diren hegaztien zerrenda idazten dute. Hemendik oso

■ Goitik behera, zikoina edo amiamokoa, ahate txistularia eta txilinporta. Eskuinean ubarroiak.

■ Mendixurreko hegalariai

Zerrenda honetan Mendixurreko parke ornitologikotik 2002ko urtarrilean ikusi ziren hegaztiak ageri dira.

- ✓ Murgil handia
- ✓ Txilinporta
- ✓ Lertxun auskara
- ✓ Ubarroia
- ✓ Antzar arrunta
- ✓ Basahatea
- ✓ Ahate txistularia
- ✓ Ahate buztanluzea
- ✓ Ipar ahatea
- ✓ Murgilari arrunta
- ✓ Murgilari mottoduna
- ✓ Txilinporta lepabeltza
- ✓ Ahate mokoabala
- ✓ Amiamokoa
- ✓ Hegabera
- ✓ Kopetatxuria
- ✓ Antxeta mokogorria
- ✓ Kaio hauskara
- ✓ Kaio iluna
- ✓ Zapelatza
- ✓ Miru gorria
- ✓ Belatz gorria
- ✓ Mirotz zuria
- ✓ Zingira mirotza
- ✓ Bele beltza
- ✓ Mika
- ✓ Zertzeta arrunta
- ✓ Bele txikia

■ Gasteizera eguraldi "epela"ren bila

Urtegiaren egoera aldatu egiten da urte sasoiaren arabera bizidunei dagokielarik. Uribarri-Ganboa urtegian eta inguruan 220 hegazti espezie inguru deskribatu izan dira, baina espezie ugartasun hau ez dugu

edozein urtarotan topatuko. Hegazti espezie ugarien, udazkenean agurtzen dira. Hezegune hau migrazio luzeen atsedeneku denez, negua baldintza onetan igaro nahi duten hegazti asko pasatzen da bertatik. Beraz, garai honetan, bertako espeziez gain, kanpotik datozenak gehitu beharko ditugu. Abuztu hasieratik azaro erdi aldera arte, urtegiko ur azalera eta inguruak, hegazti hornitzen dira, kumaldiaren ondoren neguko bizilekuetara zuzentzen direnak. Bizileku hauek, Espainiako hegoaldea, Sahara ingurua edota Afrika behealdean izan daitezke. Sahara aldera doazenak izaten dira goiztiarrenak, enarak, zikoinak eta lertxun edo gartzak kasu. Hauen atzetik, garrasika irteten diren antzar eta kurriloak edo grulak ikus genitzake, negua ate joka dugula berri emanez.

Kopuru aldetik aldiz, espezie bereko hegazti gehien, neguan topatuko dugu. Europa iparraldetik datozen hegaztiak, bertako baldintza gogorretatik ihesi, Gasteizera inguratzen dira. Ez dugu esango Gasteizen hotzik egiten ez duenik, baina goiko latitudeetako herrialdeekin alderatuz, tropikoa

dela esan genezake. Ubarroi, lertxun, kaio, murgilari, zertzeta eta txiliportek urtegi honetan igarotzen dute negua. Uretako hegaztien kasuan, 17.000 ale ere zenbatu izan dira 1994an.

Inguruko zuhaixka eta sastrakaditan aberritz, zozo, txepetx, erregetxo eta kaxka beltzak topatuko ditugu. Txonta, birigarro, eta arabazoezko larre eta nekazal lurrak atseginago dituzte.

Negua igaro ondoren berriz ere udaberriko migrazioa dator. Aurreko migrazioan bezala, lehenak igarotzen Sahara inguruan zeudenak dira eta atzetik besteak. Udaberriko migrazioa urtarrila bukaeratik maiatz bitarte izaten da eta ez da hain ikusgarria izaten.

Uda, kumaldiarekin izaten da berezia. Murgilek, txiliportek eta kopetatxuriek habia bertan egiten dute. Aldiz noizean behin umatu izan dute ubarroi handiek, ahate moko zabalek eta murgilariak.

Hegazti espezie hauetako askok uretako habiak edota ur ertzetakoak dituztenez, beraien kumaldiak uraren mailarekin eta oszilazioarekin zerikusia dute. Urtaro hau guztiz interesgarria da. Hegazti askoren amodio kantak entzun daitezke eta baita zapelatzen ikuskizunak ere. Kopetatxuriak bata besteari atzetik ibiltzen dira deskantsurik gabe eta zikoinek kanpandorreak estaltzen dituzte. Ondoren arrautzak zaindu beharko dira mimo handiz uda bukatzerako urtegia hegazti familiez betetzeko ●

■ Uribarri-Ganboako urtegian 220 hegazti espezie inguru deskribatu izan dira.

gertu ikusten direlarik.

Berriro dikeak utzi gaituen lekura itzuli eta eskuinera jarraitzen badugu, muinoaren gain aldean urtegiaren dauden hegazti ezberdin gehienak ikusteko aukera izango dugu. Baita hegaztien babesle-

LIERNI ARRIETA

LIERNI ARRIETA

■ Urtegi ertzeko habiak eta eskuinean karramarro gorria hilda.

ku bihurtu den irla ere, Orenin irla. Urtegia eraiki zenean irla bilakatu zen gaina.

Urtegiaren ertza jarraituz zingiratu egon ohi den makaldira iritsiko gara. Berau zeharkatzeko pasealeku bat eraiki dute eta bertatik txio, txepetx, errekatxindor edo txinboak entzun daitezke. Pasealekua amaitu eta bidezidorrari ekingo diogu urtegiaren ertzean jarraitu eta Garaioako hondartzara iritsiko gara. Urtegi ingurune naturalak jasaten duen erasorik gogorrena "domingeroek" sorturikoa izan da. Hauen eragina murriztu eta kudeatzeko asmoarekin urtegiaren bi hondartzak atundu ziren. Landa inguruan bata eta Garaion bestea. Hondartza jarraitu eta hasierako puntura iritsiko gara ●

◆ LIERNI ARRIETA

◆ AINHOA OIARTZABAL

Kike Amonarrizen
Umorea

SOR BALDA ETA SOR LOGIKA

Sor Balda (B) eta Sor Logika (L) pasean ari zirela:

B- Iluntzen ari du eta komentutik asko urrundu gara.

L- Bai, baina ohartu al zara azken ordu honetan gizon bat segika dator-kigula atzetik?

B- Bai? Eta zer nahi ote du?

L- Logikaren arabera bortxatu egin nahiko gaitu.

B- Jainko maitea! Gu baino azkarra-go da eta aitaren batean harrapatuko gaitu. Zer egin dezakegu?

L- Logikaren arabera, pausoa arindu.

B- Hala ere, harrapatu egingo gaitu.

L- Bai noski! Berak ere, egin zezakeen gauza logiko bakarra egin due-lako, pausoa arindu.

B- Eta? Minutu batean gainean dugu!

L- Logikaren arabera banandu egin behar dugu.

Gizonak orduan, Sor Logikari jarraitu zion. Sor Balda guztiz kezkatutik iritsi zen komentura. Zer gertatu ote zen azkenean? Handik gutxira Sor Logika heldu zen:

B- Ahizpa Logika! Eskerrak guztiz ahalduari. Zer gertatu da?

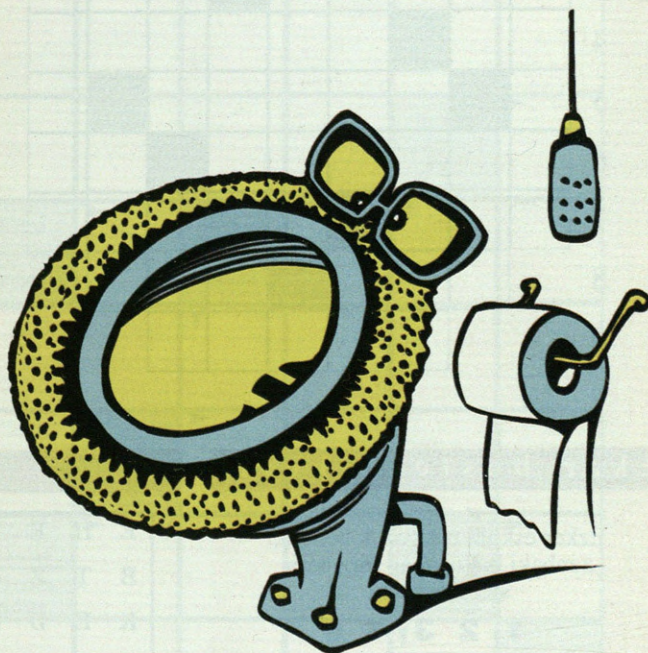
L- Zer gertatuko zen ba? Logikaren arabera gertatu behar zuena. Gizonak ezin biak jarraitu eta nire atzetik etorri zen.

MANTXU MANTXU MANTXU

**ZAZPIAK
BATMAN**

Asteko Lokuzioa

(INOREN) AHOA

Komunzuloa (parentesi artekoa nork nahi duen izenarekin bete dezake)

GOXOKI BAT UTZI BEHAR DUT AURELIOREN AHOAN

TIGRE, ZAMBULLO / LE TROU DES CHIOTTES /
THE BIG WHITE TELEPHONE

B- Eta gero?

L- Erabat gauza logikoa! Biak ahalik eta arinen hasi ginen lasterka, baina berehala harrapatu ninduen.

B- Eta zer egin zenuen?

L- Une hori iritsita, logikak agintzen zuena: Abitua jaso!

B- Aitaren ta semearen! Eta gizonak?

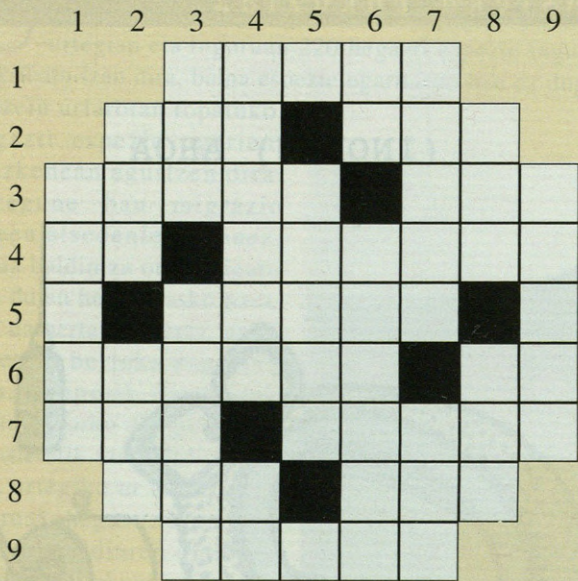
L- Berak ere, logikaren arabera espero nuena egin zuen: prakak jaitsi!

B- Ez, mesedez! Eta?

L - Ez al dago garbi, ahizpa? Logika guztien arabera, abitua jasota daraman moja batek galtzak jaitzita dauzkan gizon batek baino arinago egiten du lasterka!

IRUDIMEN ZIKINEKO BEKATARIOK, GARBI ITZAZUE ZUEN BEKATUAK 20 AITAGURE ETA 30 ABEMARIA ERREZATUZ

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

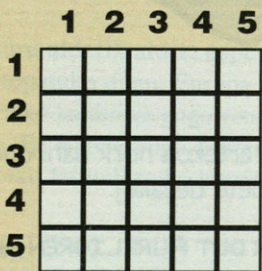
- 1.- Altzari mota. 2.- Zilbor. Arnas ezak hil.
3.- Guztiak. Ohorezko hitz emate. 4.- Ez eme. Bakuna.
5.- Potasioaren sinbolo kimikoa. Sexu arra.
Kontsonantea. 6.- Arrain mota. 1. eta 4. bokalak.
7.- Jatorri atzizkia. Irten. 8.- Bizkaian, iratzea, garoa.
Nahastura trinko. 9.- Herri hizkeran, arrain.

GOITIK BEHERA

- 1.- Ezagutzen dut. 2.- Galdetzaile bat. Gipuzkoan, zain.
3.- Oinaze. Kitatzeke dagoena. 4.- Emeak gurasoekiko.
Argonaren sinbolo kimikoa. 5.- Hidrogenoaren sinbolo kimikoa.
Kolare militarra. Kontsonantea. 6.- Interjekzioa. Nafarroa bien
arteko mendialdea. 7.- Ospe. Gaixo.
8.- Zango atal. Areago. 9.- Oparoa.

Ekar bosteko hori!

Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1. Trebea. 2. Aurpegiko ile.
3. Emakume izena. 4. Adiskide.
5. Fruitu mota.

Letra Zopa

E	H	E	R	A	T	A	K	A	K	O	A	L	T	Z	I
B	T	Z	E	E	K	N	A	I	K	O	K	E	G	A	R
K	E	D	R	I	A	I	S	O	A	I	I	A	N	I	D
A	O	E	L	T	E	I	S	Z	M	E	T	A	R	F	E
E	L	Z	U	Z	E	N	B	I	D	E	A	I	Z	O	K
T	O	A	O	I	Z	U	K	A	F	N	M	E	L	S	A
S	G	E	G	I	K	A	E	T	L	I	E	A	I	O	T
K	I	U	T	E	E	K	K	E	B	Z	T	A	R	L	P
R	A	R	K	I	T	E	K	T	U	R	A	E	G	I	O
A	R	K	I	B	R	S	O	H	I	T	M	R	E	F	R

Aurki itzazu
zortzi jakin-
tza motaren
izenak.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

AGUTNOMENBOEISHA
ALGNDIGNODEHUTOLSR
MANDOAAAGAHIPUTSR
ARIKDTTTZEORZENANA
RAIHETXAKURRANITET
XDAAETIDNRIELGETZ
TNKRABUIBANKODZII
MSRUGUZTELAORKIIA
OIRAILAOTSAHKBALA
ASAPDAMHANSIRASIP

8ko txikian

1. Emigratu. 2. Arautegi. 3. Likatsua. 4. Pikondoa.
5. Adreilua. 6. Bultzatu. 7. Otarrain. 8. Ganibeta.
9. Platinoa. 10. Abiarazi. 11. Marrubia. 12. Itaxurak.

1. Emigratu. 2. Arautegi. 3. Likatsua. 4. Pikondoa.
5. Adreilua. 6. Bultzatu. 7. Otarrain. 8. Ganibeta.
9. Platinoa. 10. Abiarazi. 11. Marrubia. 12. Itaxurak.

				⬤	A	⬤	H	⬤	M	⬤	G	⬤
				E	R	A	I	K	I	N	A	K
				⬤	T	I	R	⬤	N	O	R	A
⬤	E	⬤		K	E	R	I	A	⬤	N	A	N
A	R	A		U	T	E	G	I	A	⬤	I	T
⬤	D	I		R	A	⬤	I	R	A	I	L	A
S	E	N	A	⬤	I	N	E	⬤	Z	E	R	
⬤	I	H	I	N	Z	T	A	T	U	⬤	I	
A	N	O	A	⬤	A	Z	⬤	E	R	O	A	
⬤	U	A	⬤	E	R	A	S	O	A	⬤	K	

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Toiet. 2. AEK. Zur. 3. Zirin. Tor. 4. Aa. Laguna. 5. B. Hazia. S. 6. Arakil. At. 7. Lor. Atala. 8. NAN. Zai. 9. Nabar.

Ezker eskuin: 1. Tolet. 2. AEK. Zur. 3. Zirin. Tor. 4. Aa. Laguna. 5. B. Hazia. S. 6. Arakil. At. 7. Lor. Atala. 8. NAN. Zai. 9. Nabar.

Goitik behera: 1. Zabal. 2. Aia. Ron. 3. Ter. Haran. 4. Okilak. Na. 5. L. Nazia. B. 6. Ez. Giltza. 7. Tutua. Aar. 8. roN. Ali. 9. Rasta.

I	Z	E	K	I
Z	A	T	A	R
E	T	E	N	A
K	A	N	T	U
I	R	A	U	N

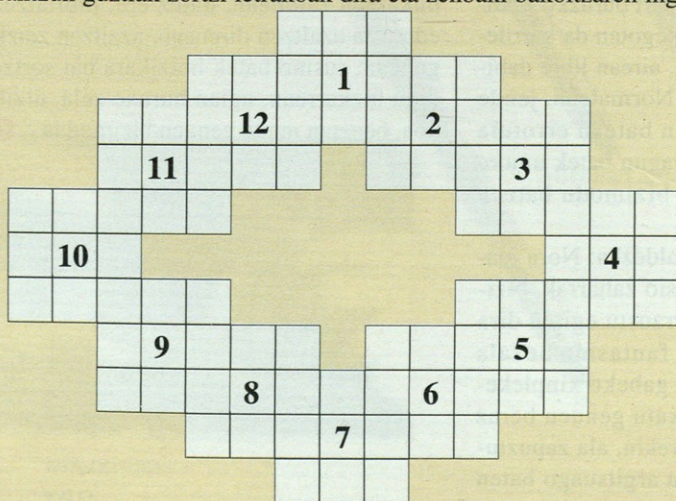
Hitz Gezidunak

	Izena	▼	Badauka	▼	Ortzi	▼	Gipuzkoa-ko herria	▼	Pl., intsektu mota
	Narrasti mota		Irudia		Her. hizk., Ladislao		Ornoa duena		
		▶		▼		▼		▼	
	Detektagailuak	▶							
	Guztiok								
Deitura	▼	Aberats	▶	▼				Bokala	▶
Baleareetako		Nafarroako herria						Pinu mota	
▶		▼			Iodoa	▶	Ali-..., saltza mota	▶	
					Tantalioa		Izana		
Japoniako dirua	▶			Atsedent hartu	▶				
Kaka				Tona					
▶				▼		Apeta	▶		
						Ni			
Daukat	Nor atzizkia	▶		Kontsonantea	▶	Zein lekutan	▶	Potasioa	▶
	Utik!			7. eta 12. hizkiak		Uztaren erdian		Modu atzizkia	
▶	▼		Lodiak	▶	▼				Oxigenoa
			1						
Etxeko estalkia	▶		▼				Jupiterren satelitea	▶	

Pertsonaia: Soprano nafarra

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Ekaitz, denborale
- 2.- Sermoia
- 3.- Lanbide
- 4.- Loreak edukitzeko ontzi
- 5.- Itzal handiko
- 6.- Ustiakuntza
- 7.- Egotzi
- 8.- Hautatua izan daitekeena
- 9.- Helmena
- 10.- Politik
- 11.- Hagin mota
- 12.- Hodeien arteko argiune

JOSEBA OLALDE

BERNARDO ATXAGA

NORA JOATEN DIRA ILUSIO ZAHARRAK?

Bizitzan bide bat hartzen dugunarekin batera beste bide edota bizi-modu batzuk uzten ditugu alde batera eta betiko. Oro har, erabaki hori heldutasunaren ildotik ulertzen da: pertsona batek inozentzia galdu eta ametsak amets direla konprenituko luke, eta aurrera egin ahal izateko errealtatearen argi arrunt baina seguruak hartu behar direla aintzat, eta ez ilusioaren argi eder baina, ai! engainatzaileak. "Zer gertatu zitzaion ura edatera espejismora joan zen txoriari?", galdetzen zaio pertsona gazteari. "Bada egarriak hil zela", erantzuten eta erakusten zaio.

ARAZOA ez da ordea goizetik gauera erabakitzen, nahiz eta bide kontuak, metaforak berarekin duen gezur horrekin, halaxe pentsarazi. Aitzitik, egunero erabakitzen dugu zerbait uztea eta beste zerbait onartzea, eta urtebete soil bat igaro eta atzera begiratzen dugunean bizimoduz aldatu egin garena iruditzen zaigu. Aldaketak gero eta ttikiagoak direla, hori bai, eta, noski, ezin dela konparatu 10 urtetik 15era gudan eta gure jokaeretan antzeman genuena, 45 urtetik 50era antzeman dezakegunarekin. Zeren, jakina, kasu gehientsuenetan behintzat, 50 urteko pertsonari ilusio gutxi gelditzen zaizkio errealtate pusketen aldera eman ahal izateko, eta bere bizimoduari buruzko irudipen subjektiboa gertuago egoten da karriletik doan trenaren iruditik, airean libre dabilen txoriarenetik baino. Normalean, jende adintsua bizimodu jakin batean errotuta egoten da, edo bestela -lagun batek umore beltzez esaten zuenez- bizimodu batean datza.

Has gaitzen orain galdezka: Nora joaten ote dira ilusioak, ilusio zaharrak, bizitzak desegindakoak? Erraustu egiten dira erabat ala errainu edo fantasma bezala diraute gudan? Baliorik gabeko ximplekeriak ziren, eta zuzen jokatu genuen beraz haiek guztiak baztertzearrekin, ala zapuzturik gelditutako bizimodu argitsuago baten ernamuinak?

Ez diet galdera guzti horiei erantzungo, baina, erantzunaren lagungarri, oilategi bat deskribatuko dut, nire arratsetako ibilietan egunero ikusten dudana. Oso ttikia da oilategia, 100 metro karratuko esparru bat besterik ez, erdian etxetxo bat duena. Nagusiak -"el extremeño" esaten diote herrian-, pitxi eta horniduraz betea dauka den dena, eta, haien artean, toreotzarekin lotutakoak dira nabarmenenak. Esate baterako, bere lekuxka horren atarian berak *Cortijo El Cordobés* dioen txartel bat dauka jarrita, eta gainera, ildo beretik, berak ahal bezala osatutako torero eta zezen baten figurak koroatzen dituzte sarrera ateko bi zutabeek; eta neska- ren baten ile txirikordarekin egindako *zezen-isats* bat ez da falta; ezta zezenaren adarrak imitatzen dituen egurrezko traman- kulu bat ere. Bestalde, arrosategi ttiki baina eder bat dauka, eta ederraren ederrez, kolore biziz pintatutako anforak azaltzen dira altu- ra guztietan, etxetxoaren teilatuko anguloetan edo haren atarian zutitutako egurrezko hesola batzuen gainetan. Eta dena dago txuri eta txukun, bera bizi den etxea ez dagoen bezala.

BERE traketsean, modu beharbada patetikoa, Extremaduratik etorritako nekazariaren jokaerak erantzun bat ematen digu. Ez, ilusio zaharrak ez dira erabat erraustu eta galtzen, eta handik edo hemendik azaldu egiten dira; pertsonari Bizimodu Nagusia bukatzen zaionean, batez ere, jubilatzean edo. Eta azaltzen direnean, azaltzen zaizkigunean, susmo batek hotzikara bat sortzen digu bizkarrean, agian huraxe zela, utzitakoa, benetan maite genuen bizimodua... ●

"Ez, ilusio zaharrak ez dira erabat erraustu eta galtzen, eta handik edo hemendik azaldu egiten dira; pertsonari Bizimodu Nagusia bukatzen zaionean, batez ere, jubilatzean edo. Eta azaltzen direnean, azaltzen zaizkigunean, susmo batek hotzikara bat sortzen digu bizkarrean, agian huraxe zela, utzitakoa, benetan maite genuen bizimodua..."

Euskal Herriko Oroitzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• *Opari Berezietarako*

• *Pertsonalizatu Daiteke*

• *Neurrira Egiten Dira*

• *Eskaria Denboraz Egin Behar Da*

• *Prezio Aukera Desberdinak*

• *Alberdik eginak*

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.

IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

HERRIA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

Pentsa ezazu milaka lagun ari direla
zutaz eta zure autoaz arduratzen.

AutomobilaAu
aOsasunaBizi
aBizitzalstripu
eaAutomobila
kiaOsasunaBi
tripuakEtxea/
urrezkiaOsas

Kalitatearen Bermea

LAGUN ARO
SEGUROS - ASEGURUAK

Euskadiko Kutxa Taldekoa

Beti zugan pentsatzen